

**Stan i prognoza rozwoju gospodarczego
regionu kujawsko-pomorskiego
Raport z badania**

Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich (PAOW)

**Pod-komponent B 1: Program reorientacji / przekwalifikowań
i badania gospodarki oraz lokalnych rynków pracy.**

Projekt: BADANIE GOSPODARKI I LOKALNYCH RYNKÓW PRACY

realizowany przez konsorcjum firm:

**Polska Sieć Doradców Biznesu (PSDB S.A.),
Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR)
IPSOS – Demoskop**

na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (MPiPS)

Gdańsk, listopad 2002

SPIS TREŚCI:

(I) WPROWADZENIE	3
CZEŚĆ PIERWSZA: GOSPODARKA REGIONU KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA TLE KRAJU....	4
1.1 DEMOGRAFIA I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW LUDZKICH	4
1.2 STRUKTURA GOSPODARKI	6
1.3 RYNEK PRACY W REGIONIE KUJAWSKO-POMORSKIM NA TLE KRAJU.....	11
CZEŚĆ DRUGA: STAN I PROGNOZA SYTUACJI GOSPODARCZEJ W KRAJU	22
2.1 OGÓLNY STAN KONIUNKTURY	22
2.2 PROGNOZA KRÓTKOOKRESOWA	28
CZEŚĆ TRZECIA: OCENA I PROGNOZA SYTUACJI W REGIONIE	35
3.1. OCENA SYTUACJI W REGIONIE	35
3.1.1 Stan koniunktury województwa kujawsko-pomorskiego.....	35
3.1.2 Sytuacja na regionalnym rynku pracy	41
3.1.3 Zróżnicowanie rynku pracy w regionie	43
3.2 PROGNOZA GOSPODARCZA REGIONU.....	45
3.2.1 Prognoza ogólnogospodarcza regionu.....	45
3.2.2 Projekcja przyjęć i zwolnień pracowników	49
3.2.3 Projekcja bezrobocia.....	50
(II) PODSUMOWANIE	52
ZAŁĄCZNIK (I): ZAŁĄCZNIK STATYSTYCZNY.....	53
ZAŁĄCZNIK (II): KWESTIONARIUSZ DO BADANIA GOSPODARKI LOKALNYCH RYNKÓW PRACY	60
ZAŁĄCZNIK (III): DIAGNOZA POPYTU NA PRACĘ	72
ANEKS 1: POTRZEBA ZATRUDNIENIA PRACOWNIKÓW W CIĄGU OSTATNICH SZEŚCIU MIESIĘCY (KWIECIEŃ – WRZESIEŃ 2002).....	73
ANEKS 2: POTRZEBA ZATRUDNIENIA PRACOWNIKÓW W CIĄGU NAJBLIŻSZYCH SZEŚCIU MIESIĘCY– PAŹDZIERNIK - MARZEC 2002/03.....	79
ANEKS 3: BAROMETR ZATRUDNIENIA	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
ANEKS 4: BAROMETR ZATRUDNIENIA	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
ZAŁĄCZNIK (IV): ZAŁĄCZNIK METODOLOGICZNY	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.

(I) Wprowadzenie

Niniejszy raport powstał w ramach kontraktu na świadczenie usług zawartego pomiędzy Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, a konsorcjum, którego liderem jest Polska Sieć Doradców Biznesu S.A. W skład konsorcjum wchodzi ponadto: Ipsos-Demoskop S.A. oraz fundacja Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. Projekt realizowany przez to konsorcjum pod nazwą Badania Gospodarki i Lokalnych Rynków pracy stanowi podkomponent B-1 rządowego Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich, który jest współfinansowany z pożyczki Banku Światowego.

Zgodnie z kontraktem celem raportu jest dostarczenie krótko i średnio terminowych prognoz obejmujących gospodarkę regionu i rynek pracy w regionie, bazujących na badaniach pracodawców. Zaproponowana metoda badawcza ma zostać po zakończeniu projektu przejęta przez wojewódzkie urzędy pracy i przez nie dalej stosowana. Odbiorcami raportu są władze regionalne, powiatowe i gminne oraz pracodawcy i pracownicy.

Raport składa się z trzech części, podsumowania i załączników. W części pierwszej zawarta jest ogólna charakterystyka gospodarki regionu, w tym rynku pracy. Region kujawsko-pomorski został przedstawiony na tle zjawisk i tendencji krajowych. Ta część raportu pozostaje niezależna od zmian koniunktury i jej aktualizacja powinna odbywać się w cyklu rocznym. W części drugiej raportu zawarta jest ocena stanu i prognoza sytuacji gospodarczej kraju. W części trzeciej dostarczono ocenę stanu oraz prognozę sytuacji gospodarczej i na rynku pracy w regionie kujawsko-pomorskim. Załącznik prezentuje szeregi danych historycznych dla powiatów, regionu i kraju, wyniki badań przedsiębiorców oraz kwestionariusze wykorzystane podczas badań empirycznych. Podano tam również informacje techniczne i metodologiczne dotyczące przeprowadzonych badań empirycznych.

Raport powstał w Instytucie Badań nad Gospodarką Rynkową przy współpracy zespołu Ipsos-Demoskop. W zestawieniach tabelarycznych każdorazowo wskazane są źródła danych. Dla określenia stanu i prognoz koniunktury korzystano również z ogólnodostępnych danych publikowanych na stronach internetowych przez ośrodki badawcze i agendy rządowe. Również tutaj podane są adresy i ścieżki dostępu do tych źródeł informacji.

Cześć pierwsza: Gospodarka regionu kujawsko-pomorskiego na tle kraju

1.1 Demografia i ogólna charakterystyka zasobów ludzkich

Województwo kujawsko-pomorskie zamieszkiwało pod koniec 2001 roku około 2,1 mln mieszkańców, co stanowiło 5,43 proc. mieszkańców Polski. Ludność mieszkająca na terenach rolniczych województwa stanowi 5,39 proc. całej ludności Polski mieszkającej na terenach rolniczych. Tempo wzrostu liczby mieszkańców województwa spada, w 1995 roku przyrost naturalny kształtował się na poziomie 2,0 promila, natomiast w 2001 roku wynosił 0,9 promila. Mimo to udział liczby mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego w liczbie mieszkańców całego kraju w niewielkim stopniu wzrósł od 5,41 proc. w 1995 roku do 5,43 w 2001 roku.

W 2001 roku liczba kobiet mieszkających w województwie kujawsko-pomorskim przewyższała liczbę mężczyzn o 6,2 proc. Przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn na przestrzeni lat 1995 – 2001 utrzymywała się na tym samym poziomie. Przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn jest zjawiskiem ogólnokrajowym. W Polsce było w 2001 roku 105,9 kobiet na 100 mężczyzn. Udział kobiet w populacji województwa kujawsko-pomorskiego jest więc nieco większy niż w całej Polsce.

Stopień urbanizacji województwa kujawsko-pomorskiego jest również zbliżony do poziomu całej Polski. W miastach żyje 62,1 proc. ludności (2000 r.). W całej Polsce wskaźnik ten wynosi 61,8 proc.

Tabela 1.1 Ludność w Polsce i w województwie kujawsko-pomorskim w latach 1995-2001, stan na 31 grudnia

	1995	1998	1999	2000	2001
Polska					
Ludność ogółem (tys.)	38609	38667	38654	38644	38633
Liczba kobiet na 100 mężczyzn	105,9	105,9	105,9	105,9	105,9
Ludność w miastach jako % ludności ogółem	61,8	61,8	61,8	61,8	61,8
Województwo kujawsko-pomorskie					
Ludność ogółem (tys.)	2092	2100	2100	2099	2101
Liczba kobiet na 100 mężczyzn	106,2	106,1	106,2	106,1	106,2
Ludność w miastach jako % ludności ogółem	61,9	62,3	62,3	62,2	62,1

Źródło: Bank danych regionalnych, <http://www.stat.gov.pl>

Wskaźnik zaludnienia w województwie kujawsko-pomorskim wyniósł 116,9 osób na kilometr kwadratowy i był niższy niż gęstość w całej Polsce (120 osób). W ciągu najbliższych 10 lat gęstość zaludnienia w województwie kujawsko-pomorskim może jednak w stosunku do analogicznego wskaźnika w Polsce wzrosnąć, ze względu na większy udział osób w wieku do lat 14, które w tym czasie wejdą w okres rozrodczy.

Struktura wiekowa mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego różni się od struktury dla całej Polski. Większy – niż przeciętnie w Polsce – jest udział ludności w następujących grupach wiekowych: od 1-4, od 5-9, od 10-14, od 15-19, od 25-29, 40-44. Niższe od średnich krajowych są udziały w grupach: 45-49, 50-54, 55-59, 60-64, oraz 65-69. W strukturze ludności Kujawsko-pomorskiego jest zatem więcej ludzi młodych niż w Polsce.

Tabela 1.2 Struktura ludności według wieku w Polsce i województwie kujawsko-pomorskim, stan na 31 grudnia 2000 roku

	Wiek	0 lat	1-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
Polska	%	1,0	4,1	6,3	7,4	8,7	8,3	7,4	6,3
Kujawsko-pomorskie	%	1,0	4,4	6,5	7,5	8,9	8,3	7,5	6,4
	Wiek	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70 lat i więcej
Polska	%	6,7	8,1	8,1	6,8	4,1	4,4	4,2	8,1
Kujawsko-pomorskie	%	6,7	8,2	8,0	7,0	4,0	4,1	3,9	7,5

Źródło: Rocznik Demograficzny, 2001, GUS, Warszawa, tablica nr 17, str. 68, 69

Dane z tabeli wskazują, że demograficzny współczynnik obciążenia¹ w województwie kujawsko-pomorskim jest niższy niż odpowiedni współczynnik dla kraju. Wynoszą one odpowiednio dla kraju i dla regionu kujawsko-pomorskiego 18,9 i 16,5. Wskazuje to na stosunkowo korzystną sytuację demograficzną w regionie kujawsko-pomorskim. Jednak tempo przyrostu naturalnego w województwie kujawsko-pomorskim maleje. W 1995 roku odnotowywano przewagę urodzeń żywych nad zgonami wynoszącą 2,0 na 1000 mieszkańców; w 2001 roku liczba ta spadła do 0,9. Mimo tego spadku, w województwie kujawsko-pomorskim przyrost naturalny jest od 1995 roku wyższy niż w całej Polsce.

Tabela 1.3 Przyrost naturalny w województwie kujawsko-pomorskim w latach 1995-2000 (na tys. ludności)

	1995	1998	1999	2000	2001
Polska	1,2	0,5	0	0,3	0,1
Województwo kujawsko-pomorskie	2,0	1,1	0,8	0,8	0,9

Źródło: Bank danych regionalnych, <http://www.stat.gov.pl>

Na liczbę mieszkańców województwa wpływały również procesy migracyjne. We wszystkich badanych latach w województwie kujawsko-pomorskim odpływ mieszkańców był wyższy od napływu. W 2000 r. ujemne saldo ruchu migracyjnego wyniosło 1068 osób.

Tabela 1.4 Migracje ludności w latach 1998-2000 w województwie kujawsko-pomorskim w latach 1995-2000 (osoby)

	1990	1995	1999	2000
Napływ	30 424	23 681	25 351	22 699
Odpływ	33 401	25 283	26 172	23 767
Saldo	-2 977	-1 602	-821	-1 068

Źródło: Rocznik statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego, 2001, US w Bydgoszczy

Liczba ludności aktywnej ekonomicznie w województwie kujawsko-pomorskim wzrosła w roku 2000 w stosunku do roku 1999 ze względu na wchodzenie nowych roczników na rynek pracy. Ponieważ jednak liczba pracujących spadła w tym czasie, spowodowało to wzrost bezrobocia.

¹ Relacja liczby osób w wieku 65 i więcej lat do osób w wieku 15-64.

Tabela 1.5 Stopa bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim i w Polsce w latach 2000-2002 (w proc.)

	Wrzesień 2000	Grudzień 2000	Wrzesień 2001	Grudzień 2001	Wrzesień 2002
Polska	14,0	15,0	16,3	17,4	17,6
Kujawsko-pomorskie	18,3	19,4	20,7	21,6	21,9

Źródło: strony internetowe MPIPS <http://www.mpips.gov.pl>, hasło: kwartalna sytuacja o rynku pracy

Od września 2000 roku stopa bezrobocia notowana w Kujawsko-pomorskiem jest wyższa niż wynosił analogiczny wskaźnik dla kraju. Różnica między przeciętną stopą bezrobocia w Polsce i w Kujawsko-pomorskiem w tym okresie nie uległa zmianie, co oznacza, że tempo wzrostu bezrobocia w kraju było takie same jak na Kujawach.

Lesistość województwa kujawsko-pomorskiego jest nieznacznie niższa niż średnia dla Polski.

Tabela 1.6 Lesistość województwa kujawsko-pomorskiego oraz Polski w roku 2000 (w proc.)

	2000
Polska	28,4
Województwo kujawsko-pomorskie	22,4

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw, 2001, GUS, tablica 21 (201)

1.2 Struktura gospodarki

W województwie kujawsko-pomorskim w 2001 roku zarejestrowanych było w rejestrze REGON 178,8 tysięcy podmiotów gospodarczych. Stanowiło to 5,3 proc. wszystkich podmiotów zarejestrowanych w Polsce. Udział ten był minimalnie niższy niż udział mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego wśród mieszkańców całej Polski (5,43 proc.), co wskazuje na przeciętną aktywność gospodarczą mieszkańców tego regionu. W stosunku do 2000 roku w 2001 roku zanotowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 6,1 proc.

Liczba podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego zarejestrowanych w województwie kujawsko-pomorskim wynosiła 0,67 proc. wszystkich podmiotów z kapitałem zagranicznym działających na terenie Polski. Liczba ta wzrosła w 2001 roku w porównaniu z rokiem 2000 o 3,4 proc. Analogiczny wskaźnik dla całej Polski wyniósł 4,6 proc.

Tabela 1.7 Podmioty gospodarki narodowej w województwie kujawsko-pomorskim i w Polsce zarejestrowane w rejestrze REGON w 2001 (stan na 31 grudnia) roku oraz zmiany ich liczby w stosunku do 2000 roku

	Kujawsko-pomorskie		Polska
	Liczba	Zmiana w %	Liczba
Ogółem	178 879	6,1	3 392 268
w tym:			
Przedsiębiorstwa państwowe	84	-35,4	2 054
spółki akcyjne	342	3,3	8 486
spółki z o.o	6 588	6,9	161 049
spółki cywilne	13 272	-4,7	290 890
spółdzielnie	1 058	-0,6	18 812
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	146 042	6,5	2 666 855
jednoosobowe spółki skarbu państwa	39	-2,5	756
spółki z udziałem kapitału zagranicznego	1 202	3,4	45 765

Źródło: Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w I półroczu 2002r., GUS, Warszawa, 2002 oraz Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w I półroczu 2001r., GUS, Warszawa

Struktura zatrudnienia w sekcjach i działach gospodarki według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) wskazuje na profil gospodarczy województwa. W 2001 roku prawie 26,3 proc. ludności było zatrudnione w rolnictwie oraz leśnictwie i łowiectwie wobec 28,4 proc. w całej Polsce. Jednocześnie zatrudnienie w przemyśle jest w województwie kujawsko-pomorskim wyższe o 2,6 punktów proc. niż w Polsce. Wskaźniki charakteryzujące rozwój infrastruktury usługowej odbiegają nieco od przeciętnych krajowych, ale różnice nie są znaczne. Stosunkowo największą różnicę na niekorzyść kujawsko-pomorskiego odnotowujemy w dziale obsługa nieruchomości i firm, nauka, natomiast *in plus* w dziale edukacja.

Tabela 1.8 Pracujący według sekcji i działów w województwie kujawsko-pomorskim i w Polsce w roku 2000 (w proc.)

	Kujawsko-pomorskie	Polska
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	26,3	28,4
Rybołówstwo i rybactwo	0,0	0,1
Przemysł	23,3	20,7
Budownictwo	5,3	5,4
Handel i naprawy	14,4	13,7
Hotele i restauracje	1,2	1,5
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	5,0	5,1
Pośrednictwo finansowe	1,8	2,0
Obsługa nieruchomości i firm, nauka	4,7	5,4
Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	3,5	3,2
Edukacja	6,3	5,9
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	6,0	6,0
Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	2,4	2,6

Źródło: Rocznik statystyczny województw, GUS, Warszawa 2001, tablica 2(63), s. 92

Tabela 1.9 Produkcja sprzedana przemysłu przetwórczego w cenach bieżących według sektorów i działów PKD w województwie kujawsko-pomorskim w latach 1999 i 2000 (mln zł)

	1999	2000	Zmiana 1999=100
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	4947,4	5929,1	119,84
Włókiennictwo	738,7	621,3	84,11
Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	425,6	434,5	102,09
Produkcja skór wyprawionych i wyrobów z nich	125,2	123,2	98,40
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny	384,8	418,1	108,65
Produkcja masy włóknistej oraz papieru	1862,2	2038,3	109,46
Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	450,0	528,9	117,53
Produkcja wyrobów chemicznych	2970,4	3609,9	121,53
Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	1075,9	1270,4	118,08
Produkcja wyrobów z surowców niemetalicznych pozostałych	690,3	537,8	77,91
Produkcja metali	104,0	143,2	137,69
Produkcja wyrobów z metali	1085,2	1352,5	124,63
Produkcja maszyn i urządzeń	780,9	929,6	119,04
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	1517,0	378,8	24,97
Produkcja sprzętu i urządzeń RTV i telekomunikacyjnych	1053,4	1076,3	102,17
Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych	154,3	182,9	118,54
Produkcja pojazdów mechanicznych, naczep i przyczep	136,4	149	109,24

Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	313,1	296,3	94,63
Produkcja mebli; pozostała działalność produkcyjna	930,0	1086,3	116,81

Źródło: Rocznik statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego 2001, tablica 2(210), s. 278

W latach 1999-2000 w większości branż przemysłu przetwórczego nastąpił wzrost produkcji. W największym stopniu zwiększeniu uległa produkcja metali i wyrobów z metali (odpowiednio od 100 w 1999 roku do 137,69 i 124,63 w 2000 roku).

Najpoważniejszy spadek produkcji odnotowano w produkcji maszyn i aparatury elektrycznej. Jeżeli rok 1999 przyjąć za 100, to w 2000 roku wartość produkcji sprzedanej tej branży zmniejszyła się do poziomu 24,97.

Porównanie struktury przemysłu w Kujawsko-pomorskiem i w Polsce pozwala wskazać na działy przemysłu, których znaczenie dla województwa jest szczególnie duże. Do branż, których udział w strukturze przemysłu najbardziej różni się od przeciętnej sytuacji w Polsce należą: produkcja artykułów spożywczych i napojów (wskaźnik udziału o 10,1 pkt. proc. wyższy od przeciętnego wskaźnika dla kraju), produkcja wyrobów chemicznych (różnica 10,4 pkt. proc.), produkcja masy włóknistej i papieru (7 pkt. proc.). Największa różnica *in minus* między przeciętnym wskaźnikiem dla Polski i Kujawsko-pomorskiego występuje w produkcji pojazdów mechanicznych, naczep i przyczep.

Tabela 1.10 Porównanie struktury przemysłu województwa kujawsko-pomorskiego i Polski w 2000 roku (w proc.)

	Kujawsko-pomorskie	Polska
Przemysł		
W tym:		
Przetwórstwo przemysłowe	94,4	84,3
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	26,5	18,2
Włókiennictwo	2,8	1,8
Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	1,9	1,9
Produkcja skór wyprawionych i wyrobów z nich	0,6	0,7
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny	1,9	3,2
Produkcja masy włóknistej oraz papieru	9,1	2,1
Działalność wydawnicza; poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji	2,4	3,4
Produkcja wyrobów chemicznych	16,1	5,7
Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	5,7	3,8
Produkcja wyrobów z surowców niemetalicznych pozostałych	2,4	4,6
Produkcja metali	0,6	4,8
Produkcja wyrobów z metali	6,0	4,8
Produkcja maszyn i urządzeń	4,2	4,6
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	1,7	2,9
Produkcja sprzętu i urządzeń RTV i telekomunikacyjnych	4,8	1,9
Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych	0,8	1,0
Produkcja pojazdów mechanicznych, naczep i przyczep	0,7	6,3
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	1,3	2,2
Produkcja mebli; pozostała działalność produkcyjna	4,9	3,7

Źródło: Rocznik statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego 2001, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy 2001; Rocznik Statystyczny 2001, GUS, Warszawa 2001

W gospodarce Kujawsko-pomorskiego duże znaczenie ma ciągle rolnictwo. Świadczy o tym m. in. zwiększająca się wartość skupu produktów rolnych.

Tabela 1.11 Wartość skupu produktów rolnych w latach 1995-2000 (mld PLN)

	Ogółem			Produkty roślinne			Produkty zwierzęce		
	1995	1999	2000	1995	1999	2000	1995	1999	2000
Polska	12,1	18,8	22,4	4,3	6,3	7,5	7,8	12,5	14,9
Kujawsko-pomorskie	1,0	1,6	2,1	0,4	0,6	0,8	0,6	1,0	1,3

Źródło: Rocznik statystyczny rolnictwa, GUS, Warszawa 2001, tablica 3(243), s. 194

Wartość skupu produkcji rolniczej województwa kujawsko-pomorskiego wzrosła ponad dwukrotnie od 1 mld w 1995 r. do 2,1 mld w 2000 roku.

W województwie kujawsko-pomorskim mieszkało w 1999 roku około 5,4 proc. ludności Polski, tymczasem produkt krajowy brutto wytwarzany na tym obszarze stanowił 4,8 proc.

całego produktu wytwarzanego w Polsce. Udział ten w 1995 roku wynosił 5,4 proc. od tego czasu zatem zmniejszał się.

W przeliczeniu na jednego mieszkańca produkt krajowy brutto w Kujawsko-pomorskiem jest także niższy niż w Polsce. W 1999 r. stanowił on 88,7 proc. produktu przypadającego na statystycznego Polaka.

Tabela 1.12 Produkt krajowy brutto w województwie kujawsko-pomorskim ogółem oraz *per capita* w latach 1995-1999

	1995	1996	1997	1998	1999
Ogółem (mld PLN)	16,6	19,9	23,4	27,7	29,7
Polska = 100	5,4	5,1	4,9	5,0	4,8
<i>Per capita</i> (PLN)	7950	9489	11149	13193	14121
Polska = 100	99,6	94,5	91,2	92,2	88,7

Źródło: dane GUS na podstawie badań BAEL, ze strony <http://www.stat.gov.pl>, hasło: województwa w latach 1995-2000, tablica 86 oraz obliczenia IBnGR

Z punktu widzenia wielkości PKB na jednego mieszkańca korzystniejsza sytuacja jest w podregionie bydgoskim. Produkt krajowy brutto wytwarzany tam jest wyraźnie wyższy niż w podregionie Toruńsko-włocławskim. Ma to związek ze szczególnie trudną sytuacją Włocławka, w którym problemy restrukturyzacyjne przemysłu uwidoczniły się ze szczególną siłą.

Tabela 1.13 Produkt krajowy brutto *per capita* w podregionach województwa kujawsko-pomorskiego w 1999 roku

	PKB (PLN)	Polska = 100	Woj. kujawsko-pomorskie = 100
Podregion Bydgoski	15529	97,6	110,0
Podregion Toruńsko-włocławski	12754	80,1	90,3

Źródło: dane GUS na podstawie badań BAEL, ze strony <http://www.stat.gov.pl>, hasło: województwa w latach 1995-2000, tablica 86 oraz obliczenia IBnGR

Wartość brutto środków trwałych w województwie kujawsko-pomorskim wynosiła w 1998 roku 55 649 mln PLN (4,5 proc. wartości brutto środków trwałych w Polsce), natomiast w 2000 roku 62 479 mln PLN (4,3 proc. udział w kraju). Przy przeliczeniu na 1 pracującego otrzymano wskaźnik technicznego uzbrojenia pracy wynoszący w 1998 roku 68 864 zł na 1 pracownika, natomiast w 2000 roku 81 918 zł na 1 pracownika. Wzrost uzbrojenia wyniósł więc w 2000 roku w stosunku do 1998 roku 18,9 proc., a przy uwzględnieniu wskaźnika cen nakładów inwestycyjnych dla tego okresu realny wzrost wynosił 4,9 proc.

1.3 Rynek pracy w regionie kujawsko-pomorskim na tle kraju

W ostatnich latach rynek pracy tak w regionie jak i w całym kraju podlegał istotnym przeobrażeniom. Było to wynikiem takich zjawisk jak zmiany strukturalne, czy zmiany poziomu aktywności. Podstawowe informacje o rynku pracy pochodzą ze statystyk i badań GUS, w tym z badań aktywności ekonomicznej ludności. Część danych została przeszacowana w ten sposób, aby obejmowała aktualny podział administracyjny. Większość analizowanych danych obejmuje okres 1994-2000.

Struktura pracujących i jej zmiany

Zmiana struktury pracujących jest rezultatem działania szeregu czynników, z których w warunkach polskich w ostatnich latach najważniejszymi były wzrost wydajności pracy oraz efektywniejsze wykorzystanie siły roboczej. Te czynniki z kolei były wynikiem zmian struktury popytu wywołanej transformacją, otwarciem gospodarki i zwiększeniem inwestycji, w tym inwestycji zagranicznych, liberalizacji wymiany handlowej oraz wzrostu konkurencji na rynkach dóbr i usług.

Wniosek 1.1 Zmiana struktury gospodarki odpowiada zmianom w wydajności pracy, i stąd należy się spodziewać, że liczba pracujących w działach gospodarki o wyższej wydajności pracy będzie się zwiększać, a liczba pracujących w działach o niższej wydajności będzie ulegała zmniejszeniu.

Wniosek 1.2 W dłuższym okresie czasu należy spodziewać się zwiększenia liczby osób pracujących w usługach, a zmniejszenia liczby osób pracujących w rolnictwie. Tempo zmian struktury gospodarki, tj. przechodzenia pracujących między sektorami uwarunkowane jest elastycznością zatrudnienia.

Analiza struktury gospodarki Polski i regionu kujawsko-pomorskiego jest możliwa dzięki danym i szacunkom dotyczącym liczby pracujących w poszczególnych działach gospodarki, które są publikowane przez GUS na podstawie Badań Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Tabele 1.14 i 1.15 przedstawiają strukturę pracujących w gospodarce Polski i w regionie kujawsko-pomorskim w roku 1995 i w roku 2000 oraz zmiany, które nastąpiły w tym okresie.

Tabela 1.14 Zmiana liczby pracujących w Polsce oraz w regionie kujawsko-pomorskim w latach 1998-2000 w działach gospodarki (w tys.)

		1998	1999	2000	Zmiana 1998-2000	1998-2000
1	2	3	4	5	6=5-3	7=100*(6/3)
Polska	Ogółem	15 921,1	15 691,7	15 159,2	-761,9	-4,8
	Rolnictwo	4 356,1	4 334,0	4 314,9	-41,2	-0,9
	Przemysł wraz z budownictwem	4 588,6	4 341,6	3 949,0	-639,6	-13,9
	Usługi	6 976,4	7 016,1	6 895,3	-81,1	-1,2
Kujawsko-pomorskie	Ogółem	808,1	775,9	762,7	-45,4	-5,6
	Rolnictwo	205,3	202,5	200,8	-4,5	-2,2
	Przemysł wraz z budownictwem	243,2	230,8	217,8	-25,4	-10,5
	Usługi	359,6	342,6	344,1	-15,5	-4,3

Uwaga: Do sektora rolnictwa zaliczono także rybołówstwo i rybactwo.

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie: Rocznik statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego, US w Bydgoszczy, 2001, tablica 5(80), s. 146 oraz Rocznika statystycznego pracy, 2001, GUS, Warszawa tablica 5(19), s. 37-39 oraz XXV.

Tabela 1.15 Zmiana struktury pracujących w Polsce i w regionie kujawsko-pomorskim w latach 1998-2000 w działach gospodarki (w proc.)

		1998	1999	2000
Polska	Ogółem	100,0	100,0	100,0
	Rolnictwo	27,4	27,6	28,5
	Przemysł wraz z budownictwem	28,8	27,7	26,1
	Usługi	43,8	44,7	45,5
Kujawsko-pomorskie	Ogółem	100,0	100,0	100,0
	Rolnictwo	25,4	26,1	26,3
	Przemysł wraz z budownictwem	30,1	29,7	28,6
	Usługi	44,5	44,2	45,1

Uwaga: Do sektora rolnictwa zaliczono także rybołówstwo i rybactwo.

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie: Rocznik statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego, US w Bydgoszczy, 2001, tablica 5(80), s. 146 oraz Rocznika statystycznego pracy, 2001, GUS, Warszawa tablica 5(19), s. 37-39 oraz XXV.

W regionie kujawsko-pomorskim w latach 1998-2000 nastąpiło zwiększenie udziału pracujących w rolnictwie z 25,4 do 26,3 proc. Analiza liczby pracujących w trzech sektorach gospodarki wskazuje, że wzrost udziału rolnictwa w strukturze pracujących był rezultatem spadku pracujących w przemyśle. Spowodowało to zmiany udziałów trzech sektorów w ogólnej liczbie pracujących.

Wniosek 1.3 Zmiany dokonujące się na rynku pracy Kujawsko-pomorskiego były z niewielkimi odchyleniami podobne do tendencji ogólnopolskich. Oznacza to, że reakcja rynku pracy na transformację gospodarki jest – analogicznie jak w Polsce – mało elastyczna.

Wniosek 1.4 W strukturze pracujących niski - w porównaniu do krajów wysoko rozwiniętych – jest udział sektora usług, w których wydajność pracy jest wysoka. Sugeruje to niską wartość dodaną gospodarki regionu oraz niską wydajność pracy.

Dane z tabeli 1.16 o wartości dodanej² wskazują, że w latach 1995-1999 w województwie kujawsko-pomorskim zachodzą zmiany, które swoim zakresem różnią się od zmian zachodzących w Polsce. W okresie tym wartość dodana generowana w rolnictwie w Kujawsko-pomorskiem zmniejszyła się o 4,1 proc., podczas, gdy przeciętnie w Polsce spadek ten wyniósł 2,9 proc. Spadek udziału wartości dodanej wytwarzanej w przemyśle był natomiast mniejszy niż wynosiły przeciętne wskaźniki dla kraju.

² Wartość dodana brutto jest to wartość nowo wytworzona i jest obliczana jako różnica pomiędzy produkcją globalną a zużyciem pośrednim. Produkcja globalna obejmuje wartość wyrobów i usług będących rezultatem działalności produkcyjnej. Zużycie pośrednie obejmuje wartość wyrobów i usług zużytych jako nakłady w procesie produkcji, z wyjątkiem środków trwałych, których zużycie rejestrowane jest jako amortyzacja środków trwałych.

Tabela 1.16 Wartość dodana w Polsce i w regionie kujawsko-pomorskim oraz zmiany jej struktury w latach 1995-1999

	Sektor	1995	Struktura	1999	Struktura	Zmiana struktury
		mln PLN	%	mln PLN	%	pkt. %
1	2	3	4	5	6	7=6-4
Polska	Ogółem	268289,1	100,0	535829	100,0	
	Rolnictwo	18982,1	7,1	22158,8	4,1	-2,9
	Przemysł wraz z budownictwem	102022,8	38,0	182733,9	34,1	-3,9
	Usługi	147284,2	54,9	330936,2	61,8	6,9
Kujawsko-pomorskie	Ogółem	14477,1	100,0	25834,9	100,0	
	Rolnictwo	1186,6	8,2	1069,5	4,1	-4,1
	Przemysł wraz z budownictwem	5531,8	38,2	9402,8	36,4	-1,8
	Usługi	7758,7	53,6	15362,6	59,5	5,9

Źródło: dane GUS na podstawie badań BAEL, ze strony <http://www.stat.gov.pl>, hasło: województwa w latach 1995-2000, tablice 88 i 92 oraz obliczenia IBnGR

W strukturze aktywności ekonomicznej województwa kujawsko-pomorskiego zwracają uwagę następujące zjawiska. Przy ogólnym spadku liczby pracujących wzrost ich liczby nastąpił w grupie pracodawców i pracujących na własny rachunek oraz w sektorze własności prywatnej.

Tabela 1.17 Aktywność ekonomiczna ludności w Polsce i w województwie kujawsko-pomorskim w IV kwartale lat 1999 i 2000 (tys.)

	1999	2000
Polska		
Pracujący ogółem	16 009	15 480
z tego zatrudnieni na podstawie stosunku pracy	9 947	9 505
z tego pracodawcy i pracujący na własny rachunek	5 619	5 579
Sektor prywatny	11 353	11 170
w tym własność zagraniczna	566	602
Kujawsko-pomorskie		
Pracujący ogółem	765	751
z tego zatrudnieni na podstawie stosunku pracy	504	487
z tego pracodawcy i pracujący na własny rachunek	254	260
Sektor prywatny	562	565
w tym własność zagraniczna	12,4	12,3

Źródło: Rocznik statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego, US Bydgoszcz, 2001, tablica 4(79), s. 145 oraz Rocznik Statystyczny 2001, GUS, Warszawa.

Wydajność pracy w regionie kujawsko-pomorskim na tle kraju

Wykorzystując dane dotyczące wartości dodanej w poszczególnych działach gospodarki regionu kujawsko-pomorskiego oraz posiadając informacje o strukturze pracujących można określić wydajność pracy w działach gospodarki. Tak obliczony wskaźnik wydajności obrazuje wartość dodaną na jednego zatrudnionego. Zasadniczym celem przeprowadzonej

analizy jest określenie zmian tak rozumianej wydajności pracy. Podstawowe obliczenia zawarte są w tabeli 1.18.

Tabela 1.18 Wydajność pracy jako wartość dodana na zatrudnionego w Polsce i w regionie kujawsko-pomorskim oraz jej zmiany w latach 1998-1999

		Polska	Kujawsko-pomorskie	Względna wydajność pracy w Kujawsko-pomorskiem
		tys. PLN/pracującego	tys. PLN/pracującego	%
1	2	3	4	5=100*4/3
Ogółem	1998	30,5	30,0	98,6
	1999	34,1	33,3	97,5
Rolnictwo	1998	5,4	7,1	130,2
	1999	5,1	5,3	103,3
Przemysł wraz z budownictwem	1998	37,9	35,8	94,5
	1999	42,1	40,7	96,8
Usługi	1998	41,2	39,2	95,2
	1999	47,2	44,8	95,1

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie: Rocznika statystycznego województwa kujawsko-pomorskiego, US w Bydgoszczy, 2001, oraz Rocznika statystycznego pracy, 2001, GUS, Warszawa oraz danych GUS na podstawie badań BAEL, ze strony <http://www.stat.gov.pl>, hasło: województwa w latach 1995-2000

Dane z tabeli 1.18 wskazują, że wydajność w gospodarce Kujawsko-pomorskiego jest niższa niż przeciętnie w Polsce. Jedynie w rolnictwie wskaźnik wydajności jest wyższy. Należy jednak zauważyć, że sektorze tym w 1999 roku w porównaniu do 1998 nastąpił bardzo wyraźny spadek wydajności w stosunku do ogólnej sytuacji w kraju. Druga uwaga, która nasuwa się przy analizie danych z tabeli 1.18 to fakt, że wydajność w Kujawsko-pomorskim w latach 1998-1999 wzrastała wolniej niż przeciętnie w Polsce.

Wniosek 1.5 Wydajność pracy w regionie kujawsko-pomorskim jest niższa niż przeciętnie w kraju. Utrwalenie się tego rodzaju tendencji w następnych latach może prowadzić do zwiększenia dystansu dzielącego Kujawsko-pomorskie od najlepiej rozwiniętych gospodarczo województw.

Nieźrównoważenie na rynku pracy - struktura bezrobocia i jego przekroje

Zjawisko bezrobocia pokazuje rozmiary nieźrównoważenia podaży pracy z popytem na rynku pracy. Stopy bezrobocia rejestrowanego w regionie kujawsko-pomorskim na tle stóp bezrobocia krajowego są pokazane na wykresie 1.1 i tabeli 1.19. Stopy bezrobocia w Kujawsko-pomorskiem są wyższe od stóp bezrobocia rejestrowanego w kraju.

Tabela 1.19 Stopy bezrobocia rejestrowanego w Kujawsko-pomorskiem i w Polsce w latach 1995-2002 (proc.)

	Grudzień 1998	Grudzień 1999	Grudzień 2000	Grudzień 2001	Wrzesień 2002
Polska	10,4	13,1	15,1	17,4	17,6
Kujawsko-pomorskie	13,9	16,9	19,2	21,6	21,9
Podregion bydgoski	13,0	15,6	17,9	20,5	20,7 (*)
Podregion toruńsko-włocławski	14,9	18,2	20,4	22,6	22,6 (*)

Uwaga: (*) – dane za czerwiec 2002

Źródło: strony internetowe MPIPS <http://www.mpips.gov.pl>, hasło: kwartalna sytuacja o rynku pracy; dane GUS na podstawie badań BAEL, ze strony <http://www.stat.gov.pl>, hasło: województwa w latach 1995-2000, tabela 211 oraz obliczenia IBnGR

Wniosek 1.6 Podobnie jak to miało miejsce w kraju, stopy bezrobocia w Kujawsko-pomorskiem ulegały znaczącym zmianom od 1994 roku. Od 1998 roku stopa bezrobocia rośnie.

Tabela 1.20 Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Polsce i w regionie kujawsko-pomorskim

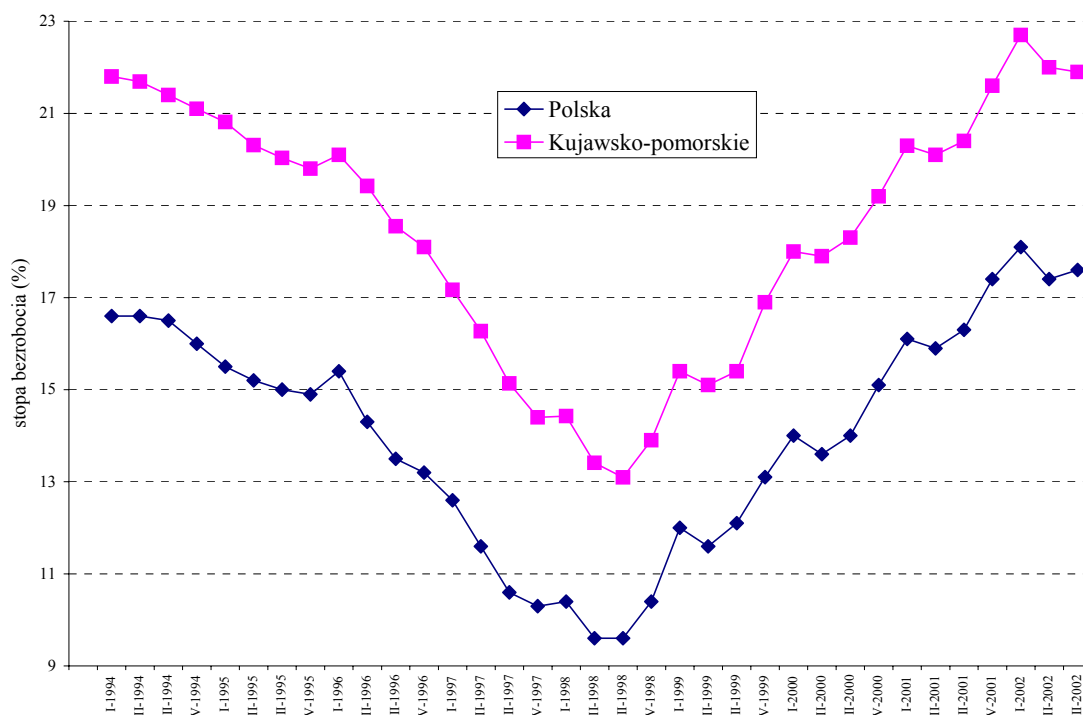
	Wrzesień 2002		W porównaniu do grudnia 2001		W porównaniu do grudnia 2000	
	Liczba bezrobotnych	Stopa bezrobocia (%)	Zmiana liczby bezrobotnych	Zmiana stopy bezrobocia (pkt. proc.)	Zmiana liczby bezrobotnych	Zmiana stopy bezrobocia (pkt. proc.)
Polska	3 112 592	17,6	-2 464	0,2	410 016	2,6
Kujawsko-pomorskie	204 920	21,9	-312	0,3	23 690	2,5

Źródło: Strony internetowe MPIPS: <http://www.mpips.gov.pl>

W końcu III kwartału 2002 r. liczba bezrobotnych osiągnęła: 204 920 osób zarejestrowanych w urzędach pracy, co stanowiło 21,9 proc. osób aktywnych zawodowo (stopa bezrobocia).

Wniosek 1.7 Stopy bezrobocia rejestrowanego w regionie kujawsko-pomorskim oraz w kraju wykazują wysokie skorelowanie. Korelacja ta uwidacznia się w przebiegu trendu wzrostu bezrobocia na Kujawach i w Polsce (wykres 1.1.)

Wykres 1.1 Stopa bezrobocia w Polsce i w województwie kujawsko-pomorskim w latach 1994-2002

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najniższa stopa bezrobocia występowała w Kujawsko-pomorskiem w 1998 roku. Od 1999 roku rozpoczął się trend wzrostu stopy bezrobocia, która najwyższy poziom osiągnęła w I kwartale 2002 roku.

Tabele 1.21 do 1.24 wskazują na inne charakterystyki przekroji bezrobocia w regionie i w kraju. Struktura bezrobocia wskazuje, że na rynku pracy województwa kujawsko-pomorskiego sytuacja kobiet jest gorsza niż przeciętnie w Polsce. Udział kobiet w populacji bezrobotnych wynosił w 2002 r. (w czerwcu) 53,8 proc. (analogiczny wskaźnik dla Polski kształtował się na poziomie 51,7 proc.).

Tabela 1.21 Struktura bezrobocia w Polsce oraz w Kujawsko-pomorskiem według płci (stan na czerwiec 2002)

	Kobiety	Mężczyźni
Polska	51,7	48,3
Kujawsko-pomorskie	53,8	46,2

Źródło: Bezrobocie rejestrowane, II kwartał 2002, GUS, Warszawa 2002, s. 13 i 14

Tabela 1.22 Struktura bezrobocia w Polsce oraz w Kujawsko-pomorskiem według wieku bezrobotnych (stan na koniec II kwartału 2002)

	Do 24 lat	25-34	35-44	45-54	55 i więcej
Polska	28,0	27,2	23,0	19,5	2,3
Kujawsko-pomorskie	29,1	28,0	22,6	18,3	2,0

Źródło: Bezrobocie rejestrowane, II kwartał 2002, GUS, Warszawa 2002, s. 19

Tabela 1.23 Struktura bezrobocia w Polsce oraz w Kujawsko-pomorskim według wykształcenia (stan na koniec II kwartału 2002)

	wyższe	średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i poniżej
Polska	3,3	21,3	6,2	36,3	33,0
Kujawsko-pomorskie	2,3	18,0	5,8	38,2	35,6

Źródło: Bezrobocie rejestrowane, II kwartał 2002, GUS, Warszawa 2002, s. 17

Tabela 1.24 Struktura bezrobocia w Polsce oraz w Kujawsko-pomorskim według czasu pozostawania bez pracy (stan na koniec II kwartału 2002)

	do 1 miesiąca	1-3	3-6	6-12	12-24	powyżej 24 miesięcy
Polska	7,6	8,2	13,2	20,7	21,4	29,0
Kujawsko-pomorskie	8,1	7,9	12,4	19,7	21,0	30,9

Źródło: Bezrobocie rejestrowane, II kwartał 2002, GUS, Warszawa 2002, s. 21

Z powyższych tabel można wyciągnąć następujące wnioski.

Wniosek 1.8: W regionie kujawsko-pomorskim – w porównaniu do przeciętnej sytuacji w kraju – bezrobocie jest zjawiskiem w większym stopniu dotyczącym ludzi mniej wykształconych. Gorsza od ogólnopolskiej sytuacja jest w grupach osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i poniżej gimnazjalnego.

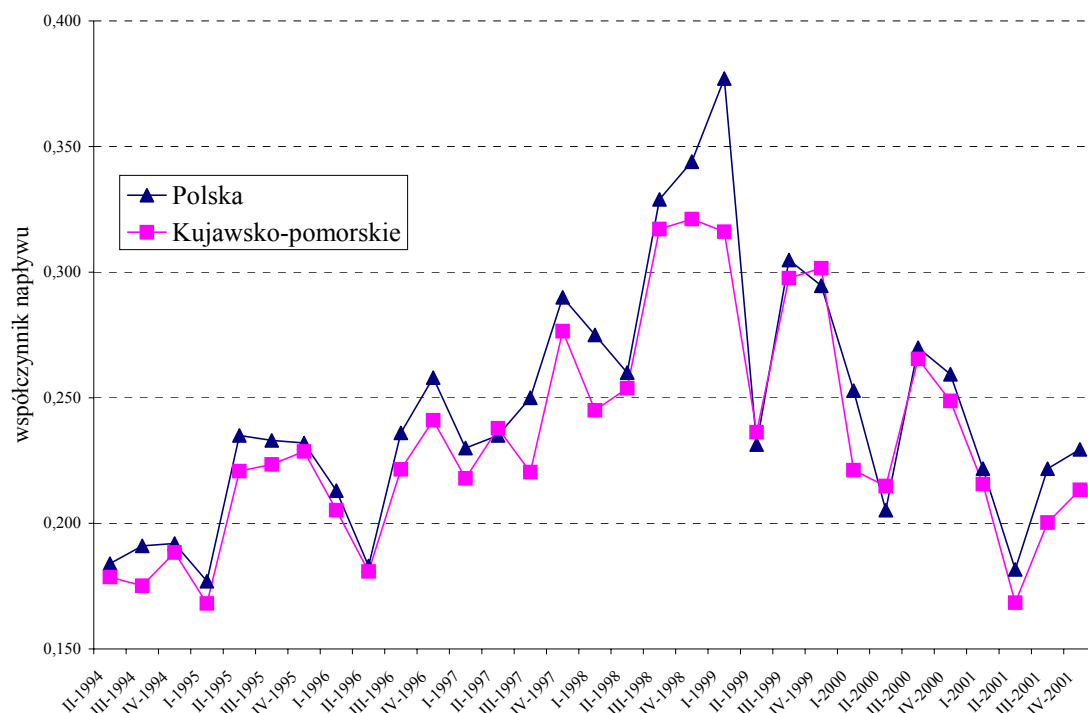
Wniosek 1.9 Bezrobocie obejmuje w Kujawsko-pomorskim częściej osoby w młodszym wieku niż ma to miejsce przeciętnie w Polsce.

Wniosek 1.10 Bezrobocie w większym stopniu dotyczy kobiet niż mężczyzn.

Elastyczność rynku pracy

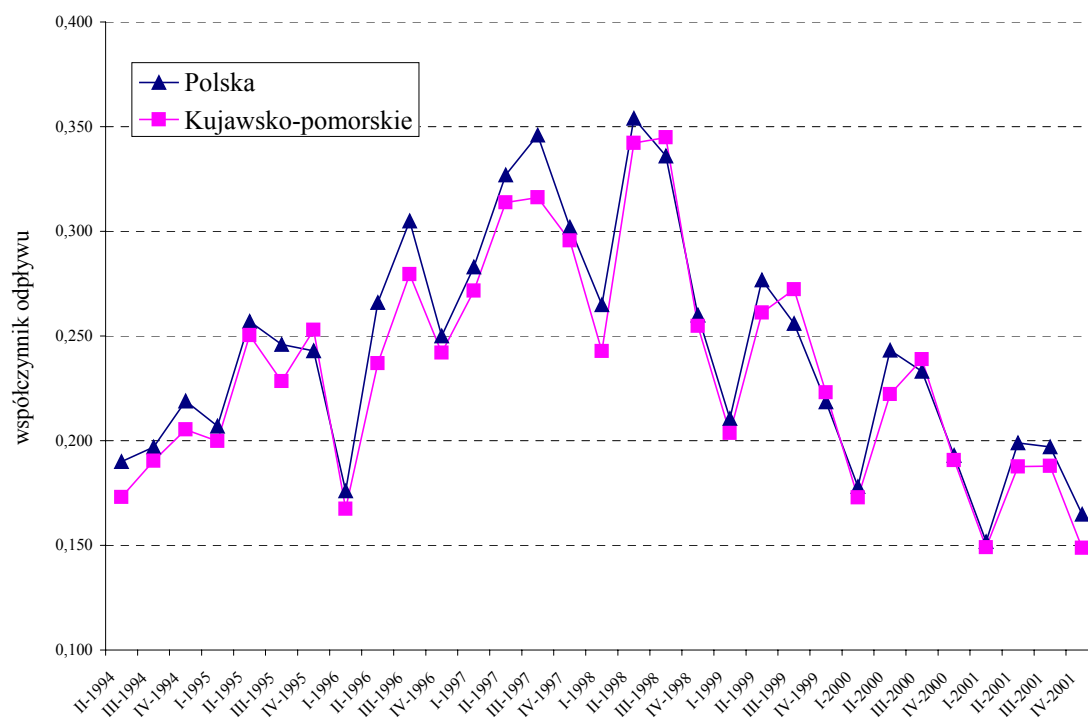
Elastyczność rynku pracy rozumiana jest tutaj jako elastyczność poziomu zatrudnienia czyli zdolność rynku pracy do przystosowania się do zmieniającego się popytu na pracę. Wysoka elastyczność rynku pracy wskazuje na to, że dany rynek pracy efektywnie realokuje zasoby pracy w procesach zwalniania i zatrudniania nowych pracowników. Elastyczność rynku pracy można określać za pomocą wskaźników odpływu i napływu z bezrobocia. Dla ich określenia posłużono się danymi kwartalnymi o napływie, odpływie bezrobotnych i liczbie bezrobotnych zarejestrowanych na koniec kwartału w okresie od II kwartału 1994 do I kwartału 2002r. Z powodu braku danych historycznych do roku 1998 w obecnym układzie administracyjnym (powiaty i nowe województwa) oraz z powodu braku możliwości odpowiedniego przeliczenia danych historycznych przez GUS posłużono się szacunkami. Zarówno liczbę bezrobotnych, jak też liczbę osób wyrejestrowanych z rejestru bezrobotnych w regionie (odpływ), jak też nowozarejestrowanych (napływ) uzyskano przez sumowanie odpowiednich danych z rejonowych urzędów pracy, których siedziba znajduje się obecnie na terenie obecnego województwa kujawsko – pomorskiego.

Wykres 1.2. Współczynnik napływu do bezrobocia dla Polski oraz regionu kujawsko-pomorskiego w latach 1994-2002

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu

Wykres 1.3 Współczynniki odpływu z bezrobocia dla Polski i regionu kujawsko-pomorskiego w latach 1994-2002

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu

Tabela 1 w załączniku 1 zawiera kwartalne współczynniki odpływu z bezrobocia, a tabela 2 zawiera współczynniki napływu³. W obu tabelach znajdują się dane dotyczące kraju oraz regionu kujawsko-pomorskiego. Wykresy 1.2 i 1.3 ilustrują zmiany tych wskaźników w latach 1994-2002. Analiza danych wskazuje, że oba szeregi danych (wskaźników) są bardzo silnie skorelowane z danymi ogólnopolskimi.

Wniosek 1.11 Zjawiska odpływu i napływu w regionie są podobne do odpowiednich zjawisk w Polsce. Wskaźniki korelacji wskazują na znaczną siłę powiązań tych zjawisk w kraju i w regionie.

Elastyczność popytu na pracę względem wartości dodanej

Ocena rzeczywistego niezrównoważenia na rynku pracy i projekcja rozwoju gospodarczego regionu mogą być pomocne dla szacowania przyszłej sytuacji na rynku pracy. Aby takiej oceny dokonać, należy obok informacji (czy szacunków) dotyczących podaży siły roboczej i jej struktury przyjąć założenia dotyczące elastyczności popytu na pracę względem wartości dodanej w poszczególnych sektorach gospodarki regionu.

Oszacowanie współczynników elastyczności popytu na pracę (ilości pracujących) względem wartości dodanej w poszczególnych działach gospodarki oraz w regionach Polski zostało dokonane w pracy: Kwiatkowski, E.; L.Kucharski i T.Tokarski: Elastyczność zatrudnienia w ujęciu sektorowym i regionalnym⁴. Współczynniki te mówią o ile wzrośnie liczba pracujących, jeżeli wartość dodana w danym sektorze gospodarki wzrośnie o 1 proc. Wyniki uzyskane w tej pracy wskazują na następujące zależności.

Wpływ wartości dodanej w rolnictwie na liczbę pracujących w rolnictwie jest istotny statystycznie dopiero na bardzo wysokim poziomie istotności. Oznacza to, że wrażliwość ilości pracujących na aktywność gospodarczą w tym sektorze jest niska, a więc nawet znaczny wzrost wartości dodanej nie powoduje zmiany ilości pracujących w tym dziale. Potwierdza to tezę o wysokim ukrytym bezrobociu na wsi. Elastyczność ilości pracujących w przemyśle (wraz z budownictwem) jest natomiast silnie związane z aktywnością gospodarczą w tym dziale (mierzoną wartością dodaną), a współczynnik elastyczności liczby pracujących względem wartości dodanej wynosi 0,41⁵, przy czym nie znaleziono istotnych statystycznie zależności pomiędzy wartością dodaną a liczbą osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu w tym sektorze gospodarki.

Również w sektorze usług znaleziono statystycznie istotną zależność ilości pracujących w usługach od wartości dodanej w tym sektorze gospodarki. Współczynnik elastyczności wynosił w tym dziale 0,44 dla wszystkich pracujących oraz 0,42 dla pracujących w niepełnym wymiarze czasu. Z uzyskanych estymacji wynika, że jedynie w sektorze usług liczba pracujących w niepełnym wymiarze czasu jest zależna od wartości dodanej w tym sektorze.

³ Wskaźnik napływu równy jest ilorazowi liczby nowozarejestrowanych bezrobotnych w kwartale do średniej liczby bezrobotnych w kwartale. Odpowiednio wskaźnik odpływu równy jest liczbie bezrobotnych wyrejestrowanych w kwartale do średniej liczby bezrobotnych w kwartale.

⁴ Por. Kwiatkowski, E.; L.Kucharski i T.Tokarski: Elastyczność zatrudnienia w ujęciu sektorowym i regionalnym. referat na Konferencję PTE: Jak tworzyć w Polsce nowe miejsca pracy? Warszawa czerwiec 2002. Autorzy estymowali współczynniki elastyczności na podstawie danych BAEL z lat 1995-1999.

⁵ Oznacza to, że wzrost wartości dodanej w przemyśle o 1 % pociąga za sobą wzrost liczby pracujących o 0,41%.

W przemyśle takiej zależności nie znaleziono, co prawdopodobnie wynika z niskiego odsetka osób pracujących w tym dziale w niepełnym wymiarze czasu.

Istotnie statystycznie współczynniki elastyczności liczby pracujących wobec wartości dodanej w poszczególnych sektorach gospodarki zestawiono w tabeli 1.25

Tabela 1.25 Współczynniki elastyczności liczby pracujących ogółem do wartości dodanej dla Polski oraz regionu kujawsko-pomorskiego

	Ogółem	Przemysł (wraz z budownictwem)	Usługi	Rolnictwo
1	2	3	4	5
Polska	0,21	0,41	0,44	Nieistotne statystycznie
Kujawsko-pomorskie	0,20	0,41	0,44	Nieistotne statystycznie

Źródło: Kwiatkowski, E.; L.Kucharski i T.Tokarski: Elastyczność zatrudnienia w ujęciu sektorowym i regionalnym, str. 14, 16, 18 i 19.

Z tabeli powyższej wynikają następujące wnioski:

Wniosek 1.12 Zmiana liczby pracujących w rolnictwie nie była zależna od zmian wartości dodanej, co potwierdza tezę o znacznym ukrytym bezrobociu na wsi. Oznacza to, że nawet znaczny wzrost produkcji sprzedanej w rolnictwie oraz spadek kosztów na materiały i surowce wykorzystane przy produkcji rolnej nie spowodują wzrostu liczby pracujących.

Wniosek 1.13 Najwyższą elastycznością popytu na pracę względem wartości dodanej charakteryzuje się sektor usług, i nieco mniejszą przemysł (wraz z budownictwem). Oznacza to, że spadek wartości dodanej (produkcja globalna minus zużycie pośrednie) w usługach i przemyśle odbija się na ilości pracujących, których liczba będzie wówczas maleć

Wniosek 1.14 Możliwości zwiększenia liczby pracujących w regionie kujawsko-pomorskim (podobnie jak w pozostałej części kraju) są w przemyśle i w usługach. Wzrost wartości dodanej o 1 proc. w usługach skutkuje wzrostem liczby pracujących o 0,44 proc., i w przemyśle o 0,41

Część Druga: Stan i prognoza sytuacji gospodarczej w kraju

2.1 Ogólny stan koniunktury

Koniunkturę jako stan gospodarki bada w Polsce wiele ośrodków. Analizy dotyczą gospodarki jako całości oraz jej poszczególnych sektorów. Poniżej przedstawione zostały ostatnie wyniki badań koniunktury z głównych ośrodków naukowych w Polsce.

Wykres 2.1 Wskaźnik wyprzedzający koniunktury, Bureau for Investments and Economic Cycles (BIEC)

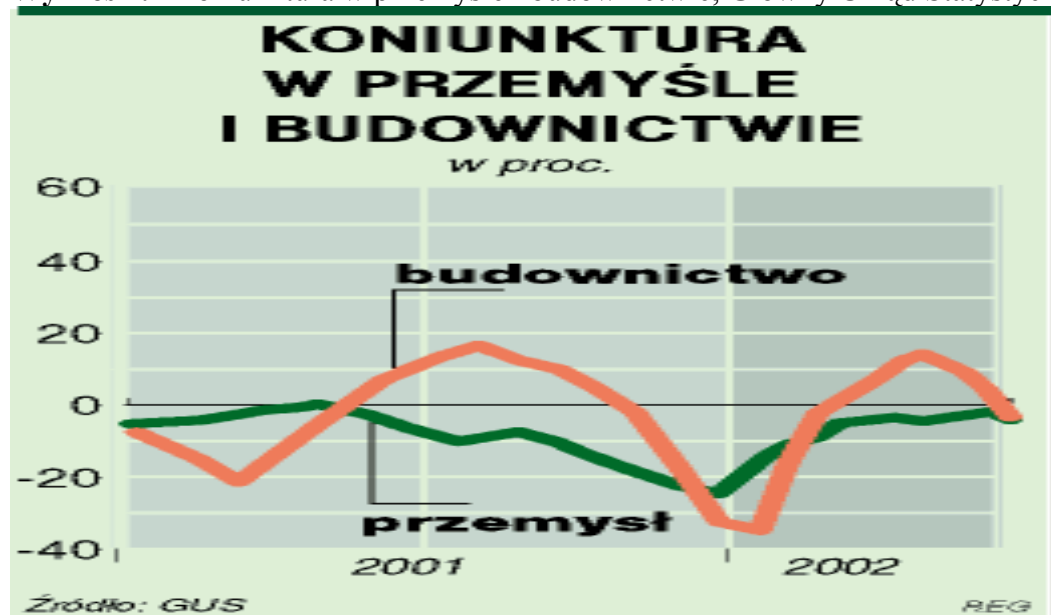
Źródło: Bureau for Investments and Economic Cycles
Źródło: Bureau for Investments and Economic Cycles za Rzeczpospolitą, 30 X 2002 r.

Wskaźnik wyprzedzający koniunkturę, informujący o przyszłych tendencjach w gospodarce, opracowywany jest przez Bureau for Investments and Economic Cycles (BIEC) metodą barometru koniunktury. Jego konstrukcja bazuje na zmiennych ekonomicznych dotyczących gospodarki polskiej: nowych zamówieniach w przedsiębiorstwach, popycie krajowym, płacach realnych, sprzedaży w handlu detalicznym, stanie zapasów, zysku przedsiębiorstw, Warszawskim Indeksie Giełdowym (WIG), podaży pieniądza oraz zadłużeniu gospodarstw domowych i małych przedsiębiorstw. Zmienne te pozwalają analizować obecny stan gospodarki oraz budować hipotezy dotyczące dalszego rozwoju koniunktury.

We wrześniu 2002 roku wskaźnik wyprzedzający koniunkturę spadł o 0,2 punktu do wartości 112,72 punktów. Na osiem komponentów wskaźnika tylko jeden poprawił się, cztery pozostały na poziomie sprzed miesiąca, trzy zaś pogorszyły się. Wśród komponentów dominują zatem tendencje stagnacyjne, bądź nawet spadkowe.

Wcześniej, po sześciu następujących po sobie miesiącach wzrostu wskaźnika (od października roku 2001 do marca roku 2002), zwiastującego ożywienie gospodarki, nastąpiło kilka miesięcy jego stagnacji, a w sierpniu doszło do jego spadku. Według autorów badania świadczy to o kruchości ożywienia, którego nikłe przejawy obserwuje się obecnie, a także o pesymistycznych przewidywaniach odnośnie przyszłości.

Wykres 2.2 Koniunktura w przemyśle i budownictwie, Główny Urząd Statystyczny (GUS)

Źródło: GUS za Republikę, 19 X 2002 r.

Główny Urząd Statystyczny bada koniunkturę w Polsce za pomocą metody testu koniunktury. Polega ona na ankietowym badaniu reprezentatywnej grupy przedsiębiorców na terenie całego kraju. Ankiety kierowane są do przedsiębiorstw działających w trzech sektorach: przemysłowym, budowlanym oraz w sektorze handlu detalicznego. Pytania dotyczą koniunktury w przemyśle przetwórczym, popytu krajowego oraz rynku pracy (zwolnień i naboru pracowników). Wyniki ankiet są agregowane, a następnie podawane w postaci syntetycznych wskaźników koniunktury dla każdego z sektorów. Wskaźnik ten jest procentowym saldem pozytywnych i negatywnych ocen koniunktury gospodarczej wśród badanych przedsiębiorców.

W październiku pogorszyła się koniunktura we wszystkich trzech badanych sektorach. Przyczyną negatywnych opinii przedsiębiorców były zarówno mniej korzystne niż we wrześniu prognozy sprzedaży w najbliższych miesiącach, jak i oceny bieżącej sytuacji finansowej.

Wskaźnik koniunktury w przemyśle przetwórczym wyniósł -4, osiągając poziom minimalnie wyższy niż we wrześniu. Obawy firm wynikają głównie z przewidywań spadku popytu zagranicznego, przy jednocześnie optymistycznych ocenach popytu krajowego. Przedsiębiorstwa uskarżają się przy tym na problemy finansowe, spowodowane głównie nieterminowym regulowaniem zobowiązań przez odbiorców. Przewidują też dalszą redukcję zatrudnienia, i to w nieco większej skali, niż spodziewały się we wrześniu.

W budownictwie wskaźnik koniunktury również wyniósł -4. Poziom ten był niższy niż miesiąc wcześniej. Wrzesień nie był miesiącem korzystnym dla przedsiębiorstw budowlanych. Ich łączna produkcja sprzedana zmalała o prawie 6 proc. wobec stanu sprzed roku. Z tych m.in. względów przedsiębiorstwa budowlane i montażowe przewidują na najbliższe miesiące znacznie większe niż we wrześniu zwolnienia pracowników.

Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury w październiku najniższy był zdecydowanie w sektorze handlu detalicznego i wyniósł -21. Powodem niekorzystnych ocen są, według

przedsiębiorstw, ograniczenia sprzedaży i trudności z regulowaniem na bieżąco zobowiązań. Firmy handlowe nie przewidują jednak zwolnień pracowników na skalę większą niż prognozowały we wrześniu. Liczą się natomiast z koniecznością dalszych obniżek cen.

Wykres 2.3 Wskaźnik koniunktury, Instytut Rozwoju Gospodarczego Szkoły Głównej Handlowej (IRG SGH)

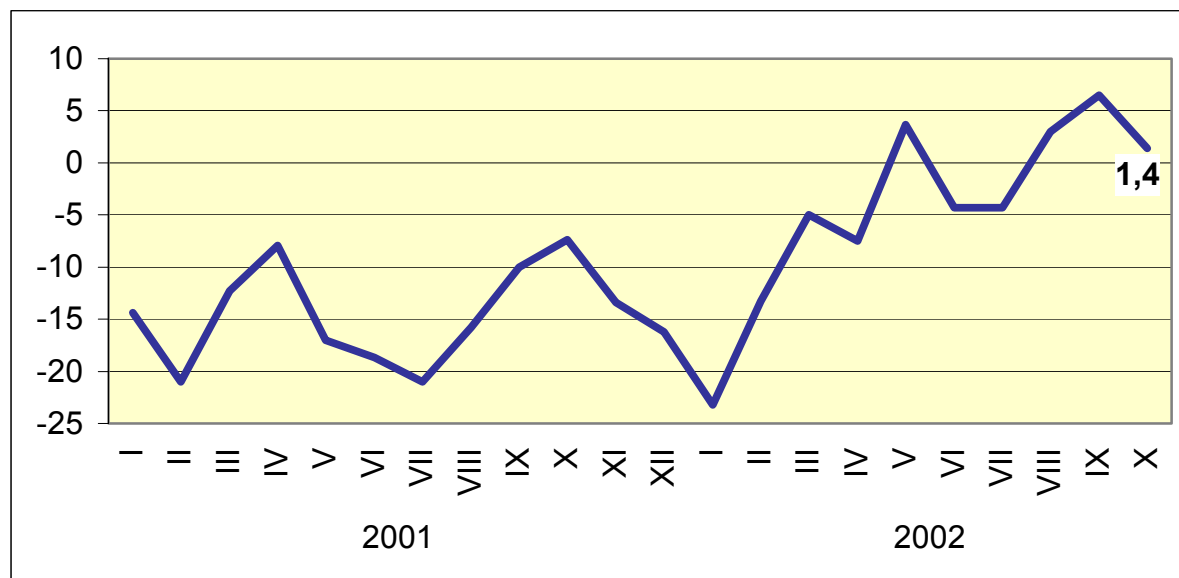
Źródło: Instytut Rozwoju Gospodarczego SGH za Rzeczpospolitą, 7 XI 2002 r.

Wskaźnik koniunktury, publikowany przez Instytut Rozwoju Gospodarczego SGH, tworzony jest na podstawie testu koniunktury. Oblicza się go oddzielnie dla niektórych działów gospodarki, dla sektorów prywatnego i publicznego, przedsiębiorstw różnej wielkości oraz gospodarki jako całości.

W ocenie ekspertów IRG SGH koniunktura gospodarcza w październiku nieznacznie się poprawiła. Ogólny wskaźnik koniunktury zyskał 1 punkt w stosunku do września, a jego wartość (plus 10 punktów) powróciła do poziomu sprzed dwóch lat. Stan koniunktury lepiej oceniały przedsiębiorstwa publiczne niż prywatne. W październiku największą poprawę koniunktury odnotowano w działalności wydawniczej, największe jej pogorszenie – w produkcji metali. Najlepszą koniunkturę odnotowano w produkcji mebli, najgorszą zaś (wskaźnik –19) w produkcji wyrobów z surowców niemetalicznych.

Równolegle pogorszyły się w październiku nastroje przedsiębiorstw. Oceny sytuacji gospodarczej były przy tym bardziej pesymistycznie w sektorze prywatnym niż w publicznym. Podobne zróżnicowanie dotyczyło przewidywań sytuacji gospodarczej w przyszłości.

Wykres 2.4 Wskaźnik koniunktury, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR)

Źródło: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową bada koniunkturę gospodarczą metodą testu koniunktury. Odpowiedzi zbierane są za pomocą ankiet w przedsiębiorstwach i bankach w całej Polsce. Pytania dotyczą zmiany koniunktury w odczuciu przedsiębiorców, zmian przychodów i zapasów oraz wielkości kredytów. Druga grupa pytań dotyczy przewidywań przedsiębiorców na 3 miesiące naprzód. Wskaźnik koniunktury liczony jest dla każdego województwa oddzielnie, a następnie agregowany do skali całego kraju. Ponadto obliczana jest koniunktura dla poszczególnych sektorów gospodarki oraz wskaźniki prognostyczne, również w podziale na sektory i województwa.

Według analiz Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową wskaźnik koniunktury w październiku spadł w Polsce do poziomu +1,4 wobec +6,5 we wrześniu. Najlepsza koniunktura panowała w handlu i usługach (14,4 punktu), a najgorsza w przedsiębiorstwach przemysłowych (-3,2 punktu).

Możliwość pogorszenia koniunktury w październiku była sygnalizowana już wcześniej, jako że we wrześniu wskaźnik wyprzedzający koniunktury był znacznie niższy od wskaźnika bieżącego. Tym razem także istnieje taka zależność – co więcej wskaźnik prognostyczny jest ujemny, a jego wartość jest najniższa od marca (-4,8 punktu). Stawia to pod znakiem zapytania przewidywane przez wielu analityków wyraźne ożywienie gospodarcze w czwartym kwartale.

Stan koniunktury można mierzyć nie tylko syntetycznymi wskaźnikami koniunktury gospodarczej. Do jej oceny mogą także służyć zestawienia szeregów czasowych najważniejszych dla gospodarki danych makroekonomicznych. Ich wartości, a zwłaszcza dynamiki bardzo dobrze obrazują procesy zachodzące w sferze gospodarczej.

W pierwszym kwartale 2002 roku zanotowano spadek produkcji sprzedanej przemysłu. Tylko w lutym nastąpił krótkookresowy wzrost o 0,2 proc. Spadek ten wynika głównie ze słabych wyników w przetwórstwie przemysłowym, zwłaszcza wytwarzającym dobra inwestycyjne i przemysłowe.

Spadek odnotowano także w sprzedaży produkcji budowlano montażowej. W pierwszym kwartale 2002 r. spadek ten wyniósł 15,6 proc. Najbardziej dotknął on sprzedaż robót o charakterze inwestycyjnym.

Tabela 2.1 Produkcja sprzedana przemysłu i budownictwa w Polsce w latach 1995 – 2002
(mld zł)

	1997	1998	1999	2000	2001	II kw. 2002
Produkcja sprzedana przemysłu	358,8	395,5	427,5	502,6	511,7	227,8
Wzrost produkcji sprzed. przemysłu (%)	111,5	103,5	103,6	106,7	100,4	102,2
Produkcja sprzedana budownictwa	64,3	78,3	96,8	100,8	90,1	86,9

Źródło: Rocznik Statystyczny, GUS, Warszawa, Stan i prognoza koniunktury gospodarczej Polski 2002 – 2005, IBnGR 2002

Przy nienajlepszych wynikach przemysłu i budownictwa o wzroście gospodarczym decydują usługi. W sektorze usług rynkowych wzrost ten wyniósł w I kwartale 2002 roku 3,5 proc. Usługi rynkowe obejmują: handel i naprawy, hotele i restauracje, transport, gospodarkę magazynową, łączność, pośrednictwo finansowe, obsługę nieruchomości i firm oraz pozostałą działalność komunalną, socjalną i indywidualną.

Tabela 2.2 Tempo wzrostu wartości dodanej w usługach rynkowych w latach 1995–2002
(w proc.)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	I kw. 2002	II kw. 2002
Usługi rynkowe	4,8	5,3	4,4	4,8	6,0	4,2	3,9	4,0	3,5

Źródło: GUS, Produkt krajowy brutto w II kwartale 2002 roku

Wskutek spadku nakładów na dobra inwestycyjne w 2001 r. popyt krajowy zmniejszył się w 2001 r. o 2,0 proc. Dodatkowo wystąpił spadek tempa wzrostu krajowego brutto, zahamowanie wzrostu płac i wzrost bezrobocia. W I kwartale 2002 r. nastąpił jego szacunkowy wzrost o 1,2 proc., głównie dzięki wzrostowi spożycia indywidualnego o 2,7 proc.

Tabela 2.3 Popyt krajowy w cenach nominalnych oraz tempo wzrostu w cenach stałych spożycia indywidualnego i popytu krajowego w latach 1995 – 2002 (mld zł)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	I kw. 2002	II kw. 2002
Wzrost spożycia indywidualnego (%)	3,2	8,7	6,9	4,8	5,2	2,7	2,1	3,5	2,9
Popyt krajowy	300,9	393,9	492,7	582,6	654,2	732,3	749,6	179	189,9
Wzrost popytu krajowego (%)	7,0	7,2	9,2	6,4	4,8	2,8	-2,0	0,0	1,0

Źródło: Rocznik Statystyczny województw 2001, GUS; <http://www.stat.gov.pl> ->PKB w II kwartale 2002 roku

Tabela 2.4 Nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych w gospodarce narodowej (mld zł)

	1995	1997	1998	1999	2000
Nakłady inwestycyjne	47,2	90,4	112,8	126,0	133,2
Wzrost nakładów inwestycyjnych (%)	17,1	22,2	15,3	5,9	1,4
Środki trwale brutto	893,1	1158,7	1243,4	1346,0	1444,8
Wzrost środków trwałych brutto(%)	2,1	3,5	3,9	3,9	4,2

Źródło: Rocznik Statystyczny województw 2001, GUS

Kurs dolara utrzymywał się w II kwartale 2002 r. na wysokim poziomie. Średnia cena dolara wynosiła w tym okresie 4,09 zł. Od początku roku obserwowany jest także ciągły spadek inflacji. W II kwartale wyniosła ona 1,7 proc. Podstawowe stopy procentowe NBP, regulowane przez Radę Polityki Pieniężnej, obniżyły się w II kwartale 2002 r. o 2 punkty proc. i wyniosły: stopa redyskontowa weksli 10,0 proc., a stopa kredytu lombardowego 11,5 proc.

Tabela 2.5 Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych, kurs USD oraz stopa oprocentowania redyskonta weksli i kredytu lombardowego

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	I kw. 2002	II kw. 2002
Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych	127,8	119,9	114,9	111,8	107,3	110,1	105,5	103,4	101,7
Kurs USD	2,42	2,70	3,28	3,49	3,97	4,35	4,09	4,13	4,09
Stopa redyskontowa weksli	25,0	22,0	24,5	18,2	19,0	21,5	14,0	12,0	10
Stopa kredytu lombardowego	30,0	25,0	27,0	20,0	20,5	23,0	15,5	13,5	11,5

Źródło: Biuletyn Statystyczny GUS, NBP

W I kwartale 2002 r. nastąpiła stabilizacja stopy bezrobocia. Stało się tak mimo zmniejszenia się liczby zarejestrowanych bezrobotnych wskutek spadku aktywności zawodowej ludności. Stopa bezrobocia osób poniżej 24 lat wyniosła 41,4 proc. i wzrosła w porównaniu z tym samym okresem 2001 roku o 10 punktów proc.

Tabela 2.6 Pracujący ogółem, IV kwartał (mln)

	1995	1997	1998	1999	2000	2001	I kw. 2002
Pracujący ogółem	14,8	15,3	15,3	14,6	14,6	14,0	14,0
Tempo wzrostu pracujących ogółem (%)	0,2	1,4	0,1	-5,0	-0,2	-3,4	-4,3

Źródło: Rocznik Statystyczny województw 2001, GUS, Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2001, GUS 2001, http://www.stat.gov.pl/serwis/monit_kwart/ael/ael.rtf

Tabela 2.7 Struktura bezrobocia w różnych podziałach w II kwartale 2002 r. według BAEL

	Liczba bezrobotnych (tys.)	I kwartał 2001 = 100	Stopa bezrobocia
Ogółem	3432	107,0	20,3
z tego			
mężczyźni	1788	112,5	19,6
kobiety	1644	101,5	21,0
Miasta	2271	107,0	21,2
Wieś	1162	107,1	18,7
Przeciętny czas poszukiwania pracy	15,6	109,1	
Zarejestrowani w urzędzie pracy jako bezrobotni	2545	109,5	
Pobierający zasiłek	456	105,8	
Według wieku			
15-24			43,5
25-34			21,2
35-44			16,4
45 i więcej			13,7
Według poziomu wykształcenia			
wyższe			6,5
średnie zawodowe			16,6
średnie ogólnokształcące			22,2
zasadnicze zawodowe			24,8
podstawowe			25,8

Źródło: „Kwartalna informacja o rynku pracy”, <http://www.stat.gov.pl>

2.2 Prognoza krótkookresowa

Poniższa prognoza krótkookresowa jest sporządzana na podstawie informacji dostępnych na stronach internetowych agend rządowych, Narodowego Banku Polskiego oraz niezależnych instytutów i banków komercyjnych. Po przeanalizowaniu informacji, które mogą być stosunkowo łatwo wykorzystane i ściągnięte wybrano następujące źródła (w nawiasie data ukazania się):

Ministerstwo Finansów - strategia gospodarcza rządu; adres: www.mofnet.gov.pl, dalej budżet państwa, uzasadnienie (data: wrzesień 2002r.);

Narodowy Bank Polski – Wstępna ocena kondycji przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w III kwartale 2002; adres: www.nbp.pl pod hasłem: Publikacje/koniunktura (data: sierpień 2002 r.);

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową – Stan gospodarki Polski w III kwartale 2002 roku, prognoza kwartalna na 2002 roku oraz wstępna na rok 2003; adres: www.ibnigr.edu.pl pod hasłem: Nowości (data: październik 2002r.);

Niezależny Ośrodek Badań Ekonomicznych (NOBE) prognoza gospodarcza; adres: www.nobe.pl (data: sierpień 2002r.);

BigBG S.A. – biuletyn tygodniowy; adres: www.big.com.pl (data: 8 listopad 2002r.)

W przypadku Ministerstwa Finansów prognozy są publikowane corocznie. W przypadku pozostałych wyżej wymienionych organizacji prognozy te są publikowane cyklicznie, najczęściej raz na kwartał, a w przypadku BigBG raz w tygodniu. Szczególną uwagę zwraca kwartalna publikacja NBP, w której zawarta jest synteza innych prognoz koniunktury oraz

prezentowane są własne wyniki badań przedsiębiorstw. NBP nie publikuje jednak żadnych własnych prognoz kategorii makroekonomicznych.

Wskaźniki wyprzedzające koniunktury

Wskaźniki wyprzedzające koniunktury, które są poddane analizie w publikacji NBP⁶ (tj. wskaźnik klimatu koniunktury GUS, wskaźnik wyprzedzający koniunktury M.Drozdowicz, wskaźnik koniunktury IRG SGH oraz indeksy NBP) wskazują raczej na stagnację niż na poprawę klimatu koniunktury, który był obserwowany w II kwartale 2002r. Ocena sytuacji sugeruje, że nie nastąpi oczekiwane przyspieszenie tempa rozwoju, a przedsiębiorstwa oczekują tendencji stagnacyjnych. Według wskaźnika sytuacji przedsiębiorstw NBP pogorszeniu uległy komponent popytowy i inwestycyjny wskaźnika.

Tabela 2.8 Zmiany aktywności gospodarczej w świetle wybranych wskaźników koniunktury

Nazwa indeksu	Prognoza
Wskaźnik klimatu koniunktury GUS	Prognoza ekonometryczna sugeruje utrzymywanie się tendencji stagnacyjnych
Wskaźnik wyprzedzający koniunktury M. Drozdowicz	Poprawie ulega sytuacja finansowa firm. Szanse na ożywienie gospodarki są niewielkie. Pogorszeniu uległy m.in. skłonność konsumentów do zakupów.
Wskaźnik koniunktury IRG SGH	Poprawie ulega sytuacja finansowa firm. Wskaźnik w sektorze publicznym uległ pogorszeniu, a w sektorze prywatnym zanotował niewielki wzrost.
Skalowany indeks koniunktury NBP	Prognoza wskaźnika ma rozkład skoncentrowany wokół wartości 53 (wartość 50 oznacza poziom przeciętny)
Standaryzowany wskaźnik sytuacji przedsiębiorstw (wg NBP)	Pewnemu pogorszeniu ulega komponent popytowy i inwestycyjny wskaźnika. Poprawie ulega obsługa zobowiązań.

Źródło: Wstępna ocena kondycji przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w III kwartale 2002, NBP, Departament Statystyki (bez daty wydania), str. 6

Prognoza składowych popytowych

Prognozy dotyczące popytu i jego składowych na rok 2002 są prezentowane w tablicy 2.9. Wynika z nich, że popyt krajowy ogółem wzrośnie w zależności od opinii prognozującego ośrodka od 0,8 do 1,3 proc. w 2002 roku. Główna składowa tego popytu tj. spożycie indywidualne wzrośnie od 2,6 do 3,2 proc. Tak więc wszystkie ośrodki przedstawiające prognozy uważają, że popyt krajowy będzie słaby, a jego dynamika roczna zbliżona do dynamiki PKB. Ośrodki prognozują, że dynamika inwestycji wyniesie od – 1,0 do –6,7 proc.

Rok 2003 ma przynieść w opinii prognozujących zwiększenie dynamiki popytu krajowego do 3,3-3,4 proc., a spożycia indywidualnego ma wynieść od 2,3 do 3,2 proc. Zestawienie prognoz struktury popytu na rok 2003 znajduje się w tablicy 2.10.

⁶Wstępna ocena kondycji przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w III kwartale 2002, NBP, Departament Statystyki (bez daty wydania).

Tabela 2.9 Prognozy składowych popytowych na rok 2002 oraz dane za I półrocze 2002 r.

Ośrodek	Prognozy					GUS (I połowa 2002r.)
	Jednostka	Ministerstwo Finansów	NOBE	IbnGR	BIG BG S.A.	
PKB	Zmiana w %	1,2	1,1	1,1	1,4	0,6
Popyt krajowy	Zmiana w %	0,8	b.d.	1,3	1,2	0,5
Spożycie indywidualne	Zmiana w %	2,6	2,9	3,0	3,2	3,2
Inwestycje	Zmiana w %	-5,5	-1,0	-6,7	-6,0	-10,6
Eksport	Zmiana w %	5,0	1,1	4,1	b.d.	-5,1
Import	Zmiana w %	3,3	3,5	2,1	b.d.	-3,2

Źródło: strony internetowe: www.mf.gov.pl, www.nobe.com.pl, www.ibngr.edu.pl,
www.big.com.pl, www.stat.gov.pl

Wniosek 2.1

W drugiej połowie 2002 roku popyt krajowy osiągnie tempo ok. 2 proc. Wskazują na zgodne prognozy roczne wzrostu popytu zbliżone do 1 proc., oraz zarejestrowane przez GUS tempo wzrostu w I połowie 2002r. w wysokości 0,5 proc. O tempie wzrostu popytu ogółem decydować będzie spożycie indywidualne, które wzrośnie o ok.3 proc. Spadek nakładów inwestycyjnych zostanie wyhamowany w II półroczu bowiem dosyć zgodne prognozy wskazują na spadek roczny ok. 6 proc., a w pierwszej połowie zarejestrowany przez GUS spadek wyniósł 10,6 proc.

Tabela 2.10 Prognozy składowych popytowych na rok 2003

Ośrodek	Jednostka	Ministerstwo Finansów	NOBE	IBnGR	BIG BG SA
PKB	Zmiana w %	3,5	3,7	2,7	3,4
Popyt krajowy	Zmiana w %	3,4	b.d.	3,3	3,3
Spożycie indywidualne	Zmiana w %	3,2	3,1	2,4	2,3
Inwestycje	Zmiana w %	5,6	7,1	3,7	5,7
Eksport	Zmiana w %	8,5	7,0	7,2	b.d.
Import	Zmiana w %	7,8	6,8	6,6	b.d.

Źródło: strony internetowe: www.mf.gov.pl, www.nobe.pl, www.ibngr.edu.pl,
www.big.com.pl

Wniosek 2.2

Ogólny wniosek z prezentowanych prognoz obejmujących składowe popytowe jest taki, że nie należy oczekiwać odbudowy popytu zewnętrznego ani w roku 2002 ani w roku 2003. W roku 2003 większość ośrodków przewiduje odbudowę popytu inwestycyjnego.

Prognoza składowych podaży

Prognozy dotyczące strony podażyowej są trudniej dostępne niż prognozy składowych popytowych. Ośrodki prognozujące wskazują na utrzymywanie się tendencji z roku 2001 w roku 2002. Przewidują niewielki wzrost lub spadek wartości dodanej w przemyśle o -0,5 do +0,6 proc. oraz spadek wartości dodanej w budownictwie o ok. 8 proc. Można się spodziewać

wzrostu wartości dodanej usług w roku 2002 o 3,9 proc. Tabela 2.11 prezentuje prognozy na rok 2002 wraz z danymi za I półrocze 2002 roku opublikowanymi 20 września przez GUS.

Tabela 2.11 Prognozy składowych podażyowych na rok 2002 oraz dane za I połowę 2002

Ośrodek	Prognozy				GUS I połowa 2002 r.
	jednostka	Ministerstwo Finansów(*)	Ministerstwo Gospodarki	IBnGR	
PKB		1,0	1,2	1,1	0,6
Wartość dodana w przemyśle	Zmiana w %	b.d.	-0,6	0,6	-1,5
Wartość dodana w budownictwie	Zmiana w %	b.d.	-7,6	-8,1	-11,4
Wartość dodana w usługach	Zmiana w %	b.d.	3,9	b.d.	3,7

Źródło: strony internetowe: www.mf.gov.pl; www.mg.gov.pl, www.ibngr.edu.pl,
www.stat.gov.pl

Uwaga: (*) ze strategii gospodarczej Rządu na lata 2002-2005

Wniosek 2.3

Dane GUS wskazują, że I połowa 2002 roku przyniosła gorsze wyniki niż prognozy średnioroczne, co sugeruje, że można spodziewać się poprawy w dalszych kwartałach 2002 roku. W szczególności spadek wartości dodanej w przemyśle i w budownictwie powinien zostać zahamowany.

Tabela 2.12 Prognozy składowych podażyowych na rok 2003

Ośrodek	Jednostka	Ministerstwo Finansów	IBnGR
PKB	Zmiana w %	3,1	2,7
Wartość dodana w przemyśle	Zmiana w %	b.d.	3,0
Wartość dodana w budownictwie	Zmiana w %	b.d.	2,5

Źródło: strony internetowe: : www.mf.gov.pl; www.ibngr.edu.pl

Wniosek 2.4

W roku 2003 należy spodziewać się pewnego ożywienia gospodarczego i odwrócenia spadków w wartości dodanej przemysłu i budownictwa.

Prognoza zatrudnienia i bezrobocia

Dostępne prognozy wskazują na przewidywany rozwój na rynku pracy. Pomimo zakładanego niewielkiego wzrostu, liczba zatrudnionych w roku 2002 ma ulec zmniejszeniu o -1,2-3,6 proc. obecnej liczby zatrudnionych. Stopa bezrobocia rejestrowanego ma natomiast wynieść od 18,6 do 19,0 proc. Liczba bezrobotnych na koniec roku 2002 wskazana przez jeden ośrodek ma natomiast osiągnąć 3430 tys. osób. Oznacza to kontynuację w roku 2002 tendencji z roku 2001, co potwierdzają dane za III kwartał 2002 r.

Tabela 2.13 Prognoza liczby pracujących i bezrobocia w roku 2002 (na koniec roku) oraz dane za III kwartały 2002 r.

Ośrodek	Prognoza				GUS (III kw.2002)
	Jednostka	Ministerstwo Finansów	BIG BG S.A.	IBnGR	
PKB	Zmiana w %	1,2	1,4	1,1	<i>b.d</i>
Liczba zatrudnionych	Zmiana w %	-2,7	-3,6	-1,2	3,3
Liczba bezrobotnych	tys. osób	3350	b.d.	b.d.	3113
Stopa bezrobocia	% aktywnych zawodowo	18,7	18,6	18,4	17,6

Źródło: strony internetowe : www.mf.gov.pl; www.ibngr.edu.pl, www.stat.gov.pl, www.big.com.pl

Wniosek 2.5

Prognozy na koniec 2002 roku wskazują, że stopa bezrobocia wzrośnie o 0,8 do 1,1 punktu proc. w stosunku do III kwartału 2002 roku

Tabela 2.14 Prognoza liczby pracujących i bezrobocia w roku 2003 (na koniec roku)

Ośrodek	Jednostka	Ministerstwo Finansów	BigBG SA	NOBE	IBnGR
PKB	Zmiana w %	3,5	3,4	3,5	2,7
Liczba pracujących	Zmiana w %	0,4	b.d.	b.d.	0,2
Stopa bezrobocia	% aktywnych zawodowo	17,7-18,3	19,3	18,9	18,9

Źródło: strony internetowe: www.mf.gov.pl; www.nobe.pl, www.ibngr.edu.pl, www.big.com.pl

Wniosek 2.6

W roku 2003 niekorzystne tendencje na rynku pracy mogą być częściowo odwrócone. Oznacza to, że liczba pracujących nieznacznie wzrośnie. Stopy bezrobocia nadal będą prawdopodobnie rosły, choć nie tak szybko jak w roku 2001 czy w roku 2002. Jedynie prognoza Ministerstwa Finansów przewiduje spadek stopy bezrobocia na koniec 2003 roku o ok. 0,5 punktu proc. (co odpowiada ok. 130 tysiącom osób).

Prognozy dynamiki cen i kursów

Prognozy dotyczące cen i kursów wskazują na dalsze obniżanie się dynamiki cen towarów i usług konsumpcyjnych w roku 2002 oraz na zmniejszenie zjawiska wzmacniania się polskiej waluty. Podstawowe informacje w tym zakresie zawiera Tabela 2.15.

Tabela 2.15 Prognoza inflacji i kursów w roku 2002 oraz dane za I kwartał 2002

Ośrodek	Prognoza					GUS (I kw.2002)
	Jednostka	Ministerstwo Finansów	Ministerstwo Gospodarki	IBnGR	BIG BG SA	
PKB	Zmiana w %	1,2	1,2	1,1	1,4	0,5
Indeks cen towarów konsump.	Zmiana w %	2,1	4,5	2,1	1,3(*)	3,3
Kurs PLN/USD	Zł/ za 1 US \$	b.d.	b.d.	4,1	3,85(*)	4,12
Kurs PLN/EUR	Zł za 1 Euro	b.d.	b.d.	3,9	3,85(*)	3,61

Źródło: strony internetowe: www.mf.gov.pl; www.mg.gov.pl, www.ibngr.edu.pl,
www.big.com.pl, www.stat.gov.pl

Uwaga: (*) w końcu okresu

Tabela 2.16 Prognoza inflacji i kursów w roku 2003

Ośrodek	Jednostka	Ministerstwo Finansów	NOBE	IBnGR	BIG BG SA
PKB	Zmiana w %	3,5	3,5	2,7	3,7
Indeks cen towarów konsumpcyjnych	Zmiana w %	2,3	4,1	2,6	2,5(*)
Kurs PLN/USD	Zł za 1 US \$	b.d.	4,25(*)	4,1	b.d.
Kurs PLN/EUR	Zł za 1 Euro	b.d.	4,23(*)	4,1	b.d.

Źródło: strony internetowe www.mf.gov.pl; www.nobe.pl; www.ibngr.edu.pl, www.big.com.pl,

Uwaga: (*) w końcu okresu

Rok 2003 zdaniem ośrodków prognozujących ma przynieść niewielki wzrost inflacji (indeksu cen towarów konsumpcyjnych), a złotówka ma ulec niewielkiemu osłabieniu.

Prognoza wynikowa

Na podstawie wyżej przedstawionych prognoz różnych ośrodków poniżej zaprezentowano prognozy wynikowe, tzn. takie, które można uznać za najbardziej prawdopodobne. Uwzględniają one m.in. czas powstania prognoz w różnych ośrodkach (im krótszy czas tym „dobroć” prognoz powinna być lepsza) oraz informacje za I półrocze 2002 roku.

Tabela 2.17 Prognoza wynikowa podstawowych kategorii makroekonomicznych na rok 2002 i 2003

Kategoria	Jednostka	2002	2003
PKB	Zmiana w %	1,2 (1,2)	3,3(3,2)
Popyt krajowy	Zmiana w %	1,1(1,0)	3,3(2,7)
Spożycie indywidualne	Zmiana w %	2,9(2,3)	2,7(2,4)
Inwestycje	Zmiana w %	-6,0(-2,5)	5,5(3,5)
Eksport	Zmiana w %	4,5(3,5)	7,2(7,0)
Import	Zmiana w %	3,0(3,2)	7,0(7,0)
Wartość dodana w przemyśle	Zmiana w %	0,0(-0,5)	3,0(4,0)
Wartość dodana w budownictwie	Zmiana w %	-8,0(-5,0)	2,5(6,0)
Wartość dodana w usługach	Zmiana w %	3,9(3,9)	b.d.
Liczba zatrudnionych	Zmiana w %	-1,5(-1,5)	0,3(0,0)
Liczba bezrobotnych	tys. osób	3340(3390)	b.d.
Stopa bezrobocia	% aktywnych zawodowo	18,6(18,8)	18,8(19,5)
Indeks cen towarów konsumpcyjnych	Zmiana w %	2,1(3,0)	2,2(4,1)
Kurs PLN/USD	zł za 1 US \$	4,1(4,2)	4,2(4,3)
Kurs PLN/EUR	zł za 1 Euro	3,9(3,9)	4,2(4,3)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wskazanych w powyższych tabelach

Uwaga: b.d. - brak danych, w nawiasie podano prognozy wynikowe z raportu pilotażowego z czerwca/lipca 2002 roku

Dla potrzeb prognozowania rynków pracy kluczowe znaczenie mają zmiany w wartości dodanej i jej strukturze, zmiany w popycie oraz same projekcje rynków pracy. Wyżej wymienione prognozy zostaną wykorzystane w projekcjach rynków pracy w regionie w rozdziale 3.

Część Trzecia: Ocena i prognoza sytuacji w regionie

3.1. Ocena sytuacji w regionie

3.1.1 Stan koniunktury województwa kujawsko-pomorskiego

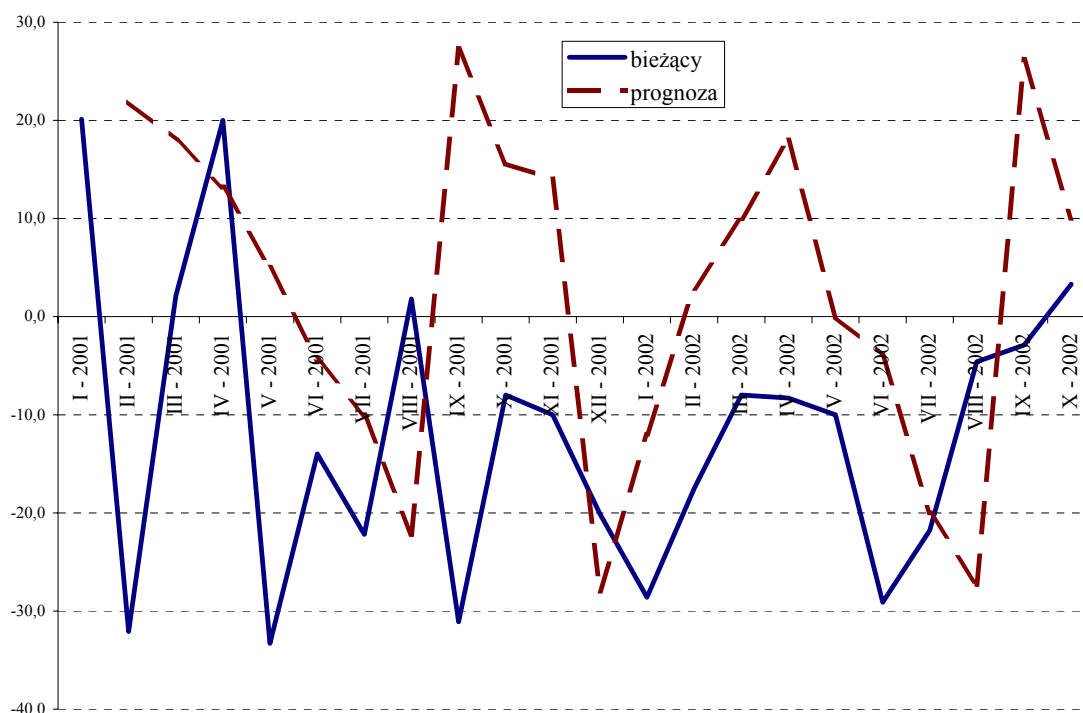
Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową przeprowadza od stycznia 2001 roku badanie koniunktury gospodarczej w województwie kujawsko-pomorskim i w pozostałych województwach metodą testu koniunktury. Badanie jest przeprowadzane wśród przedsiębiorstw przemysłowych, handlowych i usługowych oraz banków. Badanie odbywa się metodą testu koniunktury, która polega na rozsyłaniu do przedsiębiorstw ankiet zawierających co miesiąc ten sam zestaw pytań. Pytania podzielone są na dwie grupy. Pierwsza dotyczy oceny bieżącej sytuacji gospodarczej (w porównaniu do poprzedniego miesiąca), a druga przewidywania co do jej zmiany w najbliższym okresie (od miesiąca do trzech miesięcy).

Pytania dotyczą zarówno oceny ogólnej koniunktury gospodarczej w województwie, jak i najważniejszych parametrów ekonomicznych przedsiębiorstw, takich jak: przychody, poziom zapasów, zatrudnienie. Oprócz przedsiębiorstw produkcyjnych, ankiety kierowane są także do banków oraz firm handlowych i usługowych. Ankietowani bankowcy odpowiadają dodatkowo na pytania dotyczące wielkości udzielanych kredytów, a przedstawiciele handlu i usług na pytania dotyczące liczby klientów.

Pytania mają charakter jakościowy, co oznacza, że odpowiadający na nie nie muszą podawać konkretnych liczb, a jedynie ocenić, czy sytuacja uległa poprawie, pogorszeniu, czy też nie zmieniła się. Ponieważ odpowiedzi na pytania mają charakter subiektywny, co miesiąc w poszczególnych firmach odpowiadają na nie te same osoby. Pozwala to wyeliminować czynnik subiektywizmu i czyni porównywalnymi wyniki z kolejnych miesięcy. Możliwe jest dokonanie pogłębionej analizy w poszczególnych województwach na zamówienie. Oferta taka była skierowana w 2001 roku do marszałków sejmików wojewódzkich.

Wyniki otrzymane w badaniu obrazują stagnację gospodarczą w roku 2001. Przez cały rok przedsiębiorcy raportowali o pogorszeniu się warunków ekonomicznych, w których działają. Oceniali też pesymistycznie szanse na poprawę sytuacji w najbliższym (od dnia wypełnienia ankiety) kwartale.

Wykres 3.1 Wskaźnik bieżący i prognostyczny (kwartalny) koniunktury gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2001 i 2002. Skala <-100,100>

Źródło: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową

Wyniki otrzymane w badaniu województwa kujawsko-pomorskiego obrazują stagnację gospodarczą praktycznie w całym roku 2001. Przez cały rok (z wyjątkiem stycznia, marca, kwietnia i sierpnia) przedsiębiorcy raportowali o pogorszeniu się warunków ekonomicznych, w których działają. Sytuacja znacząco zmieniła się w 2002 roku, kiedy to od stycznia do września bieżący wskaźnik koniunktury osiągnął wartość ujemną, aby po spadku przyjąć wartość dodatnią dopiero w październiku, co wskazuje na poprawę koniunktury oraz wzrost optymizmu przedsiębiorców. Nieco mniej entuzjastycznie przedsiębiorcy wyrażali się o perspektywach rozwoju. Wskaźnik prognostyczny w 2002 roku charakteryzuje się bardzo znacznymi wahaniami, co wskazuje że mimo pozytywnych sygnałów płynących z rynku wśród przedsiębiorców utrzymuje się niepewność co do perspektyw dalszego rozwoju. Mimo wszystko wyniki ostatnich miesięcy pozwalają oczekiwać, że w kolejnym kwartale koniunktura będzie poprawiać się, co może mieć wpływ na przyspieszenie wzrostu gospodarczego regionu i wzrostu PKB a w dalszej kolejności na zahamowanie spadku liczby osób zatrudnionych w województwie kujawsko-pomorskim.

Zmiany makroekonomiczne w gospodarce w różnym stopniu znajdują swoje odbicie w poziomie zatrudnienia. Efekty zmian gospodarczych mogą oddziaływać z opóźnieniem, także siła ich wpływu może być różna a ponadto zmieniać się w zależności od połączenia ich z innymi procesami gospodarczymi.

Ocena sytuacji gospodarczej w okresie marzec-wrzesień 2002 w województwie kujawsko-pomorskim

Ocena sytuacji gospodarczej w okresie marzec-wrzesień 2002 w województwie kujawsko-pomorskim wypadła niekorzystnie. Zaledwie 4 proc. ankietowanych uważa, że w 2002 roku w porównaniu z 2001 rokiem nastąpiła poprawa. Sytuację jako gorszą określa 55 proc.

respondentów. Lepiej od innych sytuację oceniły firmy duże, powyżej 49 osób. Najwięcej firm odnotowujących pogorszenie wystąpiło wśród przedsiębiorstw zatrudniających do 9 osób. Ocena koniunktury zależy od profilu działalności. Najgorzej oceniły sytuację gospodarczą firmy funkcjonujące w sektorze działalności usługowej. W przypadku firm tego sektora różnica między odsetkiem firm wskazujących na poprawę (+) sytuacji a odsetkiem firm wskazujących na pogorszenie (-) sytuacji wyniosła -62 pkt. W sektorze transportu, usług oraz w firmach wielobranżowych żadna z ankietowanych firm nie odczuła poprawy sytuacji gospodarczej. Najwyższy odsetek ocen określających sytuację jako poprawiającą się odnotowano w produkcji (6 proc.) i budownictwie (5 proc.).

Relatywnie lepiej (choć jest to również bardzo niski udział odpowiedzi pozytywnych, bo zaledwie 5 proc.) wypadła ocena sytuacji w firmach, których przychód w 2001 roku osiągnął kwotę ponad 1 miliona zł.

Tabela 3.1 Ocena sytuacji gospodarczej w okresie od marca do września 2002 w województwie kujawsko-pomorskim

	Poprawiło się (%)	Pogorszyło się (%)	Wskaźnik syntetyczny
Ogółem	4	55	-51
Zatrudnienie firmy			
do 9 pracowników	2	67	-65
10-49 pracowników	4	52	-48
powyżej 49 pracowników	7	49	-42
Zatrudnienie instytucje			
do 9 pracowników	0	0	0
10-49 pracowników	10	29	-19
powyżej 49 pracowników	8	58	-50
Działalność firmy			
Produkcja	6	57	-51
Budownictwo	5	50	-45
Transport	0	40	-40
Handel	3	60	-57
Usługi	0	62	-62
Wielobranżowa	0	60	-60
Przychód w 2001 r.			
do 100 tys. zł	3	67	-64
100001 zł – 1mln zł	4	63	-59
pow. 1 mln zł	5	49	-44

Źródło: Badanie ankietowe IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

Ocena popytu na produkty i usługi firm oraz instytucji w porównaniu z 2001 rokiem

Większość respondentów (45 proc.) oceniła, że popyt na świadczone przez nich usługi i oferowane produkty zmniejszył się w I połowie 2002 roku. Spadek popytu był zróżnicowany w zależności od branży, wieku firmy, osiąganego przychodu a także miejsca lokalizacji (wielkości ośrodka).

Relatywnie mniejsze ograniczenie popytu zaobserwowały firmy z sektora budownictwa (63 proc.), stosunkowo najmniej (o 37 proc.) przedsiębiorstwa produkcyjne. Warto odnotować, że doświadczenia związane z długim utrzymywaniem się na rynku, czyli wiek firmy nie są specjalnie przydatne w zdolnościach do utrzymywania klientów (największy spadek popytu odnotowano w grupie firm działających na rynku między 6 a 10 lat).

Nieco mniejszy spadek popytu charakterystyczny był dla firm osiągających przychód powyżej 1 mln. zł, jakkolwiek również w tej grupie sięgnął on 30 proc.

Popyt na usługi i towary był nieco większy w miejscowościach małych, do 10 tys. mieszkańców. W największych miastach raportowano zmniejszenie popytu na produkty i usługi, co związane było najprawdopodobniej ze zwiększeniem presji konkurencyjnej.

Tabela 3.2 Ocena popytu na produkty i usługi firm oraz instytucji w okresie od marca do września 2002

Ogółem	-45
Działalność firmy	
Produkcja	-37
budownictwo	-63
transport	-60
handel	-56
usługi	-41
wielobranżowa	-60
Wiek podmiotu	
do 1 roku	-44
2 – 5 lat	-35
6- 10 lat	-54
pow. 10 lat	-43
Przychód w 2001 r.	
do 100 tys. zł	-53
100001 zł – 1mln zł	-48
pow. 1 mln zł	-30
Miejscowość	
do 10 tys.	-39
10 tys. – 100 tys.	-50
pow. 100 tys.	-46

Źródło: Badanie ankietowe IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

Ocena czy, i o ile, firma może zwiększyć sprzedaż bez dodatkowych inwestycji, zwiększania zatrudnienia i zlecania prac na zewnątrz firmy?

Pytanie dotyczy wolnych mocy produkcyjnych. 56 proc. firm deklaruje, że może zwiększyć produkcję bez dodatkowego angażowania zasobów. W największym stopniu do wzrostu sprzedaży są zdolne duże, zatrudniające powyżej 49 pracowników firmy produkcyjne. Wolne moce produkcyjne oznaczają niższą rentowność zakładów oraz nieefektywne wykorzystanie kapitału. W momencie jednak ożywienia gospodarczego, firmy dysponujące niewykorzystanymi mocami będą najszybciej reagować na wzrost popytu.

Tabela 3.3 Wolne moce produkcyjne w przedsiębiorstwach w okresie od marca do września 2002

Ogółem	+12
Zatrudnienie firmy	
do 9 pracowników	+12
10-49 pracowników	-5
powyżej 49 pracowników	+26
Działalność firmy	
Produkcja	+11
Budownictwo	+40
Transport	-60
Miejscowość	
Do 10 tys.	-8
10 tys. – 100 tys.	+6
Pow. 100 tys.	+32

Źródło: Badanie ankietowe IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

Inwestycje prowadzone przez firmę bezpośrednio związane z produkcją i usługami świadczonymi w chwili obecnej oraz inwestycje związane z funkcjonowaniem firmy

W chwili badania zaledwie 35 proc. firm i instytucji prowadziło inwestycje bezpośrednio związane z produkcją bądź usługami świadczonymi przez nie. Zaangażowanie w tego typu inwestycje szły w parze z wielkością zatrudnienia i sektorem, w którym funkcjonuje przedsiębiorstwo. Częściej inwestują w modernizację i powiększanie parku maszynowego firmy, które zatrudniają powyżej 49 pracowników (54 proc). 80 proc. przedsiębiorstw zatrudniających do 9 pracowników nie podejmowało żadnych inwestycji.

Inwestycji dokonywało najwięcej firm z sektora budownictwa (60 proc.). Najwięcej z kolei przedsiębiorstw nie podejmujących żadnej działalności inwestycyjnej skoncentrowanych było w handlu (60 proc.)

Tabela 3.4 Inwestycje bezpośrednio związane ze świadczonymi usługami i produkcją dokonywana w okresie od marca do września 2002

	Firmy prowadzące inwestycje (%)	Firmy nie prowadzące inwestycji (%)	Wskaźnik syntetyczny
Ogółem	35	65	-30
Zatrudnienie firmy			-60
do 9 pracowników	20	80	
10-49 pracowników	39	61	-22
powyżej 49 pracowników	54	45	+9
Działalność firmy			-24
produkcja	38	62	
budownictwo	60	40	+20
transport	20	80	-60
handel	22	78	-56
usługi	36	62	-26
wielobranżowa	40	60	-20

Źródło: Badanie ankietowe IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

Eksport i import prowadzony przez firmy

Większość firm nie prowadzi samodzielnie wymiany handlowej z zagranicą (79 proc.). Eksportuje usługi bądź wyroby 10 proc. firm, a importuje 3 proc. Jednocześnie eksportuje i importuje 9 proc. przedsiębiorstw. Największa wymiana handlowa cechuje firmy produkcyjne oraz budowlane, świadczące swoje usługi na rynkach międzynarodowych. Zaangażowanie w wymianę handlową wzrasta wraz z wielkością firmy. Jest to prawdopodobnie związane z możliwością samodzielnego prowadzenia negocjacji z bezpośrednim dostawcą bądź odbiorcą bez udziału pośredników.

Tabela 3.5 Struktura udziału firm w wymianie handlowej z zagranicą (w proc.) w okresie od marca do września 2002

	Eksport	Import	Eksport i import	Brak wymiany z zagranicą
Ogółem	10	3	9	79
Działalność firmy				
Produkcja	16	3	14	67
budownictwo	10	0	0	90
transport	0	0	20	80
handel	3	6	5	86
usługi	6	0	6	88
wielobranżowa	0	0	0	100
Przychód w 2001 r.				
do 100 tys. zł	3	0	1	96
100001 zł – 1mln zł	4	3	8	85
pow. 1 mln zł	19	1	16	64

Źródło: Badanie ankietowe IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

3.1.2 Sytuacja na regionalnym rynku pracy

W III kwartale 2002 r. negatywne zjawiska obserwowane na regionalnym rynku pracy pogłębiły się w porównaniu z odpowiednim kwartałem 2001 roku. Nastąpił dalszy spadek liczby zatrudnionych, wzrosła liczba bezrobotnych. Należy zauważyć, że tendencje obserwowane w kraju były również negatywne. Porównanie przeciętnych wskaźników charakteryzujących rynek pracy w Polsce i w Kujawsko-pomorskiem wskazuje na to, że sytuacja w regionie Kujaw jest jeszcze trudniejsza od przeciętnej w kraju.

Tabela 3.6 Zmiana wskaźnika zatrudnienia w Polsce i w regionie kujawsko-pomorskim

	III kwartał 2002	W porównaniu do III kwartału 2001	W porównaniu do II kwartału 2001
	%	Zmiana w pkt. %	Zmiana w pkt. %
Polska	44,6	-1,9	0,0
Kujawsko-pomorskie	43,6	-2,1	0,6

Źródło: Aktywność ekonomiczna ludności w III kwartale 2002, GUS, Warszawa 2002,

Uwaga: Wskaźnik zatrudnienia oznacza udział osób pracujących w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej

Tabela 3.7 Zmiana współczynnika aktywnych zawodowo w Polsce i w regionie kujawsko-pomorskim

	III kwartał 2002	W porównaniu do III kwartału 2001	W porównaniu do II kwartału 2001
	%	Zmiana w pkt. %	Zmiana w pkt. %
Polska	55,6	-1,0	0,0
Kujawsko-pomorskie	55,2	-2,1	-0,2

Źródło: Aktywność ekonomiczna ludności w III kwartale 2002, GUS, Warszawa 2002, s. 2; Aktywność ekonomiczna ludności w I kwartale 2001, GUS, Warszawa 2001, s. 3; Aktywność ekonomiczna ludności w IV kwartale 2001, GUS, Warszawa 2001, s. 3

Uwaga: Współczynnik aktywności zawodowej obliczony został jako udział ludności aktywnej zawodowo (pracującej i bezrobotnej) w ogólnej liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej

Tabela 3.8 Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Polsce i w regionie kujawsko-pomorskim

	Wrzesień 2002		W porównaniu do grudnia 2001		W porównaniu do grudnia 2000	
	Liczba bezrobotnych	Stopa bezrobocia (%)	Zmiana liczby bezrobotnych	Zmiana stopy bezrobocia (pkt. proc.)	Zmiana liczby bezrobotnych	Zmiana stopy bezrobocia (pkt. proc.)
Polska	3 112 592	17,5	-2 464	0,2	410 016	2,6
Kujawsko-pomorskie	204 920	21,9	-312	0,3	23 690	2,5

Źródło: Strony internetowe MPIPS: <http://www.mpips.gov.pl>

Wskaźnik zatrudnienia na koniec trzeciego kwartału 2002 roku był w regionie kujawsko-pomorskim niższy o 2,1 punkta proc. w porównaniu do III kwartału 2001 roku i o 0,6 punkta proc. wyższy w porównaniu do II kwartału 2002 roku. Analogiczne wskaźniki dla kraju wynosiły dla tych dwóch okresów odpowiednio -1,9 i zero punkta proc. Badania ankietowe potwierdzają dane statystyczne. Więcej pracodawców zmniejszyło liczbę pracowników niż ją

zwiększyło. Odsetek pracodawców, którzy podejmowali ruchy zatrudnieniowe tzn. bądź zwalniali bądź przyjmowali do pracy był niemal taka sam. Ilustruje to tabela 3.9.

Tabela 3.9 Zmiany liczby pracowników oraz ruch w poziomie zatrudnienia w okresie od marca do września 2002 na podstawie badań ankietowych

	Odsetek firm, w których liczba pracowników		Odsetek firm, które	
	Zmniejszyła się	Zwiększyła się	Zwolniły pracowników	Przyjęły pracowników
Ogółem	25	20	44	42
Według rodzaju działalności firmy				
Produkcja	29	19	48	46
Budownictwo	25	50	65	60
Usługi	30	18	48	42
Handel	17	15	31	31
Według wielkości miasta-siedziby firmy				
Do 10 tys.	20	23	31	38
10-100 tys.	26	17	43	40
pow. 100 tys.	28	21	55	48

Źródło: badanie IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

Dane z tabeli wskazują na znaczny ruch zatrudnionych, w szczególności w dużych miastach oraz w budownictwie. Odsetek firm, które zmniejszyły zatrudnienie jest wyższy niż firm, które zatrudnienie zwiększyły. Wyniki ankiet wskazują, że w większym stopniu redukowały zatrudnienie firmy zlokalizowane w dużych ośrodkach, liczących ponad 100 tys. mieszkańców.

Wniosek 3.1 Ilość firm zmniejszających poziom zatrudnienia jest większa niż ilość firm zwiększających poziom zatrudnienia. To zjawisko potwierdza negatywne opinie przedsiębiorstw dotyczące zmian popytu, sprzedaży i sytuacji gospodarczej.

Wniosek 3.2 Ruchy kadrowe w firmach wskazują na dalszy proces racjonalizacji zatrudnienia, tj. dostosowania poziomu zatrudnienia i profili zatrudnionych do potrzeb firm.

Badania również wskazują, że liczba firm, u których wystąpiła potrzeba zatrudnienia nowych pracowników była wyższa od liczby firm, które rzeczywiście przyjęły nowych pracowników. Ta pierwsza liczba wynosiła 114 (a więc odpowiadała 33 proc. badanych firm), a druga 98 (29 proc. badanych). Dodatkowo badani wskazywali, że zamierzali zatrudnić więcej osób niż w rzeczywistości zatrudnili.

Tabela 3.10 Odsetek firm które przyjęły pracowników w okresie od marca do września 2002 – według liczby przyjmowanych pracowników (w proc. ogółu firm)

	Odsetek firm, które przyjęły następujące ilości pracowników		
	1	2-3	pow. 3 osób
Ogółem	29	32	39

Źródło: badanie IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

Tabela 3.11 Odsetek firm, które zwolniły pracowników okresie od marca do września 2002 – według liczby zwalnianych pracowników (w proc. ogółu firm)

	Odsetek firm, które zwolniły następujące ilości pracowników		
	1	2-3	Pow. 3 osób
Ogółem	25	31	44

Źródło: badanie Ipsos-Demoskop, wrzesień-październik 2002

Uwaga: bez firm, w których pracownicy odeszli na własną prośbę

Zjawisko pewnego niezaspokojonego popytu na pracę jest potwierdzone przez badania dotyczące form poszukiwania nowych pracowników.

Wniosek 3.3 Niezaspokojony popyt na pracę występuje, ale jego rozmiar jest stosunkowo niewielki

3.1.3 Zróżnicowanie rynku pracy w regionie

Sytuacja na powiatowych rynkach pracy w regionie kujawsko-pomorskim jest stosunkowo zróżnicowana. Dla określenia tego zróżnicowania posłużono się wielowymiarową analizą powiatów i zastosowano metody hierarchicznego grupowania. Do pomiaru odległości pomiędzy obiektami (powiatami) wykorzystano tzw. metrykę Ward'a. Metoda umożliwia uwzględnienie zarówno złożoności jak i specyfiki zjawisk, a jednocześnie pozwala na syntetyzację informacji i formułowanie jednoznacznych wniosków. Pozwala na wskazanie bezmianowej odległości pomiędzy badanymi powiatami oraz w zależności od potrzeb użytkownika grupowanie na homogeniczne grupy. Do dyskryminacji powiatów zastosowano cztery cechy⁷: trzy opisujące cechy rynku pracy (wskaźniki napływu i odpływu bezrobotnych za lata 1999-2001, stopę bezrobocia rejestrowanego w I kw. 2002) oraz jedną wskazującą na strukturę gospodarki (udział pracujących w rolnictwie w końcu 2000). Wykres 3.2. przedstawia dendrogram obrazujący zróżnicowanie powiatowych rynków pracy. Wskazuje on, że można wyraźnie wyodrębnić sześć grup względnie homogenicznych grup powiatów. Poniżej scharakteryzowano poszczególne grupy powiatów.

Grupę pierwszą tworzą miasto Toruń i miasto Bydgoszcz. Rynek pracy i struktura gospodarki wyraźnie odbiega w tym powiecie od pozostałych. Rynek pracy jest stosunkowo elastyczny, o czym świadczą wysokie współczynniki zarówno napływu do jak i odpływu z bezrobocia. Niska jest stopa bezrobocia rejestrowanego oraz korzystna struktura gospodarki, czego przejawem jest niski udział pracujących w rolnictwie w liczbie pracujących ogółem.

Do grupy drugiej zaliczone zostały następujące powiaty: toruński, żniński, tucholski, wąbrzeski i sępoleński. Cechą charakterystyczną tej grupy jest średnio elastyczny rynek pracy (średnie wartości współczynników napływu i odpływu), wysoka stopa bezrobocia i wysoki udział zatrudnionych w rolnictwie.

⁷ Dane wykorzystane w tej analizie zamieszczono w załączniku.

Do trzeciej grupy zaliczone zostały: miasto Włocławek, powiat grudziądzki i bydgoski. Jest to grupa o średniej elastyczności rynku pracy, relatywnie wysokiej stopie bezrobocia i niskim udziale rolnictwa w liczbie pracujących ogółem.

W czwartej grupie znalazły się powiaty: włocławski, rypiński, radziejowski. Charakterystyczne cechy tej grupy to: bardzo niska elastyczność rynku pracy, wysokie bezrobocie i bardzo duże znaczenie rolnictwa.

Do piątej grupy należą powiat inowrocławski, nakielski oraz powiat grudziądzki. Grupa ta charakteryzuje się niską elastycznością rynku pracy, bardzo wysokim poziomem stopy bezrobocia oraz dużym znaczeniem rolnictwa w rynku pracy.

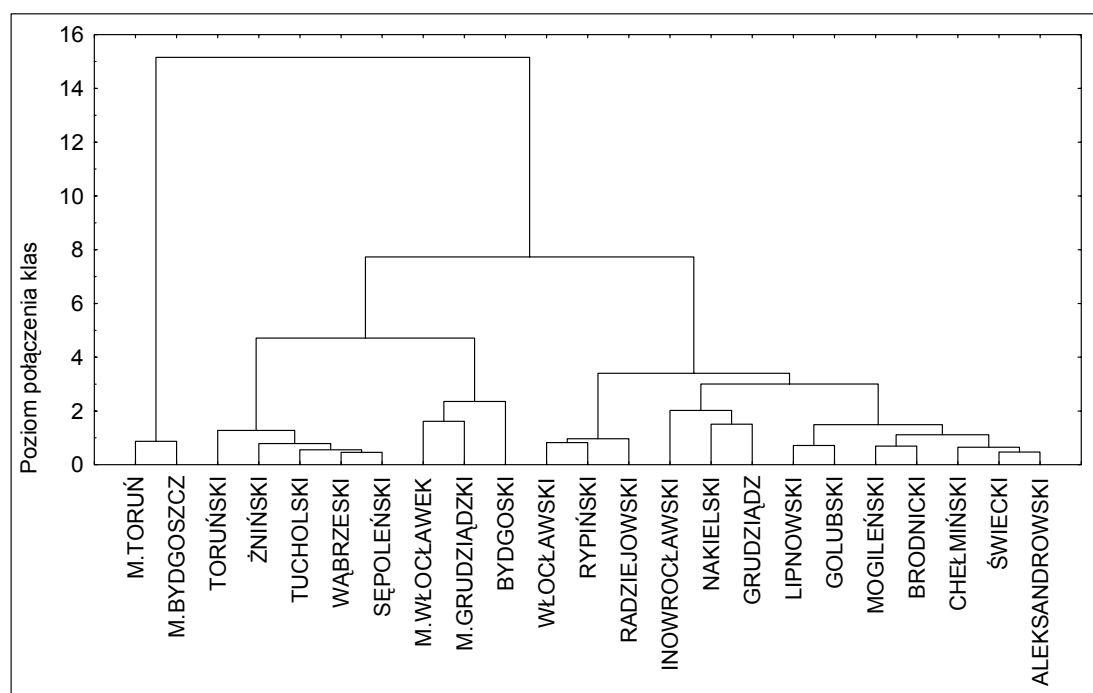
Do szóstej grupy zakwalifikowane zostały powiaty: lipnowski, golubski, mogileński, brodnicki, chełmiński, świecki, aleksandrowski. Ta liczna grupa charakteryzuje się niskim współczynnikiem odpływu z bezrobocia, wysokim współczynnikiem napływu do bezrobocia oraz wysoką stopą bezrobocia i bardzo dużym znaczeniem rolnictwa.

Tabela 3.12 Zróżnicowanie powiatowych rynków pracy

Grupa	Powiat	Charakterystyka
1	miasto Toruń miasto Bydgoszcz	Rynek pracy i struktura gospodarki wyraźnie odbiega w tych powiatach od pozostałych. Rynek pracy jest stosunkowo elastyczny, niska stopa bezrobocia rejestrowanego oraz korzystna struktura gospodarki (niski udział rolnictwa)
2	toruński, żniński, tucholski, wąbrzeski, sępoleński	Średnio elastyczny rynek pracy (średnie wartości współczynników napływu i odpływu), wysoka stopa bezrobocia i wysoki udział zatrudnionych w rolnictwie
3	miasto Włocławek, miasto Grudziądz, powiat bydgoski	Średnia elastyczności rynku pracy, relatywnie wysoka stopa bezrobocia i niski udział rolnictwa w liczbie pracujących ogółem
4	włocławski, rypiński, radziejowski	Bardzo niska elastyczność rynku pracy, wysokie bezrobocie i bardzo duże znaczenie rolnictwa
5	inowrocławski, nakielski, powiat grudziądzki	Niska elastyczność rynku pracy, bardzo wysoki poziom stopy bezrobocia oraz duże znaczenie rolnictwa w rynku pracy
6	lipnowski, golubski, mogileński, brodnicki, chełmiński, świecki, aleksandrowski	Niski współczynnik odpływu z bezrobocia, wysoki współczynnik napływu do bezrobocia oraz wysoka stopa bezrobocia i bardzo duże znaczenie rolnictwa

Źródło: dane GUS oraz obliczenia własne IBnGR

Wykres 3.2 Zróżnicowanie powiatowych rynków pracy w regionie kujawsko-pomorskim⁸

3.2 Prognoza gospodarcza regionu

3.2.1 Prognoza ogólnogospodarcza regionu

Prognoza sytuacji gospodarczej w województwie kujawsko-pomorskim

Prognozy na okres wrzesień 2002 marzec 2003 roku są nieco lepsze niż ocena w okresie marzec-wrzesień 2002. Spośród ankietowanych firm i instytucji 12 proc. uważa, że najbliższe sześć miesięcy będzie lepsza, 46 proc. nie oczekuje zmian a 38 proc. obawia się dalszego pogorszenia sytuacji gospodarczej.

Nastroje optymistyczne są powiązane z wielkością firmy. Mniejsze, zatrudniające mniej osób firmy przejawiają większy od średniej z badania pesymizm. Firmy duże, zwłaszcza o przychodach powyżej 1 mln złotych rocznie są bardziej optymistyczne. Optymizm znów przejawiają firmy zajmujące się usługami, budownictwem i produkcją. Zdecydowanie negatywnie nastawione są firmy transportowe i wielobranżowe. W firmach o tym profilu działalności odnotowano też największy odsetek odpowiedzi niezdecydowanych.

Im dłuższy był czas działalności firmy na rynku, tym bardziej optymistycznie była ona nastawiona co do wyników w okresie wrzesień-marzec 2002.

⁸ Wykres –dendrogram powstał przy użyciu programu Statistica w oparciu o metodę grupowania Ward’a. Należy go interpretować w ten sposób, że obiekty połączone najmniejszymi „gałązkami” dendrogramu są najbardziej do siebie podobne. Dla uzyskania grup obiektów względnie podobnych należy przeciąć dendrogram. Dla celów niniejszego raportu pogrupowano powiaty na sześć grup poprzez przecięcie dendrogramu na poziomie 3 (skala umowna).

Tabela 3.13 Prognoza sytuacji gospodarczej w województwie kujawsko-pomorskim na okres od września 2002 do marca 2003

Ogółem	-26
Zatrudnienie firmy	
do 9 pracowników	-33
10-49 pracowników	-33
Powyżej 49 pracowników	-12
Działalność firmy	
produkcja	-27
budownictwo	-20
transport	-40
handel	-34
usługi	-23
wielobranżowa	-40
Przychód w 2001 r.	
Do 100 tys. zł	-49
100001 zł – 1mln zł	-38
Pow. 1 mln zł	-14

Źródło: Badanie ankietowe IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

Przy prognozie istotnym czynnikiem było posiadanie więzi handlowych z zagranicą. Firmy, które miały takie kontakty handlowe, wykazywały się większym optymizmem odnośnie do sytuacji gospodarczej.

Prognoza popytu na okres wrzesień 2002 - marzec 2003

Prognoza popytu na usługi i produkty na okres wrzesień 2002 – marzec 2003 jest korzystniejsza od oceny zmiany popytu w okresie marzec-wrzesień 2002. Najliczniejsza grupa wskazywała na utrzymanie się popytu (41 proc.). Wzrosła natomiast grupa oczekująca wzrostu popytu (23 proc.) a zmalała grupa spodziewająca się jego zmniejszenia (28 proc.). Największym optymizmem wykazują się firmy działające w budownictwie i działalności usługowej. Dużo lepszego popytu oczekują także firmy nowe, co naturalne jest u podmiotów, które dopiero co zdecydowały się na podjęcie działalności i mają nadzieję na utrafienie w niezaspokojone potrzeby konsumentów. Pesymistycznie co do rozwoju popytu na swoje usługi podchodzą przedsiębiorstwa transportowe.

Optymizm co do wielkości popytu nasila się wraz ze wzrostem wielkości firmy. Bardziej optymistyczne są ponadto firmy działające w dużych miejscowościach, liczących powyżej 100 tys. mieszkańców.

Tabela 3.14 Prognoza popytu na okres wrzesień 2002 – marzec 2003

Ogółem	-5
Zatrudnienie firmy	
Do 9 pracowników	-19
10-49 pracowników	-11
powyżej 49 pracowników	29
Działalność firmy	
Produkcja	-3
Budownictwo	0
Transport	-40
Handel	-19
Usługi	+11
Wielobranżowa	-20

Źródło: Badanie ankietowe IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

Prognoza cen produktów i usług na okres wrzesień 2002 – marzec 2003

Odpowiedzi udzielone na to pytanie przez firmy i instytucje okazały się być niezwykle zrównoważone. Większość, 58 proc. firm spodziewa się utrzymania cen na niezmienionym poziomie. Nieznacznie mniej firm oczekuje wzrostu cen (18 proc.) co ich spadku (21 proc.). Podnieść ceny zamierzają przedsiębiorstwa i instytucje działające w dużych miastach, natomiast krok odwrotny zamierzają uczynić firmy z małych miejscowości. Ma to najprawdopodobniej związek z próbami uzyskania z powrotem rentowności firm, którą zachwiał rok 2001, kiedy to w związku ze stagnacją wiele firm nie podnosiło swoich cen. Możliwość takiej operacji będzie jednak ograniczana przez innych konkurentów na rynku.

Prognoza wielkości eksportu firmy w okresie wrzesień 2002 - marzec 2003

Większość firm uważa, że eksport pozostanie na tym samym poziomie (46 proc.). Nieco mniej oczekuje zwiększenia eksportu (34 proc.), zaś 7 proc. spodziewa się jego zmniejszenia. Zwiększenie eksportu planują firmy duże (wg kryteriów zatrudnienia i obrotów).

Przy prognozie zmiany wielkości eksportu podstawowe znaczenie ma profil działalności firmy. Firmy usługowe oraz produkcyjne oczekują wzrostu eksportu, zaś firmy transportowe przewidują zmniejszenie się świadczenia przez nie usług poza granicami kraju.

Prognoza inwestycji prowadzonych przez firmy i instytucje bezpośrednio związanych z produkcją i usługami świadczonymi w okresie wrzesień 2002 – marzec 2003

W okresie wrzesień 2002 – marzec 2003 inwestycje zamierza prowadzić 37 proc. firm, o 2 punkty proc. więcej niż prowadziło w okresie marzec-wrzesień 2002. Inwestycje zamierzają przede wszystkim finansować zakłady o dużych przychodach i zatrudnieniu. Intensywną działalność inwestycyjną prowadzić będą przedsiębiorstwa z sektora budownictwa. Na rozwój muszą takżełożyć firmy nowe, aby móc dorównać konkurentom i opanowywać dalsze segmenty rynku oraz firmy starsze, zmuszone do modernizacji parku maszynowego. Inwestycje prowadzą także firmy prowadzące działalność handlową z zagranicą aby móc sprostać wymaganiom kontrahentów (48 proc.).

Tabela 3.15 Prognoza inwestycji dla okresu od września 2002 do marca 2003

Ogółem	-25
Zatrudnienie firmy	
do 9 pracowników	-50
10-49 pracowników	-22
powyżej 49 pracowników	+10
Działalność firmy	
Produkcja	-24
Budownictwo	+30
Transport	-60
Handel	-49
usługi	-20
wielobranżowa	-20
Wymiana z zagranicą	
tak	-2
nie	-33

Źródło: Badanie ankietowe IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

Długookresowa, 3-letnia prognoza ogólnej sytuacji w firmie

34 proc. respondentów z Kujawsko-pomorskiego oczekuje zasadniczo utrzymania sytuacji na poziomie niezmiennym wobec stanu obecnego. W opinii 29 proc. respondentów firmie będzie się wiodło lepiej niż obecnie. Pogorszenia sytuacji oczekuje 19 proc. firm, natomiast 6 proc. firm spodziewa się likwidacji. Optymistyczniej niż inni widzą swoją przyszłość zakłady duże, zatrudniające ponad 49 osób i posiadające przychody roczne powyżej 1 miliona złotych. Bardziej niż pozostałe firmy na stabilizację nastawione są przedsiębiorstwa transportowe oraz z sektora budownictwa. Godne uwagi jest to, że żadna firma wielobranżowa nie planuje zaprzestania działalności. Optymizm wzrasta tym bardziej, im krócej na rynku działa firma i im większy jest ośrodek, na terenie którego ona działa. Dodatkowym elementem, który zapewnia długookresową stabilizację w firmie jest wymiana handlowa z zagranicą.

Tabela 3.16 Długookresowa, 3-letnia prognoza ogólnej sytuacji w firmie

Ogółem	+10
Zatrudnienie firmy	
do 9 pracowników	-4
10-49 pracowników	+10
powyżej 49 pracowników	+36
Działalność firmy	
produkcja	+9
budownictwo	+30
transport	0
handel	+2
usługi	+18
wielobranżowa	+20
Wiek podmiotu	
do 1 roku	+40
2 – 5 lat	+25
6- 10 lat	+9
pow. 10 lat	+5
Wymiana z zagranicą	
Tak	+37
nie	+3
Przychód w 2001 r.	
do 100 tys. zł	-7
100001 zł – 1mln zł	+3
pow. 1 mln zł	31
Miejscowość	
do 10 tys.	-13
10 tys. – 100 tys.	+10
pow. 100 tys.	+28

Źródło: Badanie ankietowe IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

3.2.2 Projekcja przyjęć i zwolnień pracowników

Ankietowani pracodawcy wskazywali na swoje przewidywane ruchy w zatrudnieniu w ciągu najbliższych sześciu miesięcy. Najważniejsze informacje z tego badania zawarte są w tabeli 3.17.

Tabela 3.17 Odsetek firm które planują zwolnić lub przyjąć pracowników w okresie od września 2002 do marca 2003 (w proc. ogółu firm)

	Odsetek firm, które w II połowie roku planują	
	Zwolnić pracowników	Przyjąć pracowników
Ogółem	22	20
Według rodzaju działalności firmy		
Produkcja	27	24
Budownictwo	45	25
Handel	14	14
Usługi	26	23
Według wielkości miasta-siedziby		

firmy	14	15
Do 10 tys.	24	22
10-100 tys.	27	23
pow. 100 tys.		

Źródło: badanie IPSOS-Demoskop, wrzesień-październik 2002

Dane z tabel 3.13, 3.14 wskazują, że pracodawcy z regionu kujawsko-pomorskiego są bardziej optymistycznie oceniają przyszłość niż wynika to z oceny pierwszego kwartału 2002 roku. W zakresie ruchów zatrudnieniowych w II połowie 2002 roku można wysnuć następujące wnioski.

Wniosek 3.4: Nieznacznie większy odsetek firm deklaruje zwolnienia niż przyjęcia pracowników. Ponadto duże firmy planują raczej zwalniać niż przyjmować pracowników oraz firmy planują przyjmować małą liczbę pracowników, a zwalniać większą. Prowadzić to będzie do wzrostu bezrobocia

Wniosek 3.5: Lepiej najbliższe 6 miesięcy w zakresie ruchów zatrudnieniowych oceniają firmy położone w małych ośrodkach niż w dużych miastach. Z drugiej strony firmy z dużych miast planują więcej zmian w zakresie zatrudnienia, tzn. więcej przyjęć i więcej zwolnień. Oznacza to dalszą racjonalizację zatrudnienia w tych firmach.

Wskaźniki wyprzedzające koniunktury oraz prognozy rozwoju gospodarczego kraju sugerują, że nie należy spodziewać się znacznego ożywienia gospodarki w II połowie roku, chociaż tendencje spadkowe zostały zahamowane. W szczególności wartości dodane w przemyśle i budownictwie będą niższe niż w roku 2001. Prognoza wskazuje też na dalszy spadek liczby pracujących. W regionie kujawsko-pomorskim można się spodziewać pewnego przełożenia tych tendencji. Mianowicie proporcjonalnego spadku wartości dodanej w przemyśle i w budownictwie oraz odpowiedniego spadku liczby pracujących w tych sektorach.

W układzie powiatowym można spodziewać się następującego scenariusza. Powiaty grodzkie (Toruń, Bydgoszcz, Grudziądz i Włocławek), ze względu na duże znaczenie w rynku pracy pozarolniczych sektorów działalności gospodarczej silnie odczują spowolnienie koniunktury w przemyśle i budownictwie. Natomiast powiaty rolnicze z grup 2, 4 i 6 nie zostaną w takim stopniu dotknięte spodziewanym spadkiem wartości dodanej w przemyśle i budownictwie. Rok 2003 może przynieść odwrócenie tych tendencji, bowiem spodziewać się można wzrostu wartości dodanej w przemyśle i budownictwie. Oznaczać, to może, że powiaty grodzkie oraz w pewnym stopniu powiaty z grupy 5 (przede wszystkim inowrocławski i nakielski) powinny znacznie bardziej odczuć poprawę koniunktury niż pozostałe powiaty rolnicze.

3.2.3 Projekcja bezrobocia

Analiza dokonana w rozdz. 1.3 wskazuje na pewne powiązania zjawisk na rynku pracy krajowym i regionalnym. Badanie ankietowe przedsiębiorstw wskazuje na podobną ocenę okresu wrzesień 2002 – marzec 2003 dokonaną przez firmy z regionu kujawsko-pomorskiego z badaniami koniunktury prowadzonymi na poziomie kraju. Biorąc pod uwagę te wnioski można oszacować projekcję bezrobocia na regionalnym rynku pracy.

Pierwsza metoda bazuje na projekcjach stopy bezrobocia oraz powiązań tego zjawiska w regionie i w kraju. Bazując na projekcjach liczby i stopy bezrobocia prezentowanych w

rozdziale 2.2 można dojść do wniosku, że w końcu roku 2002 stopa bezrobocia w kraju będzie wynosić od 18,6 proc. W stosunku do stopy bezrobocia zanotowanej w końcu III kwartału 2002 roku oznacza to wzrost stopy bezrobocia o 1,0 punkt proc. Odpowiednia projekcja stóp bezrobocia na koniec roku 2003 wynosi: od 18,8 proc.

W Kujawsko-pomorskiem stopa bezrobocia wynosiła w końcu III kwartału 21,9 proc., a liczba bezrobotnych wynosiła 204,9 tys. osób. Współczynnik korelacji pomiędzy stopami był bardzo wysoki i dla okresu od IV kwartału 1998 roku do III kwartału 2002 roku wynosił 0,997. Rozpiętość stóp bezrobocia (liczona jako średnia z różnic między stopą bezrobocia w Polsce oraz Kujawsko-pomorskiem od I kwartału 2000 roku do III kwartału 2002 roku) wynosiła 4,3 pkt., i utrzymywała się na podobnym poziomie od kilku kwartałów (por. wykres 1.1 „stopy bezrobocia w kraju i w regionie kujawsko-pomorskim w latach 1994-2002). Dlatego też można wnioskować, że stopa bezrobocia w Kujawsko-pomorskiem w końcu 2002 roku wzrośnie do poziomu od 22,9 proc., a w końcu 2003 r. osiągnie od 23,1 proc.

Druga metoda opiera się na analizie demograficznej oraz spodziewanej zmianie liczby pracujących. Przyrost liczby ludności w wieku produkcyjnym w roku 2002 w regionie kujawsko-pomorskim wyniesie 14,8 tysiąca osób. Przyjmując, że migracja wyniesie podobnie jak w latach 1999-2000 ok. minus jeden tysiąc osób, przyrost netto osób w wieku produkcyjnym może wynieść 13,8 tysiąca osób. Część z tych osób pozostanie nieaktywna zawodowo. Współczynniki aktywności zawodowej w regionie wynoszą ok. 55,5 proc., czyli na rynek pracy wejdzie ok. 7,7 tys. osób ($13,8 \text{ tys.} \times 0,555$). Jednocześnie można spodziewać się spadku liczby pracujących w 2002 roku w kraju o 1,2 proc. W regionie kujawsko-pomorskim ze względu na zbliżoną strukturę gospodarki do ogólnopolskiej oraz podobne do ogólnopolskich współczynniki odpływu z i napływu do bezrobocia można spodziewać się spadku liczby pracujących: o ok. 1,1 - 1,3 proc., co oznacza od 8,1 tysiąca do 9,7 tysiąca osób⁹. Stąd przyrost osób bez pracy w roku 2002 może wynieść ok. 15,8 – 17,4 tysiąca osób (7,7 tys. plus 8,1-9,7 tys). Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w końcu 2001 roku wynosiła 205,2 tys., stąd liczba bezrobotnych w końcu 2002 roku może wynieść $205,2 + 15,8$ (17,4) czyli 221,0 (222,6) tys. osób. Stopa bezrobocia wynosiłaby wówczas 23,0 proc. do 23,2 proc. Jest to wynik nieco wyższy od otrzymanego powyżej.

W roku 2003 przyrost osób w wieku produkcyjnym wyniesie 14,0 tysiąca osób. Zakładając migrację ok. minus jednego tysiąca osób, otrzymujemy 13 tysięcy osób. Na rynek pracy wejdzie ok. $13 \times 0,555$ (współczynnik aktywności zawodowej), czyli 7,2 tysiąca osób. Według prognozy dla kraju liczba pracujących w 2003 roku nie zmieni się. Takie samo założenie można przyjąć dla Kujawsko-pomorskiego, ponieważ rynek pracy w regionie reaguje podobnie jak w kraju. Stąd przewidywana liczba bezrobotnych może zwiększyć się o 6,2 tysiąca osób, czyli wynieść 23,3 do 23,5 proc. w końcu 2003 roku. Jest to wynik nieznacznie wyższy od otrzymanego w prognozie dla roku 2003 sporządzonej metodą pierwszą.

Wniosek 3.6 Prognozowane stopy bezrobocia rejestrowanego w końcu roku wynoszą 22,9-23,2 proc. (rok 2002) oraz 23,1-23,5 proc. (rok 2003). Przyrost liczby bezrobotnych wynikać będzie w większej mierze z powodu wchodzenia na rynek pracy nowych roczników niż z powodu zmniejszania liczby pracujących.

⁹ Przyjmując za Urzędem Statystycznym w Bydgoszczy liczbę pracujących w grudniu 2001 roku równą 745,3 tys. osób.

(II) Podsumowanie

Stan koniunktury w regionie kujawsko-pomorskim jest generalnie gorszy niż średnio w kraju, jednak lepszy niż w niektórych województwach.

Prognozy makroekonomiczne dla gospodarki Polski przewidują niewielkie ożywienie, czyli niewielką poprawę koniunktury w drugim półroczu roku 2002 i dalszą poprawę sytuacji gospodarczej w roku 2003. Z dużym prawdopodobieństwem można oczekiwać podobnego scenariusza również w województwie kujawsko-pomorskim, przy czym, z uwagi na znaczne zróżnicowanie wewnętrzne województwa poprawa sytuacji gospodarczej regionu może przebiegać nierównomiernie. Ożywienie koniunktury może nastąpić przede wszystkim w dużych miastach regionu (Toruń i Bydgoszcz), w których wyższe niż w pozostałej części regionu są wynagrodzenia i większa jest liczna firm z udziałem kapitału zagranicznego. Mniejsza dynamika wzrostu wystąpi w powiatach o znacznym udziale rolnictwa w strukturze gospodarki oraz w tych, które przechodzą kryzys strukturalny, jak na przykład Grudziądz, gdzie w miejsce upadającego przemysłu nie powstają nowe miejsca pracy.

Problem wysokiego bezrobocia nadal nie zostanie rozwiązany w skali kraju i jego stopa będzie się powiększała do końca roku 2002. Stopa bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim do końca roku 2002 pozostanie na poziomie wyższym niż średnio w kraju. W końcu roku będzie obserwowany jej wzrost do poziomu 22,9 – 23,2 proc. W roku 2003, według stanu wiedzy i ocen z perspektywy połowy roku 2002 może wzrosnąć do 23,1 – 23,5 proc.

Problem bezrobocia rejestrowanego będzie dotyczył w szczególności powiat grodzki Grudziądz oraz nakielski, sępoleński, oraz żniński. To w tych powiatach można spodziewać się największego napływu do bezrobocia w najbliższym okresie głównie z pracującymi w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie oraz firm średnich i dużych z przemysłu i budownictwa.

W rolniczych powiatach województwa (rypiński, golubski, lipnowski, radziejowski, grudziądzki-ziemski, włocławski-ziemski) mamy do czynienia z dużym bezrobociem ukrytym na wsi. Te lokalne rynki pracy reagują zdecydowanie słabiej i wolniej na zmiany koniunkturalne. Instrumenty nakierowane na łagodzenie bezrobocia jawnego i ukrytego powinny mieć inny charakter niż w powiatach grodzkich. Wydaje się, że nie należy się spodziewać zdecydowanej poprawy nawet przy znacznym ożywieniu gospodarki, co wskazuje na konieczność podejmowania działań znacznie bardziej długofalowych, np. przy wykorzystaniu funduszy z UE.

Załącznik (I): Załącznik statystyczny

Tabela 1 Kwartalne współczynniki napływu do bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim i w Polsce w latach 1994-2002

	II-1994	III-1994	IV-1994	I-1995	II-1995	III-1995	IV-1995	I-1996	II-1996	III-1996	IV-1996	I-1997	II-1997	III-1997	IV-1997
Polska	0,184	0,191	0,192	0,177	0,235	0,233	0,232	0,213	0,183	0,236	0,258	0,230	0,235	0,250	0,290
Kujawsko-pomorskie	0,179	0,175	0,188	0,168	0,221	0,223	0,229	0,205	0,181	0,222	0,241	0,218	0,238	0,220	0,276

cd.

	I-1998	II-1998	III-1998	IV-1998	I-1999	II-1999	III-1999	IV-1999	I-2000	II-2000	III-2000	IV-2000	I-2001	II-2001	III-2001	IV-2001
Polska	0,275	0,260	0,329	0,344	0,377	0,231	0,305	0,295	0,253	0,205	0,270	0,259	0,222	0,182	0,222	0,229
Kujawsko-pomorskie	0,245	0,254	0,317	0,321	0,316	0,236	0,298	0,302	0,221	0,215	0,265	0,249	0,216	0,168	0,200	0,213

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie danych GUS

Tabela 2 Kwartalne współczynniki odpływu z bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim i w Polsce w latach 1994-2002

	II-1994	III-1994	IV-1994	I-1995	II-1995	III-1995	IV-1995	I-1996	II-1996	III-1996	IV-1996	I-1997	II-1997	III-1997	IV-1997
Polska	0,190	0,197	0,219	0,207	0,257	0,246	0,243	0,176	0,266	0,305	0,250	0,283	0,327	0,346	0,302
Kujawsko-pomorskie	0,173	0,190	0,205	0,200	0,250	0,228	0,253	0,167	0,237	0,279	0,242	0,272	0,314	0,316	0,296

cd.

	I-1998	II-1998	III-1998	IV-1998	I-1999	II-1999	III-1999	IV-1999	I-2000	II-2000	III-2000	IV-2000	I-2001	II-2001	III-2001	IV-2001
Polska	0,265	0,354	0,336	0,260	0,211	0,277	0,256	0,219	0,178	0,243	0,233	0,193	0,152	0,199	0,197	0,165
Kujawsko-pomorskie	0,243	0,342	0,345	0,255	0,204	0,261	0,272	0,223	0,173	0,222	0,239	0,191	0,149	0,188	0,188	0,149

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie danych GUS

Tabela 3 Stopy bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim i w Polsce w latach 1994-2002

	1994	1995	1996	1997	1998
Polska	16	14,9	13,2	10,3	10,4
Kujawsko-pomorskie	21,1	19,8	18,1	14,4	13,9

cd.

	I-1999	II-1999	III-1999	IV-1999	I-2000	II-2000	III-2000	IV-2000	I-2001	II-2001	III-2001	IV-2001	I-2002	II-2002	III-2002
Polska	12	11,6	12,1	13,1	14	13,6	14	15,1	16,1	15,9	16,3	17,4	18,1	17,4	17,6
Kujawsko-pomorskie	15,4	15,1	15,4	16,9	18,0	17,9	18,3	19,2	20,3	20,1	20,4	21,6	22,7	22	21,9

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie danych GUS

Tabela 4 Kwartalne współczynniki napływu do bezrobocia w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego w latach 1999-2001

	1999				2000				2001				Średnia dla lat 1999-2001	Odchylenie stand. dla lat 1999-2001
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV		
Kujawsko-pomorskie	0,316	0,236	0,298	0,302	0,221	0,215	0,265	0,249	0,216	0,168	0,200	0,213	0,242	0,045
Aleksandrowski	0,247	0,178	0,246	0,252	0,197	0,191	0,205	0,254	0,166	0,150	0,208	0,214	0,209	0,035
Brodnicki	0,273	0,199	0,257	0,235	0,159	0,184	0,252	0,253	0,158	0,146	0,177	0,191	0,207	0,045
Bydgoski	0,417	0,313	0,376	0,384	0,237	0,262	0,281	0,266	0,247	0,187	0,241	0,243	0,288	0,070
Chełmiński	0,321	0,219	0,282	0,289	0,190	0,184	0,281	0,241	0,175	0,147	0,211	0,222	0,230	0,053
Golubski	0,348	0,219	0,306	0,307	0,216	0,226	0,254	0,259	0,197	0,143	0,179	0,202	0,238	0,059
Grudziądzki	0,286	0,248	0,268	0,294	0,158	0,166	0,242	0,217	0,164	0,114	0,159	0,189	0,209	0,058
Inowrocławski	0,327	0,219	0,298	0,267	0,226	0,191	0,201	0,194	0,186	0,142	0,150	0,165	0,214	0,058
Lipnowski	0,307	0,221	0,257	0,322	0,183	0,165	0,244	0,236	0,200	0,149	0,169	0,190	0,220	0,055
Mogileński	0,262	0,207	0,283	0,242	0,176	0,172	0,236	0,249	0,203	0,149	0,160	0,159	0,208	0,046
Nakielski	0,282	0,235	0,237	0,275	0,197	0,191	0,216	0,199	0,185	0,172	0,193	0,214	0,216	0,035
Radziejowski	0,222	0,193	0,237	0,234	0,126	0,181	0,211	0,217	0,139	0,114	0,149	0,183	0,184	0,043
Rypiński	0,255	0,185	0,198	0,252	0,148	0,167	0,177	0,201	0,178	0,121	0,149	0,170	0,183	0,040
Sępoleński	0,306	0,230	0,274	0,273	0,192	0,209	0,288	0,228	0,226	0,181	0,229	0,201	0,236	0,040
Świecki	0,247	0,198	0,253	0,268	0,175	0,189	0,247	0,210	0,187	0,163	0,200	0,199	0,211	0,034
Toruński	0,430	0,316	0,426	0,393	0,195	0,230	0,309	0,326	0,271	0,183	0,215	0,222	0,293	0,088
Tucholski	0,279	0,247	0,294	0,231	0,202	0,196	0,288	0,247	0,203	0,160	0,232	0,193	0,231	0,042
Wąbrzeski	0,287	0,214	0,280	0,300	0,159	0,211	0,247	0,269	0,178	0,162	0,207	0,213	0,227	0,049
Włocławski	0,302	0,201	0,294	0,309	0,218	0,153	0,211	0,220	0,161	0,125	0,148	0,181	0,210	0,063
Żniński	0,294	0,238	0,282	0,292	0,193	0,245	0,280	0,245	0,244	0,187	0,197	0,216	0,243	0,039
M. Bydgoszcz	b.d	b.d	b.d	b.d	0,342	0,298	0,343	0,310	0,309	0,254	0,296	0,296	0,306	0,028
M. Grudziądz	b.d	b.d	b.d	b.d	0,216	0,240	0,287	0,233	0,224	0,171	0,186	0,235	0,224	0,035
M. Toruń	b.d	b.d	b.d	b.d	0,293	0,266	0,354	0,320	0,319	0,199	0,263	0,280	0,286	0,047
M. Włocławek	b.d	b.d	b.d	b.d	0,252	0,252	0,315	0,274	0,217	0,174	0,177	0,188	0,231	0,051

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie danych GUS

Tabela 5 Kwartalne współczynniki odpływu z bezrobocia w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego w latach 1999-2001

	1999				2000				2001				Średnia dla lat 1999-2001	Odchylenie stand. dla lat 1999-2001
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV		
Kujawsko-pomorskie	0,204	0,261	0,272	0,223	0,173	0,222	0,239	0,191	0,149	0,188	0,188	0,149	0,205	0,040
Aleksandrowski	0,138	0,224	0,263	0,187	0,126	0,157	0,193	0,178	0,195	0,212	0,221	0,134	0,186	0,041
Brodnicki	0,149	0,230	0,215	0,175	0,144	0,206	0,239	0,165	0,127	0,169	0,148	0,148	0,176	0,037
Bydgoski	0,292	0,289	0,339	0,304	0,169	0,241	0,224	0,216	0,161	0,217	0,224	0,160	0,236	0,059
Chełmiński	0,157	0,229	0,262	0,234	0,165	0,209	0,260	0,178	0,130	0,168	0,219	0,165	0,198	0,043
Golubski	0,198	0,265	0,261	0,210	0,173	0,262	0,266	0,191	0,108	0,153	0,162	0,123	0,198	0,056
Grudziądzki	0,195	0,247	0,270	0,219	0,169	0,224	0,201	0,152	0,101	0,160	0,130	0,121	0,183	0,052
Inowrocławski	0,330	0,264	0,250	0,208	0,144	0,201	0,185	0,137	0,083	0,140	0,147	0,139	0,185	0,069
Lipnowski	0,140	0,244	0,247	0,187	0,116	0,172	0,247	0,164	0,137	0,193	0,168	0,125	0,178	0,047
Mogileński	0,134	0,275	0,192	0,157	0,150	0,215	0,234	0,151	0,085	0,146	0,138	0,116	0,166	0,053
Nakielski	0,145	0,247	0,243	0,197	0,124	0,223	0,191	0,146	0,149	0,178	0,191	0,146	0,182	0,041
Radziejowski	0,138	0,212	0,218	0,192	0,113	0,167	0,226	0,167	0,094	0,149	0,136	0,139	0,163	0,042
Rypiński	0,118	0,205	0,210	0,191	0,110	0,161	0,199	0,191	0,121	0,153	0,139	0,120	0,160	0,038
Sępoleński	0,191	0,227	0,264	0,233	0,186	0,213	0,227	0,177	0,136	0,189	0,211	0,152	0,200	0,036
Świecki	0,155	0,222	0,224	0,161	0,139	0,247	0,222	0,137	0,130	0,191	0,178	0,126	0,178	0,042
Toruński	0,238	0,344	0,367	0,303	0,169	0,243	0,259	0,274	0,174	0,182	0,177	0,133	0,239	0,074
Tucholski	0,178	0,288	0,239	0,170	0,199	0,237	0,221	0,161	0,149	0,197	0,162	0,136	0,195	0,045
Wąbrzeski	0,186	0,270	0,249	0,185	0,159	0,218	0,288	0,157	0,125	0,212	0,217	0,139	0,200	0,051
Włocławski	0,204	0,261	0,293	0,221	0,126	0,181	0,187	0,157	0,117	0,166	0,151	0,087	0,179	0,059
Żniński	0,161	0,264	0,249	0,223	0,195	0,221	0,250	0,184	0,183	0,200	0,178	0,157	0,206	0,036
M. Bydgoszcz	b.d	b.d	b.d	b.d	0,231	0,276	0,288	0,285	0,228	0,251	0,278	0,232	0,259	0,026
M. Grudziądz	b.d	b.d	b.d	b.d	0,189	0,219	0,281	0,189	0,138	0,177	0,181	0,160	0,192	0,043
M. Toruń	b.d	b.d	b.d	b.d	0,249	0,226	0,316	0,270	0,239	0,203	0,250	0,215	0,246	0,035
M. Włocławek	b.d	b.d	b.d	b.d	0,224	0,285	0,248	0,215	0,159	0,219	0,176	0,095	0,203	0,058

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie danych GUS

Tabela 6 Stopy bezrobocia rejestrowanego na koniec kwartału w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego w latach 1998-2002

	1998	1999				2000				2001				2002		
	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
Polska	10,4	12,0	11,6	12,1	13,1	14,0	13,6	14,0	15,0	16,1	15,9	16,3	17,5	18,2	17,4	17,6
Kujawsko-pomorskie	13,9	15,4	15,1	15,4	16,9	18,0	17,9	18,3	19,4	20,3	20,1	20,4	21,9	22,7	22,0	21,9
Bydgoszcz grodzki	7,0	7,8	8,0	8,3	9,1	9,1	9,4	9,9	10,2	10,6	10,7	11,0	12,0	12,9	12,4	12,4
Bydgoski ziemski						15,5	15,8	16,6	17,4	18,5	18,2	18,5	20,1	21,0	20,3	20,3
Grudziądz grodzki	20,2	21,7	21,8	21,8	23,8	24,0	24,4	24,6	25,6	26,9	27,0	27,2	30,7	31,8	31,8	31,1
Grudziądzki ziemski						25,9	24,9	25,7	27,0	28,8	27,9	28,5	30,2	30,9	29,8	29,5
Toruń grodzki	8,4	10,1	9,9	10,5	11,6	10,2	10,6	11,0	11,7	12,5	12,6	12,8	14,0	15,2	15,0	14,9
Toruński ziemski						19,7	19,5	20,3	21,3	22,8	22,9	23,7	25,2	26,3	25,8	26,1
Włocławek grodzki	16,0	17,3	16,5	16,6	18,5	18,5	18,1	19,2	20,3	21,0	20,4	20,6	23,4	24,1	22,5	22,6
Włocławski ziemski						21,1	20,6	21,0	22,2	23,2	22,5	22,5	23,9	24,8	23,3	23,6
Aleksandrowski	18,4	20,1	19,4	19,2	20,9	22,5	23,2	23,4	25,0	24,7	23,6	23,5	24,7	25,4	24,0	23,7
Brodnicki	16,3	18,1	17,6	18,3	19,5	20,1	19,7	20,0	21,5	21,9	21,6	22,2	23,0	23,6	22,5	22,5
Chełmiński	16,5	19,1	18,9	19,3	21,4	22,4	22,0	22,4	23,7	23,4	23,1	23,0	24,3	24,7	23,6	23,7
Golubski	15,6	17,8	17,2	17,9	19,9	20,6	20,0	19,9	21,1	22,6	22,5	22,8	24,4	24,7	24,1	24,0
Inowrocławski	18,3	18,2	17,6	18,3	19,6	21,3	21,2	21,5	22,6	24,6	24,7	24,9	25,9	26,7	26,8	27,3
Lipnowski	15,0	17,4	17,1	17,3	19,7	21,0	20,9	20,9	22,2	23,5	22,8	22,9	23,8	24,8	23,3	22,6
Mogileński	15,3	17,1	16,2	17,5	19,2	20,1	19,4	19,5	21,2	23,2	23,3	23,8	25,3	26,4	26,1	25,8
Nakielski	20,4	22,8	22,7	22,6	25,3	27,2	26,6	27,2	28,4	29,3	29,3	29,5	31,4	32,1	32,3	32,0
Radziejowski	16,9	18,1	17,8	18,2	19,3	20,2	20,4	20,2	21,1	21,2	20,7	20,9	22,3	22,4	22,2	22,4
Rypiński	18,8	21,1	20,8	20,6	22,2	23,3	23,4	23,1	23,3	24,4	23,9	24,1	24,5	25,5	25,2	25,1
Sępoleński	18,9	20,8	20,9	21,1	22,2	23,1	23,1	24,2	25,3	26,8	26,8	27,2	28,8	29,2	27,8	28,7
Świecki	17,1	18,4	18,1	18,5	20,2	21,1	20,2	20,7	22,0	23,3	22,9	23,4	24,7	25,4	23,5	23,5
Tucholski	17,5	19,0	18,4	19,3	21,0	21,4	20,8	22,0	23,6	24,5	23,9	25,3	26,6	26,7	25,2	25,6
Wąbrzeski	20,3	22,1	21,2	21,7	24,3	24,7	24,6	23,9	26,1	27,4	26,5	26,4	28,5	29,0	27,4	27,2
Żniński	18,4	20,6	20,2	20,8	22,7	23,4	23,8	24,4	25,7	26,8	26,6	27,1	29,2	29,3	29,3	28,6

Źródło: Stopa bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim, dane ze stron internetowych
[http://www.apraca.pl/towu/stat_stopa_bezrobocia_1999\(2000;2001;2002\).htm](http://www.apraca.pl/towu/stat_stopa_bezrobocia_1999(2000;2001;2002).htm)

Tabela 7 Roczne przyrosty ludności w województwie kujawsko-pomorskim w wieku produkcyjnym w latach 1999-2020

Rok	Przyrosty liczby ludności w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat)
1999	12 029
2000	14 366
2001	15 875
2002	14 882
2003	14 034
2004	11 690
2005	10 604
2006	4 747
2007	3 450
2008	2 343
2009	1 832
2010	-513
2011	-4 640
2012	-5 758
2013	-9 382
2014	-9 905
2015	-11 575
2016	-12 842
2017	-13 811
2018	-13 882
2019	-12 459
2020	-12 329

Źródło: GUS, Prognozy demograficzne, obliczenia IBnGR

http://www.stat.gov.pl/serwis/prognozy_demograf/funkcjonalne/2_wojewodztwa/26_WOJ_KUJAWSKO-POMORSKIE.XLS

Tabela 8 Pracujący w rolnictwie w powiatach - koniec 2000r. (w % ogółu pracujących)¹⁰

Powiat	Pracujący w rolnictwie (%)
Aleksandrowski	52,5
Brodnicki	51,1
Bydgoski	39,3
Chełmiński	46,7
Golubski	67,5
Grudziądzki	74,0
Inowrocławski	29,3
Lipnowski	68,3
Mogileński	52,9
Nakielski	43,0
Radziejowski	69,6
Rypiński	61,6
Sępoleński	52,3
Świecki	42,6
Toruński	57,1
Tucholski	56,6
Wąbrzeski	57,8
Włocławski	77,9
Żniński	46,4
M. Bydgoszcz	1,5
M. Grudziądz	4,0
M. Toruń	1,5
M. Włocławek	2,2

Źródło: Rocznik statystyczny województw, GUS, Warszawa 2001, tablica CCXXX

¹⁰ Stan w dniu 31 XII, według faktycznego miejsca pracy; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, z pracującymi w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

Załącznik (II): Kwestionariusz do badania gospodarki lokalnych rynków pracy

Nr Respondenta

--	--	--	--	--

Nr Koordynatora

--	--

Nr Ankietera

--	--	--

KWESTIONARIUSZ

badania gospodarki i lokalnych rynków pracy

I edycja badania

Szanowni Państwo,
Instytut Badawczy Ipsos-Demoskop we współpracy z Polską Siecią Doradców Biznesu i Instytutem Badań nad Gospodarką Rynkową prowadzi badanie rynku pracy w Państwa województwie. Chcemy dowiedzieć się jak pracodawcy oceniają sytuację w Polsce, w województwie oraz w swojej branży. W szczególności interesują nas sprawy związane z obecnym oraz planowanym zatrudnieniem.

Informacje zebrane w badaniu posłużą do prognozy zatrudnienia oraz poznania oczekiwań pracodawców odnośnie pożądanych kwalifikacji i umiejętności pracowników. Stanowią także będą ważną przesłankę dla modyfikacji systemu kształcenia zawodowego oraz przekwalifikowań pracowników.

WRZESIEŃ/PAŹDZIERNIK 2002

Na początku chcielibyśmy się dowiedzieć, czym zajmuje się Pana(i) firma/ instytucja:

UWAGA DLA ANKIETERA: Pytanie Błąd! Nie zdefiniowano zakładki. zadajemy wyłącznie w firmach.

I. Jaka jest główna dziedzina działalności firmy?

UWAGA DLA ANKIETERA:
Jeśli firma prowadzi równolegle kilka rodzajów działalności, wpisujemy tę, która przynosi największy dochód

1. produkcja
2. budownictwo
3. transport
4. handel
5. usługi
6. oświata, nauka, kultura, służba zdrowia
7. inna działalność (jaka?).....
8. firma wielobranżowa (czym się zajmuje?)
.....

UWAGA DLA ANKIETERA: Pytanie i zadajemy wyłącznie w instytucjach publicznych.

i. Jaka jest główna dziedzina działalności instytucji:

1. edukacja
2. służba zdrowia
3. kultura
4. wojsko
5. administracja
6. inna działalność (jaka?).....

ii. Proszę opisać własnymi słowami, czym się firma/ instytucja zajmuje:

.....

.....

.....

.....

iii. W którym roku powstała firma/ instytucja?

--	--	--	--

Chcielibyśmy zadać Panu(i) kilka pytań dotyczących sytuacji gospodarczej w kraju i w województwie:

iv. Jak ocenia Pan(i) zmianę sytuacji gospodarczej **w Polsce** w ciągu ostatnich sześciu miesięcy?

1. poprawiła się
2. nie zmieniła się
3. pogorszyła się
- (nie czytać) 4. trudno powiedzieć

v. Jak – według Pana(i) – sytuacja gospodarcza **w Polsce** będzie zmieniać się w ciągu najbliższych sześciu miesięcy?

1. poprawi się
2. nie zmieni się
3. pogorszy się
- (nie czytać) 4. trudno powiedzieć

vi. Jak ocenia Pan(i) zmianę sytuacji gospodarczej **w tym województwie** w ciągu ostatnich sześciu miesięcy?

1. poprawiła się
2. nie zmieniła się
3. pogorszyła się
- (nie czytać) 4. trudno powiedzieć

vii. A jak – według Pana(i) – sytuacja gospodarcza **w tym województwie** będzie zmieniać się w ciągu najbliższych sześciu miesięcy?

1. poprawi się
2. nie zmieni się
3. pogorszy się
- (nie czytać) 4. trudno powiedzieć

Porozmawiajmy teraz o sytuacji takich firm/ instytucji jak Pana(i):

UWAGA DLA ANKIETERA: jeśli badanie prowadzimy w INSTYTUCJACH PUBLICZNYCH - przechodzimy do pytania xiv.

viii. Czy, Pana(i) zdaniem, aktualny popyt na usługi/ produkty oferowane przez Pana(i) firmę jest w stosunku do analogicznego okresu z ubiegłego roku (we wrześniu 2001 roku):

1. wyższy
2. niższy
3. bez zmian
- (nie czytać) 4. trudno powiedzieć

ix. Jaki, Pana(i) zdaniem, będzie popyt na usługi/ produkty oferowane przez Pana(i) firmę w analogicznym okresie przyszłego roku (we wrześniu 2003 roku)?

1. będzie wyższy niż obecnie
2. będzie niższy niż obecnie
3. pozostanie bez zmian
- (nie czytać) 4. trudno powiedzieć

x. Jak Pan(i) sądzi, czy za sześć miesięcy ceny produktów / usług oferowanych przez Pana(i) firmę:

1. będą znacznie wyższe niż obecnie
2. będą trochę wyższe
3. będą takie same jak teraz
4. będą trochę niższe
5. będą znacznie niższe
- (nie czytać) 6. trudno powiedzieć

UWAGA DLA ANKIETERA: Jeśli firma należy do branży produkcyjnej, budowlanej i transportowej zadajemy pytanie xi. (odp. 1, 2 lub 3 w pyt. Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.). W pozostałych przypadkach przechodzimy do pytania xiii.

xi. Czy Pana(i) firma może zwiększyć sprzedaż bez dodatkowych inwestycji, zwiększania zatrudnienia i bez zlecania prac na zewnątrz firmy?

1. tak
2. nie ⇒ **do pyt.xiii**
- (nie czytać) 3. trudno powiedzieć ⇒ **do pyt.xiii**

xii. O ile procent firma jest w stanie zwiększyć sprzedaż bez dodatkowych inwestycji, zwiększania zatrudnienia i bez zlecania prac na zewnątrz firmy?

Oprocent
(nie czytać) 999. trudno powiedzieć

xiii. Proszę spróbować określić jaka będzie ogólna sytuacja Pana(i) firmy za 3 lata?:

1. firmie będzie się wiodło lepiej niż obecnie
2. sytuacja firmy będzie podobna do obecnej
3. firmie będzie się wiodło gorzej niż obecnie
4. firma zostanie zlikwidowana
- (nie czytać) 5. trudno powiedzieć

UWAGA DLA ANKIETERA:
zaznaczyć tylko jedną odpowiedź.

UWAGA DLA ANKIETERA: Pytania xiv – xv zadajemy wszystkim respondentom.

xiv. Czy firma/ instytucja prowadzi obecnie inwestycje? Chodzi zarówno o inwestycje związane z produkcją lub usługami świadczonymi przez firmę/ instytucję, jak i te związane z funkcjonowaniem firmy/ instytucji.

1. tak
2. nie
- (nie czytać) 3. trudno powiedzieć

xv. A czy w ciągu najbliższych sześciu miesięcy firma / instytucja będzie realizowała inwestycje? Chodzi zarówno o inwestycje związane z produkcją lub usługami świadczonymi przez firmę/ instytucję, jak i te związane z funkcjonowaniem firmy/ instytucji.

1. tak
2. nie
- (nie czytać) 3. trudno powiedzieć

UWAGA DLA ANKIETERA: jeśli badanie prowadzimy w INSTYTUCJACH PUBLICZNYCH - przechodzimy do pytania xix.

xvi. Czy firma prowadziła w ciągu

1. eksport towarów lub usług

ostatnich sześciu miesięcy:	2. import towarów lub usług ⇒ <i>do pyt.xviii</i> 3. zarówno eksport jak i import towarów lub usług 4. nie, nie prowadzimy wymiany z zagranicą ⇒ <i>do pyt.xviii</i>
-----------------------------	--

xvii. Jak Pan(i) sądzi, czy wielkość eksportu firmy <u>w ciągu najbliższych sześciu miesięcy</u> :	1. zwiększy się 2. zmniejszy się 3. pozostanie bez zmian <i>(nie czytać)</i> 4. <i>Trudno powiedzieć</i>
---	---

UWAGA DLA ANKIETERA: PO TYM PYTANIU PRZECHODZIMY DO PYTANIA xix.

xviii. Czy Pana(i) firma w ciągu najbliższych sześciu miesięcy zamierza eksportować swoje towary lub usługi?	1. tak 2. nie <i>(nie czytać)</i> 3. <i>trudno powiedzieć</i> <i>(nie czytać)</i> 4. <i>odmowa odpowiedzi</i>
---	--

UWAGA DLA ANKIETERA: kolejne pytania zadajemy wszystkim respondentom:

xix. Jak Pan(i) sądzi, czy <u>w ciągu najbliższych sześciu miesięcy</u> płace w Pana(i) firmie/ instytucji:	1. będą znacznie wzrastać 2. będą powoli wzrastać 3. pozostaną bez zmian 4. będą powoli spadać 5. będą znacznie spadać <i>(nie czytać)</i> 6. <i>trudno powiedzieć</i>
--	---

Porozmawiajmy teraz o zatrudnieniu w Pana(i) firmie/ instytucji.

xx. Ilu pracowników pracowało w Pana(i) firmie/ instytucji w ubiegłym miesiącu. Chodzi o wszystkich pracujących, bez względu na formę zatrudnienia.	 osób
--	------------

xxi. Ilu pracowników zatrudniała Pana(i) firma/ instytucja w ubiegłym miesiącu na podstawie umowy o pracę (na pełnych lub częściowych etatach)?	 osób
---	------------

xxii. Ile osób w Pana(i) firmie/ instytucji w ubiegłym miesiącu pracowało wyłącznie w oparciu o umowę zlecenie bądź umowę o dzieło ? Chodzi o pracowników, którzy nie byli jednocześnie zatrudnieni na podstawie umowy o pracę.	 osób
---	------------

xxiii. Ile osób w Pana(i) firmie/ instytucji w ubiegłym miesiącu pracowało wyłącznie w oparciu o ustną umowę ?	 osób
--	------------

xxiv. Ile osób w ubiegłym miesiącu było zatrudnionych na podstawie umowy z osobą prowadzącą własną działalność gospodarczą ? Chodzi o pracowników, którzy nie byli jednocześnie zatrudnieni na podstawie umowy o pracę.	 osób
---	------------

Porozmawiajmy teraz o wszystkich pracownikach, zarówno tych, którzy w ubiegłym miesiącu pracowali na podstawie umowy o pracę, jak i tych, którzy pracowali na stałe na podstawie innych form umów lub bez umowy.

xxv. Ile osób, które pracowały w Pana(i) firmie/ instytucji w ubiegłym miesiącu, miało wykształcenie:	
--	--

A. wyższe i niepełne wyższe	pracowników
B. średnie	pracowników
C. niższe niż średnie	pracowników
D. RAZEM:	
UWAGA DLA ANKIETERA: odpowiedź na to pytanie musi być zgodna z odpowiedzią na pytanie xx.	pracowników

xxvi. Czy liczba pracowników zmienia się w niektórych sezonach w ciągu roku?	1. tak 2. nie ⇒ do pyt.xxix
---	---------------------------------------

xxvii. W którym miesiącu jest najwięcej pracowników? UWAGA DLA ANKIETERA: zaznaczamy wszystkie miesiące wymienione przez respondenta	xxviii. W którym miesiącu jest zazwyczaj najmniej pracowników? UWAGA DLA ANKIETERA: zaznaczamy wszystkie miesiące wymienione przez respondenta																								
<table border="1"> <tr><td>1. styczeń</td><td>7. lipiec</td></tr> <tr><td>2. luty</td><td>8. sierpień</td></tr> <tr><td>3. marzec</td><td>9. wrzesień</td></tr> <tr><td>4. kwiecień</td><td>10. październik</td></tr> <tr><td>5. maj</td><td>11. listopad</td></tr> <tr><td>6. czerwiec</td><td>12. grudzień</td></tr> </table>	1. styczeń	7. lipiec	2. luty	8. sierpień	3. marzec	9. wrzesień	4. kwiecień	10. październik	5. maj	11. listopad	6. czerwiec	12. grudzień	<table border="1"> <tr><td>1. styczeń</td><td>7. lipiec</td></tr> <tr><td>2. luty</td><td>8. sierpień</td></tr> <tr><td>3. marzec</td><td>9. wrzesień</td></tr> <tr><td>4. kwiecień</td><td>10. październik</td></tr> <tr><td>5. maj</td><td>11. listopad</td></tr> <tr><td>6. czerwiec</td><td>12. grudzień</td></tr> </table>	1. styczeń	7. lipiec	2. luty	8. sierpień	3. marzec	9. wrzesień	4. kwiecień	10. październik	5. maj	11. listopad	6. czerwiec	12. grudzień
1. styczeń	7. lipiec																								
2. luty	8. sierpień																								
3. marzec	9. wrzesień																								
4. kwiecień	10. październik																								
5. maj	11. listopad																								
6. czerwiec	12. grudzień																								
1. styczeń	7. lipiec																								
2. luty	8. sierpień																								
3. marzec	9. wrzesień																								
4. kwiecień	10. październik																								
5. maj	11. listopad																								
6. czerwiec	12. grudzień																								
28A. Ile osób przeciętnie wtedy pracuje w firmie/ instytucji? pracowników	29A. Ile osób przeciętnie wtedy pracuje w firmie/ instytucji? pracowników																								

xxix. Czy liczba pracowników w Pana(i) firmie/ instytucji w ciągu ostatnich sześciu miesięcy:	1. zwiększyła się ⇒ do pyt.xxxi 2. zmniejszyła się 3. pozostała bez zmian ⇒ do pyt.xxxii (nie czytać) 4. trudno powiedzieć ⇒ do pyt.xxxii
--	---

xxx. Jakie są główne przyczyny zmniejszenia się liczby pracowników?	1. trudności finansowe, brak popytu na produkty i usługi 2. sezonowy charakter pracy 3. przejście na emeryturę lub rentę 4. odejście na własną prośbę 5. niesolidność pracowników 6. inne (jakie?)..... (nie czytać) 99. trudno powiedzieć
--	--

UWAGA DLA ANKIETERA: po tym pytaniu przechodzimy do pytania **xxxii**.

xxxi. Jakie są przyczyny zwiększenia się liczby pracowników?

1. zwiększenie popytu na produkty i usługi
2. rozszerzanie zakresu działalności
3. sezonowy charakter pracy
4. inne (jakie?)

.....
.....
(nie czytać) 99. trudno powiedzieć

xxxii. Czy w ciągu ostatnich sześciu miesięcy z firmy/ instytucji odeszli na własną prośbę lub zostali zwolnieni jacyś pracownicy?

1. tak
2. nie ⇒ **do pyt.xxxiv**
(nie czytać) 3. trudno powiedzieć ⇒ **do pyt.xxxiv**

xxxiii. Ile osób odeszło na własną prośbę lub zostało zwolnionych?

..... osób

xxxiv. Czy w ciągu ostatnich sześciu miesięcy przyjęto do pracy nowych pracowników?

1. tak
2. nie ⇒ **do pyt.xxxvi**
(nie czytać) 3. trudno powiedzieć ⇒ **do pyt.xxxvi**

xxxv. Ilu pracowników przyjęto?

..... osób

xxxvi. Czy w ciągu ostatnich sześciu miesięcy zdarzyła się sytuacja, że była potrzeba zatrudnienia nowych pracowników?

1. tak
2. nie ⇒ **do pyt.xliv**
(nie czytać) 3. Trudno powiedzieć

UWAGA DLA ANKIETERA: zadajemy kolejne pytania dotyczące każdego z wymienionych przez respondenta stanowisk.
Jeśli w pytaniu xxxix odpowiedź “nie”, nie zadajemy kolejnych pytań dotyczących danego stanowiska.
Jeżeli w pytaniu xl odpowiedź “nie”, nie zadajemy kolejnych pytań dotyczących danego stanowiska.

xxxvii. Na jakie stanowiska chciał(a) Pan(i) zatrudnić pracowników?	xxxviii. Ilu?	xxxix Czy firma/ instytucja aktywnie poszukiwała pracowników na to stanowisko?		xl Czy na dane stanowisko zgłosili się kandydaci?		xli. Jakie były najważniejsze wymagania stawiane kandydatom na to stanowisko?	xlii Jakich oczekiwań nie spełniali kandydaci?	xliii Czy zatrudniono wymaganą liczbę osób na to stanowisko?	
1.	1. 999. trudno powiedzieć	1. tak	2. nie	1. tak	2. nie	A. B. C.	A. B. 9. spełniali wszystkie oczekiwania	1. tak	2. nie
2.	2. 999. trudno powiedzieć	1. tak	2. nie	1. tak	2. nie	A. B. C.	A. B. 9. spełniali wszystkie oczekiwania	1. tak	2. nie
3.	3..... 999. trudno powiedzieć	1. tak	2. nie	1. tak	2. nie	A. B. C.	A. B. 9. spełniali wszystkie oczekiwania	1. tak	2. nie
4.	4. 999. trudno powiedzieć	1. tak	2. nie	1. tak	2. nie	A. B. C.	A. B. 9. spełniali wszystkie oczekiwania	1. tak	2. nie

xliv. Jak często, w ciągu ostatnich sześciu miesięcy, firma/ instytucja korzystała z następujących sposobów poszukiwania nowych pracowników:

A. ogłoszenia prasowe	 razy (0. Nie korzystano)
B. polecenie przez znajomych lub współpracowników	 razy (0. Nie korzystano)
C. internet	 razy (0. Nie korzystano)
D. urzędy pracy	 razy (0. Nie korzystano)
E. wyspecjalizowane firmy rekrutacyjne	 razy (0. Nie korzystano)

xliv. Czy Pana(i) firma/ instytucja prowadziła w roku 2002 lub zamierza prowadzić do końca roku szkolenia pracowników?

1. tak
 2. nie ⇒ **do pyt.xlvii**
 (nie czytać) 3. trudno powiedzieć ⇒ **do pyt.xlvii**

xlvi. Jakich umiejętności dotyczyły/ będą dotyczyć te szkolenia?

1.
 2.
 3.
 (nie czytać) 99. trudno powiedzieć

xlvii. Jak Pan(i) sądzi, czy liczba pracowników w Pana(i) firmie/ instytucji w ciągu najbliższych sześciu miesięcy:

1. zwiększy się
 2. zmniejszy się
 3. pozostanie bez zmian
 (nie czytać) 4. trudno powiedzieć

xlvi. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższych sześciu miesięcy z firmy/ instytucji odejdą lub zostaną zwolnieni jacyś pracownicy?

1. tak
 2. nie ⇒ **do pyt.I**
 (nie czytać) 3. trudno powiedzieć ⇒ **do pyt.I**

xlx. Jak Pan(i) sądzi, ile będzie takich osób?

..... pracowników
 999. trudno powiedzieć.

I. Czy w ciągu najbliższych sześciu miesięcy planowane jest przyjęcie do firmy/ instytucji nowych pracowników?

1. tak
 2. nie ⇒ **do pyt M1**
 (nie czytać) 3. trudno powiedzieć ⇒ **do pyt. M1**

UWAGA DLA ANKIETERA: zadajemy kolejne pytania dotyczące każdego z wymienionych przez respondenta stanowisk.

ii. Na jakie stanowiska będą zatrudniani pracownicy?	iii. Proszę powiedzieć, ilu pracowników będzie zatrudnionych na to stanowisko?	iiii. Czy firma/instytucja już rozpoczęła poszukiwanie pracowników na to stanowisko?		liv. Jakich kwalifikacji i umiejętności oczekuje się od kandydatów na to stanowisko?	lv. Jakie ewentualnie inne wymagania - nie związane bezpośrednio z kwalifikacjami - są stawiane kandydatom na to stanowisko?
1.	1..... <i>999. trudno powiedzieć</i>	1. tak	2. nie	A. B. <i>999. trudno powiedzieć</i>	A. B. <i>999. trudno powiedzieć</i>
2.	2. <i>999. trudno powiedzieć</i>	1. tak	2. nie	A. B. <i>999. trudno powiedzieć</i>	A. B. <i>999. trudno powiedzieć</i>
3.....	3..... <i>999. trudno powiedzieć</i>	1. tak	2. nie	A. B. <i>999. trudno powiedzieć</i>	A. B. <i>999. trudno powiedzieć</i>
4.	4..... <i>999. trudno powiedzieć</i>	1. tak	2. nie	A. B. <i>999. trudno powiedzieć</i>	A. B. <i>999. trudno powiedzieć</i>

OGÓLNE INFORMACJE O FIRMIE/ INSTYTUCJI

UWAGA DLA ANKIETERA: w przypadku instytucji publicznych przechodzimy do pytania M5.

M1. Jaka jest forma prawna firmy?	1. przedsiębiorstwo państwowe (także jednoosobowa spółka Skarbu Państwa) 2. spółka akcyjna 3. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością 4. spółka komandytowa 5. spółka jawna 6. spółka cywilna 7. zakład osoby fizycznej, prowadzącej działalność gospodarczą 8. spółdzielnia 9. inna (jaka?).....
--	---

M2. Czy w Państwa firmie posiadają udziały osoby zagraniczne (osoby fizyczne zamieszkałe zagranicą lub firmy zarejestrowane zagranicą)?	1. tak 2. nie ⇒ do pyt. M4.
--	---

M3. Jaki procent akcji/ udziałów firmy posiadają osoby zagraniczne?	1. 1% - 49% 2. 50% - 99% 3. 100%
--	--

M4. Jaki był przychód brutto firmy w roku 2001?	1. do 30 000 zł 2. 30 001 - 100 000 zł 3. 100 001 - 200 000 zł 4. 200 001 - 1 000 000 zł 5. 1 000 001 - 5 000 000 zł 6. powyżej 5 000 000 zł (nie czytać) 7. odmowa odpowiedzi
--	--

M5. Wielkość miasta/ gminy, w której znajduje się główna siedziba firmy/ instytucji:	1. do 10 000 mieszkańców 2. od 10 001 do 20 000 mieszkańców 3. od 20 001 do 50 000 mieszkańców 4. od 50 001 do 100 000 mieszkańców 5. od 100 001 do 200 000 mieszkańców 6. od 200 001 do 300 000 mieszkańców 7. powyżej 300 000 mieszkańców
---	---

M6. W jakim województwie znajduje się siedziba firmy/ instytucji?	1. kujawsko – pomorskie 2. lubelskie 3. małopolskie 4. podkarpackie 5. świętokrzyskie 6. warmińsko - mazurskie 7. zachodniopomorskie
--	--

DANE O RESPONDENCIE (SZEFIG FIRM/ INSTYTUCJI)

M7. Jakie jest Pana(i) stanowisko w firmie/ instytucji?	1. szef firmy/ instytucji (właściciel, prezes, dyrektor) 2. zastępca szefa (współwłaściciel, wiceprezes, zastępca dyrektora)
--	---

M8. Płeć respondenta	1. mężczyzna
UWAGA DLA ANKIETERA: odpowiedź zapisać samemu.	2. kobieta

To już wszystkie pytania, które chcieliśmy Panu(i) zadać. Dziękujemy za poświęcenie nam czasu.

ANEKS DLA ANKIETERA	
A1. Miejsce przeprowadzenia wywiadu:	1. miejsce pracy respondenta 2. inne (jakie?)
A2. Kto odpowiadał na pytania dotyczące zatrudnienia w firmie/ instytucji?	1. szef firmy/ instytucji lub jego zastępcę 2. ktoś inny (kto?)
A3. Data przeprowadzenia wywiadu:	 dzień miesiąc (w postaci liczby)
A4. Dokładny czas trwania wywiadu:	rozmowa trwała minut
A5. W jakim województwie został przeprowadzony wywiad:	1. kujawsko – pomorskie 2. lubelskie 3. małopolskie 4. podkarpackie 5. świętokrzyskie 6. warmińsko - mazurskie 7. zachodniopomorskie
Własnoręcznym podpisem potwierdzam fakt osobistego przeprowadzenia wywiadu:	 podpis ankietera
Stwierdzam prawidłowość przeprowadzenia wywiadu:	 podpis koordynatora

UWAGI ANKIETERA:

Załącznik (III): Diagnoza popytu na pracę

Ważną częścią badania gospodarki i lokalnych rynków pracy jest diagnoza popytu na pracowników o określonych kwalifikacjach i umiejętnościach. W prowadzonym badaniu uzyskaliśmy informację na temat zawodów poszukiwanych w pierwszym półroczu 2002 roku, a także tych, które będą poszukiwane w drugim półroczu 2002. Diagnoza dotyczy przede wszystkim potencjalnego popytu na pracę – jedynie część z pracodawców deklaruje, że rozpoczęła poszukiwanie kandydatów do pracy na dane stanowiska.

Badanych było 356 jednostek – firmy i instytucje publicznych. 40% z nich deklaruje, że w pierwszym półroczu 2002 roku znalazła się w sytuacji, w której potrzebni byli pracownicy na określone stanowiska. Zamieszczamy listę wymienionych stanowisk – w takim brzmieniu, w jakim podawali to pracodawcy (*Aneks 1*). W tabeli dodatkowo znajdują się te same grupy zawodów, sklasyfikowane według ISCO (Międzynarodowa Klasyfikacja Zawodów), wraz z informacjami dodatkowymi – ile firm poszukiwało pracowników z tej grupy zawodów, w ilu przypadkach na dane stanowisko zgłosili się kandydaci oraz czy zostali zatrudnieni. (*Aneks 3*)

Zdecydowanie mniej, bo jedynie 20% firm i instytucji publicznych deklaruje, że planuje zatrudnić pracowników w drugim półroczu 2002 roku. *Aneks 2* zawiera listę poszukiwanych zawodów, które wymieniali pracodawcy. Informacje o liczbie poszukiwanych pracowników, liczbie firm i instytucji, które planują zatrudnienie danych pracowników oraz o tym, jaka część z nich już rozpoczęła rekrutację na dane stanowiska znajdują się w *Aneksie 4*.

W kolejnych falach badania możliwe będzie opisywanie zmian w popycie na określone kwalifikacje. Dzięki temu, możliwe będzie uzyskanie informacji na temat grup zawodów najbardziej poszukiwanych.

ANEKS 1: Potrzeba zatrudnienia pracowników w ciągu ostatnich sześciu miesięcy (kwiecień – wrzesień 2002)

40% wszystkich badanych firm i instytucji publicznych w województwie kujawsko-pomorskim deklaruje, że w ciągu ostatnich sześciu miesięcy była potrzeba zatrudnienia nowych pracowników.

Poniżej przedstawiamy listę zawodów poszukiwanych przez firmy i instytucje. Jest to lista stanowisk wymienianych przez respondentów. Zawody są uporządkowane według Klasyfikacji Zawodów i Specjalności. Przy każdym stanowisku znajduje się informacja o liczbie firm, które potrzebowały danego pracownika oraz o liczbie potrzebnych pracowników.

12 - kierownicy wielkich organizacji:

menadżer hotelarski	1 firma/ instytucja	4 osoby
kierownik sekcji	1 firma/ instytucja	1 osoba
kierownicy budowy, majster, nadzór techniczny	2 firmy/ instytucje	3 osoby
kierownicy średniego szczebla	1 firma/ instytucja	2 osoby
szeft produkcji	1 firma/ instytucja	1 osoba
kierownik działu personalnego	1 firma/ instytucja	1 osoba
stanowisko kierownicze: kierownik kuchni,	1 firma/ instytucja	2 osoby
kierownik sali		

21 - specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych:

Informatyk	1 firma/ instytucja	1 osoba
Elektronik	1 firma/ instytucja	1 osoba
technolog drewna	1 firma/ instytucja	4 osoby
inżynier telekomunikacji	1 firma/ instytucja	5 osób

22 - specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia:

magister farmacji	1 firma/ instytucja	1 osoba
-------------------	---------------------	---------

23 - nauczyciele

nauczyciel języka angielskiego	4 firmy/ instytucje	4 osoby
nauczyciel wychowania fizycznego	1 firma/ instytucja	1 osoba
nauczyciel nauczania zintegrowanego	3 firmy/ instytucje	5 osób
nauczyciel przedmiotów zawodowych	1 firma/ instytucja	1 osoba
nauczyciel	3 firmy/ instytucje	9 osób
wychowawca	1 firma/ instytucja	2 osoby
nauczyciel - bibliotekarz	1 firma/ instytucja	1 osoba
nauczyciel religii	2 firmy/ instytucje	2 osoby
nauczyciel języka niemieckiego	1 firma/ instytucja	1 osoba
pedagog	1 firma/ instytucja	1 osoba

24 - pozostali specjaliści

psycholog	1 firma/ instytucja	1 osoba
pracownik socjalny	1 firma/ instytucja	2 osoby
plastyk	2 firmy/ instytucje	6 osób
samodzielne prowadzenie usług finansowych danego podmiotu	1 firma/ instytucja	1 osoba
witrażysta	1 firma/ instytucja	2 osoby
pracownik handlowy	1 firma/ instytucja	1 osoba
chemik	1 firma/ instytucja	2 osoby
inspektor do spraw inwestycji	1 firma/ instytucja	1 osoba
pracownik terenowy	1 firma/ instytucja	2 osoby
pracownik działu remontu i inwestycji	1 firma/ instytucja	2 osoby
specjalista d/s inwestycji i promocji	1 firma/ instytucja	1 osoba
muzyk	1 firma/ instytucja	1 osoba

31 - średni personel techniczny

technik telekomunikacji	1 firma/ instytucja	6 osób
programista	1 firma/ instytucja	1 osoba
inspektor nadzoru budowlanego	2 firmy/ instytucje	4 osoby
technik serwisowy	1 firma/ instytucja	1 osoba
technolog	1 firma/ instytucja	1 osoba
elektryk	2 firmy/ instytucje	16 osób
projektanci	1 firma/ instytucja	10 osób
inspektor nadzoru sanitarnego	1 firma/ instytucja	1 osoba
pracowników technicznych	1 firma/ instytucja	2 osoby
grafik komputerowy	1 firma/ instytucja	1 osoba
przeгляд techniczny samochodów	1 firma/ instytucja	1 osoba

32 - średni personel rolnictwa i ochrony zdrowia

laboratorium	1 firma/ instytucja	1 osoba
--------------	---------------------	---------

33 - nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy

instruktor higieny	1 firma/ instytucja	2 osoby
stanowiska merytoryczne instruktorów	1 firma/ instytucja	1 osoba
instruktor zajęć teatralnych	1 firma/ instytucja	1 osoba

34 - pracownicy pozostałych specjalności

choreograf	1 firma/ instytucja	1 osoba
przedstawiciel handlowy	6 firm/ instytucji	10 osób
komisarz targów	1 firma/ instytucja	2 osoby
pracownik księgowości	3 firmy/ instytucje	14 osób
handlowiec	1 firma/ instytucja	1 osoba

41 - pracownicy obsługi biurowej

referent d/s biurowych	2 firmy/ instytucje	3 osoby
magazynier	6 firm/ instytucji	22 osoby
sekretarka	1 firma/ instytucja	1 osoba
referent d/s księgowości	1 firma/ instytucja	1 osoba
obsługa	1 firma/ instytucja	20 osób
pracownik administracji	2 firmy/ instytucje	2 osoby

42 - pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów

fakturzystka	1 firma/ instytucja	1 osoba
pracownik do obsługi klienta	1 firma/ instytucja	3 osoby
bileter	1 firma/ instytucja	2 osoby

51 - pracownicy usług osobistych i ochrony

barman/kelner	1 firma/ instytucja	1 osoba
kelner	1 firma/ instytucja	5 osób
pracownik ochrony	1 firma/ instytucja	5 osób
kucharz	1 firma/ instytucja	3 osoby

52 - modelki, sprzedawcy i demonstratorzy

sprzedawca-kasjer	1 firma/ instytucja	1 osoba
sprzedawca	11 firm/ instytucji	19 osób
sprzedawca-handlowiec	1 firma/ instytucja	11 osób

61 – rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy zorientowani na rynek

rolnik	1 firma/ instytucja	1 osoba
--------	---------------------	---------

71 - górnicy i robotnicy budowlani

murarz	2 firmy/ instytucje	8 osób
robotnicze	1 firma/ instytucja	8 osób
robotnicy	1 firma/ instytucja	12 osób
monterzy okien	1 firma/ instytucja	3 osoby
pracownik budowlany	1 firma/ instytucja	4 osoby
cieśla	1 firma/ instytucja	20 osób
pracownicy wykwalifikowani fizyczni	1 firma/ instytucja	10 osób
dekarz	1 firma/ instytucja	2 osoby
monter instalacji sanitarnej	1 firma/ instytucja	8 osób
plytkarz	1 firma/ instytucja	2 osoby
mistrz budowlany	1 firma/ instytucja	3 osoby

72 - robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń

blacharz	2 firmy/ instytucje	3 osoby
mechanik samochodowy	4 firmy/ instytucje	8 osób
ślusarz	2 firmy/ instytucje	2 osoby
tokarz	3 firmy/ instytucje	5 osób
monter	3 firmy/ instytucje	9 osób
spawacz	4 firmy/ instytucje	11 osób
ślusarz, spawacz	1 firma/ instytucja	2 osoby
monter stolarki PCV	2 firmy/ instytucje	13 osób
elektromonter	1 firma/ instytucja	5 osób
elektromonter linii napowietrznych	1 firma/ instytucja	3 osoby
monter podzespołów	1 firma/ instytucja	8 osób

73 - robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanteryjnych, robotnicy poligraficzni i pokrewni

pracownik fizyczny, produkcja	1 firma/ instytucja	2 osoby
produkcja	1 firma/ instytucja	15 osób
pracownik produkcyjny-galanteria papiernicza	1 firma/ instytucja	4 osoby

74 - pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy

pracownik produkcyjny, do sortowania, czyszczenia, mieszania tworzyw sztucznych	1 firma/ instytucja	3 osoby
rzeźnik - rozbieracz	1 firma/ instytucja	2 osoby
pracownik działu produkcji sezonowej	1 firma/ instytucja	8 osób
szwaczka	5 firm/ instytucji	116 osób
piekarz	2 firmy/ instytucje	5 osób
stolarz	2 firmy/ instytucje	4 osoby
pracownik fizyczny sezonowy	1 firma/ instytucja	150 osób
pracownik produkcyjny	1 firma/ instytucja	1 osoba
robotnik produkcyjny, przy produkcji mebli	1 firma/ instytucja	15 osób
rzeźnik	1 firma/ instytucja	45 osób
tokarz	1 firma/ instytucja	1 osoba
krajaczy	2 firmy/ instytucje	11 osób

81 - operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych

konserwator - operator w oczyszczalni	1 firma/ instytucja	1 osoba
konserwator instalacji wod-kan i co.	1 firma/ instytucja	1 osoba
konserwator urządzeń melioracyjnych	1 firma/ instytucja	4 osoby

82 - operatorzy i monterzy maszyn

obsługa mieszalni lakierów	1 firma/ instytucja	1 osoba
obsługa obrabiarki	1 firma/ instytucja	3 osoby
monter sprzętu gospodarstwa domowego	1 firma/ instytucja	5 osób
obsługa maszyn związanych z produkcją wyrobów mleczarskich	1 firma/ instytucja	2 osoby
operator maszyny myjącej	1 firma/ instytucja	1 osoba
drukarz	1 firma/ instytucja	2 osoby
operator maszyny pakującej	1 firma/ instytucja	5 osób
monter lekkiej obudowy	1 firma/ instytucja	6 osób
operator masownicy	1 firma/ instytucja	2 osoby

83 - kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojezdnych

kierowca	9 firm/ instytucji	10 osób
konserwator dźwigów	1 firma/ instytucja	2 osoby
traktorzysta	2 firmy/ instytucje	5 osób
kombajnista	1 firma/ instytucja	1 osoba

kierowca pojazdów ciężarowych	1 firma/ instytucja	3 osoby
inżynier	1 firma/ instytucja	4 osoby
operator wielomaszyn	1 firma/ instytucja	2 osoby
kierowca	1 firma/ instytucja	1 osoba
kierowcy do transportu	1 firma/ instytucja	1 osoba

91 - pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach

pokojowa	1 firma/ instytucja	1 osoba
pomoc kuchenna	3 firmy/ instytucje	4 osoby
pomocnik magazyniera	1 firma/ instytucja	2 osoby
dozorca	2 firmy/ instytucje	4 osoby
sprzątaczk	1 firma/ instytucja	1 osoba
prasowaczka	2 firmy/ instytucje	25 osób
praczka	1 firma/ instytucja	1 osoba
kasjer	1 firma/ instytucja	1 osoba
lakiernik	1 firma/ instytucja	1 osoba
pomoc krawiecka	1 firma/ instytucja	11 osób

93 - robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie

kopacz	1 firma/ instytucja	7 osób
pracownicy produkcyjni	2 firmy/ instytucje	126 osób
robotnik - pomoc w przemyśle drzewno - papierniczym	1 firma/ instytucja	2 osoby

ANEKS 2: Potrzeba zatrudnienia pracowników w ciągu najbliższych sześciu miesięcy – październik - marzec 2002/03

Co piąta wśród badanych firm i instytucji w województwie kujawsko-pomorskim ma zamiar zatrudnić pracowników w ciągu najbliższych sześciu miesięcy. Poniżej przedstawiamy listę zawodów uporządkowanych według Klasyfikacji Zawodów i Specjalności, które będą poszukiwane w ciągu najbliższych sześciu miesięcy.

12 - kierownicy wielkich organizacji:

kierownik budowy	1 firma/ instytucja	1 osoba
------------------	---------------------	---------

21 - specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych:

dział sprzedaży marketingu	1 firma/ instytucja	1 osoba
specjalista ds. jakości	2 firmy/ instytucje	4 osoby

24 - pozostali specjaliści

specjalista d/s promocji	1 firma/ instytucja	1 osoba
psycholog	1 firma/ instytucja	1 osoba
plastyk	2 firmy/ instytucje	2 osoby
witrażysta	1 firma/ instytucja	1 osoba
osoba do współpracy z mediami	1 firma/ instytucja	1 osoba
chemiczny	1 firma/ instytucja	3 osoby
marketingowe	1 firma/ instytucja	1 osoba
specjalista d/s jakości	1 firma/ instytucja	1 osoba
pełnomocnik d/s osób niepełnosprawnych	1 firma/ instytucja	1 osoba
muzyk	1 firma/ instytucja	1 osoba

31 - średni personel techniczny

inspektor branży elektronicznej	1 firma/ instytucja	1 osoba
technolog	1 firma/ instytucja	2 osoby
grafik komputerowy	1 firma/ instytucja	1 osoba
drukarz offsetowy	1 firma/ instytucja	1 osoba

32 - średni personel rolnictwa i ochrony zdrowia

pracownicy zakładowego centrum rehabilitacji	1 firma/ instytucja	3 osoby
--	---------------------	---------

34 - pracownicy pozostałych specjalności

przedstawiciel handlowy	2 firmy/ instytucje	3 osoby
komisarz targów	1 firma/ instytucja	1 osoba

41 - pracownicy obsługi biurowej

pracownik magazynowy	1 firma/ instytucja	10 osób
stanowisko biurowe (sprzedaż, kadry)	1 firma/ instytucja	1 osoba
pracownik biurowy, d. handlowy marketing	1 firma/ instytucja	4 osoby

42 - pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów

kasjer	1 firma/ instytucja	2 osoby
osoba do kalkulacji	1 firma/ instytucja	1 osoba

51 - pracownicy usług osobistych i ochrony

barman/kelner	1 firma/ instytucja	1 osoba
kucharz	1 firma/ instytucja	4 osoby
pracownicy ochrony	1 firma/ instytucja	4 osoby

52 - modelki, sprzedawcy i demonstratorzy

sprzedawca	9 firm/ instytucji	17 osób
------------	--------------------	---------

61 – rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy zorientowani na rynek

pracownik do pracy w rolnictwie	1 firma/ instytucja	1 osoba
rolnik	1 firma/ instytucja	2 osoby

71 - górnicy i robotnicy budowlani

hydraulik	1 firma/ instytucja	8 osób
dekarz	1 firma/ instytucja	2 osoby
nadzór budowy	1 firma/ instytucja	3 osoby
malarz przemysłowy	1 firma/ instytucja	2 osoby

72 - robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń

monter	2 firmy/ instytucje	14 osób
tokarz	2 firmy/ instytucje	5 osób
mechanik samochodowy	1 firma/ instytucja	1 osoba
montażysta stolarki otworowej PCV	1 firma/ instytucja	2 osoby
spawacz	2 firmy/ instytucje	4 osoby
monter stolarki PCV	1 firma/ instytucja	1 osoba
monter stolarski	1 firma/ instytucja	50 osób
tokarz-ślusarz	1 firma/ instytucja	2 osoby
montażysta rolet do stolarki PCV	1 firma/ instytucja	1 osoba

74 - pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy

garmażer	1 firma/ instytucja	1 osoba
stolarz	3 firmy/ instytucje	39 osób

rzeźnik-rozbieracz	1 firma/ instytucja	2 osoby
masarz	1 firma/ instytucja	1 osoba
piekarz	2 firmy/ instytucje	3 osoby
szwaczki wykwalifikowane	3 firmy/ instytucje	14 osób
cukiernik, uczeń	1 firma/ instytucja	2 osoby
tylko pracownicy fizyczni do przetwórstwa owocowo-warzywnego	1 firma/ instytucja	9 osób
krojeży	1 firma/ instytucja	2 osoby
rzeźnik	1 firma/ instytucja	35 osób
stanowisko produkcyjne, tapicer	1 firma/ instytucja	20 osób
pracownicy do produkcji stolarki, PCV	1 firma/ instytucja	5 osób
prace ręczne przy stolarce	1 firma/ instytucja	2 osoby

82 - operatorzy i monterzy maszyn

operator urządzeń do wkładania powłok galwanicznych	1 firma/ instytucja	1 osoba
pracownik przy maszynie szarmującej	1 firma/ instytucja	1 osoba

83 - kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojezdnych

kierowca	4 firmy/ instytucje	5 osób
kierowców pojazdów ciężarowych	1 firma/ instytucja	3 osoby

91 - pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach

obsługa wodociągów	1 firma/ instytucja	2 osoby
dozorca, konserwator urządzeń grzewczych	1 firma/ instytucja	1 osoba
prasowacz	1 firma/ instytucja	1 osoba

93 - robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie

robotnicy produkcyjni	5 firm/ instytucji	28 osób
pracownik fizyczny	1 firma/ instytucja	1 osoba
Produkcyjne, montaż mebli	1 firma/ instytucja	1 osoba

ANEKS 3: Barometr zatrudnienia

	BAROMETR ZATRUDNIENIA – WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE - kwiecień - wrzesień 2002					
	pyt. 38 - na jakie stanowiska chciał(a) Pan(i) zatrudnić pracowników?	pyt. 39 - ilu pracowników na dane stanowisko chciał(a) Pan(i) zatrudnić?	pyt. 38 - na jakie stanowiska chciał(a) Pan(i) zatrudnić pracowników?	pyt. 40 - czy firma/ instytucja aktywnie poszukiwała pracowników na to stanowisko?	pyt. 41 - czy na dane stanowisko zgłosili się kandydaci?	pyt. 44 - czy zatrudniono wymaganą liczbę osób na to stanowisko?
kod KZiS	GRUPY ZAWODÓW	LICZBA STANOWISK	LICZBA FIRM I INSTYTUCJI	LICZBA FIRM I INSTYTUCJI, KTÓRE POSZUKUJĄ PRACOWNIKÓW NA TE STANOWISKA	LICZBA FIRM I INSTYTUCJI, DO KTÓRYCH ZGŁOSILI SIĘ KANDYDACI NA DANE STANOWISKA	LICZBA FIRM, W KTÓRYCH ZATRUDNIONO WYMAGANĄ LICZBĘ OSÓB NA DANE STANOWISKA
1	parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	14	7	4	3	3
11	parlamentarzyści, politycy, wyżsi urzędnicy, zawodowi działacze	0	0	0	0	0
12	kierownicy wielkich organizacji	14	7	4	3	3
13	kierownicy małych zakładów pracy	0	0	0	0	0
2	specjaliści	60	34	22	19	13
21	specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	11	4	1	1	1
22	specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia	1	1	0	0	0
23	nauczyciele	25	14	11	9	8

24	pozostali specjaliści	23	15	10	9	4
3	technicy i inny średni personel	74	26	12	11	6
31	średni personel techniczny	43	12	4	4	1
32	średni personel rolnictwa i ochrony zdrowia	2	1	0	0	0
33	nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy	2	2	0	0	0
34	pracownicy pozostałych specjalności	27	11	8	7	5
4	pracownicy biurowi	54	16	11	11	11
41	pracownicy obsługi biurowej	48	13	10	10	10
42	pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów	6	3	1	1	1
5	pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	44	15	5	3	2
51	pracownicy usług osobistych i ochrony	14	3	0	0	0
52	modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	30	12	5	3	2
6	rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	1	1	0	0	0
61	rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy zorientowani na rynek	1	1	0	0	0
62	rolnicy i rybacy pracujący na własne potrzeby	0	0	0	0	0

7	robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	528	52	27	25	19
71	górnicy i robotnicy budowlani	80	11	5	5	4
72	robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	68	21	9	8	7
73	robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanterijnych, robotnicy poligraficzni i pokrewni	21	3	3	3	2
74	pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	359	17	10	9	6
8	operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	60	27	20	18	15
81	operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	6	3	3	3	3
82	operatorzy i monterzy maszyn	27	7	3	3	3
83	kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojezdnych	27	17	14	12	9
9	robotnicy przy pracach prostych	184	14	8	7	7
91	robotnicy do prac prostych w handlu i usługach	49	10	6	5	5
92	robotnicy pomocniczy w rolnictwie, rybołówstwie i pokrewni	0	0	0	0	0
93	robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	135	4	2	2	2

ANEKS 4: Barometr zatrudnienia

BAROMETR ZATRUDNIENIA - WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE - październik - marzec 2002/03				
	pyt. 52 - na jakie stanowiska będą zatrudniani pracownicy?	pyt. 53 - ilu pracowników będzie zatrudnionych na to stanowisko?	pyt. 52 - na jakie stanowiska będą zatrudniani pracownicy?	pyt. 54 - czy firma/instytucja już rozpoczęła poszukiwanie kandydatów na to stanowisko?
kod KZiS	GRUPY ZAWODÓW	LICZBA STANOWISK	LICZBA FIRM, KTÓRE POTRZEBUJĄ PRACOWNIKÓW NA DANE STANOWISKO	ODSETEK FIRM, KTÓRE JUŻ ROZPOCZĘŁY POSZUKIWANIE KANDYDATÓW NA TO STANOWISKO
1	parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	1	1	1
11	parlamentarzyści, politycy, wyżsi urzędnicy, zawodowi działacze	0	0	0
12	kierownicy wielkich organizacji	1	1	1
13	kierownicy małych zakładów pracy	0	0	0
2	specjaliści	17	10	6
21	specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	4	2	1
22	specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia	0	0	0
23	nauczyciele	0	0	0

24	pozostali specjaliści	13	8	5
3	technicy i inny średni personel	12	8	7
31	średni personel techniczny	5	4	3
32	średni personel rolnictwa i ochrony zdrowia	3	1	1
33	nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy	0	0	0
34	pracownicy pozostałych specjalności	4	3	3
4	pracownicy biurowi	18	5	2
41	pracownicy obsługi biurowej	15	3	0
42	pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów	3	2	2
5	pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	25	11	6
51	pracownicy usług osobistych i ochrony	9	3	1
52	modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	16	8	5
6	rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	3	2	1
61	rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy zorientowani na rynek	3	2	1
62	rolnicy i rybacy pracujący na własne potrzeby	0	0	0

7	robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	230	31	12
71	górnicy i robotnicy budowlani	15	4	3
72	robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	80	10	6
73	robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanteryjnych, robotnicy poligraficzni i pokrewni	0	0	0
74	pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	135	17	3
8	operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	9	6	6
81	operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	0	0	0
82	operatorzy i monterzy maszyn	2	2	2
83	kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojezdnych	7	4	4
9	robotnicy przy pracach prostych	34	10	6
91	robotnicy do prac prostych w handlu i usługach	4	3	2
92	robotnicy pomocniczy w rolnictwie, rybołówstwie i pokrewni	0	0	0
93	robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	30	7	4

Załącznik (IV): Załącznik metodologiczny

Wstęp

Celem projektu jest przygotowanie krótkoterminowych (półrocznych) oraz średnioterminowych prognoz dla regionu (województwa) dotyczących zmian stanu zatrudnienia w oparciu o dostępne dane na temat stanu gospodarki i koniunktury. Informacje te są uzupełniane przez wyniki kwestionariuszowego badania przeprowadzanego wśród przedsiębiorców. Na podstawie przewidywań przedsiębiorców co do rozwoju firmy i stanu gospodarki w kraju, przyjmowania lub zwalniania pracowników w najbliższej przyszłości, można dokonywać oszacowań zmian na rynku pracy w danym województwie. Następnie uzyskane wyniki są porównywane z informacjami o sytuacji gospodarczo-społecznej i rynku zatrudnienia w kraju oraz w poszczególnych województwach, pochodzącymi z innych źródeł, takich jak na przykład urzędy statystyczne. Na tej podstawie przygotowywane są projekcje rozwoju rynku pracy w regionie.

Projekt ma charakter badawczo-szkoleniowy – jego element stanowią seminaria dla przedstawicieli WUP i PUP, którzy w przyszłości będą mogli kontynuować projekt własnymi siłami.

Realizacja badania sondażowego pracodawców oraz skoordynowanych z nimi szkoleń pracowników urzędów pracy pozwoli na:

- ◆ Dostarczenie danych do krótko i średnioterminowych prognoz stanu gospodarki i rynku pracy w badanym regionie, w tym:
 - opracowanie spójnych prognoz koniunktury ze szczególnym uwzględnieniem jej wpływu na rynek pracy
 - stworzenie podstaw dla przewidywań zmian zatrudnienia i bezrobocia
 - monitorowanie zmian głównych wskaźników efektywności przedsiębiorstw
 - dostarczenie wysokiej jakości informacji pomagającej zaplanować indywidualne decyzje co przebiegu kariery zawodowej
 - dostarczenie zaktualizowanej informacji instytucjom w celu lepszego planowania inwestycji w dziedzinie rozwoju kapitału ludzkiego
- ◆ Przeszkolenie pracowników powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy w zakresie metodologii i organizacji badań społecznych oraz wykorzystywania wskaźników ekonomicznych do prognozowania

Metodologia badania

Zgodnie z zaproponowanym przez Wykonawców podejściem, badanie sondażowe przedsiębiorców ma charakter reprezentacyjny, co umożliwia ocenę dobroci szacunków na podstawie danych z próby. Losowanie firm przeprowadzane jest w warstwach. Ich udziały w próbie zostały ustalone z uwzględnieniem wymogów planowanych analiz statystycznych, tak by można było wnioskować na temat głównych kategorii firm wyróżnionych ze względu na wielkość zatrudnienia. Uzyskane wyniki są ważone zgodnie z rzeczywistymi udziałami firm należących do poszczególnych warstw (na podstawie danych GUS).

Badana zbiorowość

Badanie obejmuje ogół pracodawców. Główną ich grupę stanowią jednostki prowadzące działalność gospodarczą. Pracodawcami są jednak także jednostki sfery publicznej: oświaty, edukacji, administracji, wymiaru sprawiedliwości, policji i innych służb. W grupie tej znajdują się także przedsiębiorstwa komunalne i jednostki budżetowe. Uwzględnienie w badaniu sfery publicznej wynika po pierwsze z ich roli na rynku pracy - pracuje w niej przeszło 15% ogółu zatrudnionych. Kolejnym bardzo istotnym powodem, dla którego warto zwrócić uwagę na jednostki sfery publicznej jest postępująca restrukturyzacja i decentralizacja źródeł finansowania ich działalności. Zwiększanie się udziału zadań finansowanych lokalnie istotnie wpływa na różnicowanie się ich sytuacji, która może mieć potencjalnie znaczący wpływ na regionalną gospodarkę i rynek pracy.

Zasięg terytorialny

Badania i szkolenia obejmują siedem województw wymienionych w projekcie (świętokrzyskie, podkarpackie, małopolskie, zachodnio-pomorskie, lubelskie, kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie.)

W pierwszej fazie projektu zebrano materiały na temat doświadczeń innych krajów w dokonywaniu krótkoterminowych prognoz rynku pracy, usystematyzowano dotychczasowe polskie doświadczenia w tej dziedzinie oraz zidentyfikowano źródła dostępnych w kraju informacji. Następnie przeprowadzono badanie pilotażowe w województwie lubelskim, którego celem było sprawdzenie przygotowanego narzędzia (kwestionariusza) oraz opracowanie niniejszego Raportu. Jest to materiał próbny, doświadczenia zdobyte podczas jego opracowywania zostaną wykorzystane do opracowywania raportów dla każdego z siedmiu województw.

Ostatnia faza projektu to szkolenia przedstawicieli WUP i PUP oraz badania w województwach świętokrzyskim, podkarpackim, małopolskim, zachodnio-pomorskim, lubelskim, kujawsko-pomorskim, warmińsko-mazurskim.

Próby

Obie wyróżnione w ramach populacji badanej kategorie podmiotów; firmy oraz jednostki sfery publicznej; wymagają odmiennego podejścia przy konstruowaniu próby.

Do formułowania prognoz ekonomicznych i rynku pracy potrzebne są dane z badań reprezentacyjnych. Oznacza to, że próba powinna być losowana z możliwie najbardziej kompletnego zbioru jednostek należących do populacji badanej. Postępowanie takie zostało zastosowane w odniesieniu do jednostek gospodarczych. Badanie jednostek publicznych, z uwagi na jego uzupełniający charakter, ma relatywnie mniejszą skalę. Przy małej liczebności istotne staje się zapewnienie udziału w próbie istotnych kategorii zbiorowości badanej, co oznaczało konieczność odejścia od zasady losowego doboru (próba ma charakter typologiczny).

Operat

Najpełniejszym zbiorem firm w Polsce jest baza REGON. Jej dokładność i aktualność, dzięki zabiegom weryfikacyjnym GUS, poprawiła się znacznie i w zakresie danych adresowych jest obecnie całkowicie wystarczająca. Nie dotyczy to informacji u numerach telefonicznych firm,

które - jak wynika z doświadczeń DEMOSKOPU, są bardzo często błędne, co dyskredytuje w tym przypadku zastosowanie techniki wywiadu telefonicznego. Dlatego badanie polega na przeprowadzeniu ankiety przez zawodowego ankietera bezpośrednio z przedsiębiorcą. W przypadku jednostek publicznych wykorzystane zostaną istniejące bazy adresowe.

Dobór prób

Próba firm dobrana zostanie w sposób losowy. W sytuacji liczebnej dominacji firm należących do kategorii mikro (do 9 zatrudnionych) użycie losowania prostego, gdzie każdy element populacji ma jednakowe prawdopodobieństwo wyboru, uzyskanie informacji o sytuacji w firmach średnich, a już zwłaszcza dużych, wymagałoby użycia bardzo dużych prób (po kilka tysięcy dla każdego województwa). Losowanie zostało przeprowadzone z rozłącznych części, zwanych warstwami.

W przypadku losowania warstwowego próbę losujemy niezależnie z każdej warstwy, a zatem operat losowania; w naszym przypadku baza REGON; musi się składać z częściowych operatów warstwowania. Fizyczną granicę warstwowania tej bazy stanowi liczba 5 zatrudnionych, ze względu bowiem na nią podzielone są zbiory firm.

Z uwagi na powtarzalny charakter planowanego pomiaru powstaje kwestia, czy kolejne badania reprezentacyjne mają obejmować tę samą próbę co badania poprzednie? Badanie stabilne, gdzie w każdym pomiarze badanie obejmuje te same jednostki jest bardzo korzystne ze względu na możliwość przyczynowego wyjaśniania badanych zjawisk. Z uwagi jednak na fakt, że pomiar stabilny nie uwzględnia zmian w populacji badanej, za badanie zakłada częściową rotację jednostek i ma charakter częściowo odnawialnego panelu.

Liczebność prób

Liczba firm działających w różnych województwach biorących udział w badaniu jest bardzo zróżnicowana, począwszy od województwa warmińsko-mazurskiego z 101 tys. firm, a skończywszy na 231 tys. w województwie małopolskim. Możliwe różnice w liczebności prób dla każdego z województw wynikają nie tylko z różnic w liczebności przedsiębiorstw, ale także z uwagi na odmienny charakter działalności gospodarczej w regionie i typy podmiotów gospodarczych. Rodzaje firm w siedmiu województwach biorących udział w badaniu są generalnie zbliżone, różnice mogą dotyczyć tylko nielicznych kategorii (przykładowo przemysł zbrojeniowy w województwie świętokrzyskim).

Badanie ma dostarczyć danych na temat ogólnej sytuacji w wyróżnionym obszarze oraz umożliwić jej diagnozę i prognozę dla województw. Oznacza to konieczność zapewnienia dostatecznie licznych prób umożliwiających szacowanie parametrów populacji na poziomie województw.

W związku z tym dla każdego z województw zostanie zbadanych:

- 135 firm zatrudniających do 5 pracowników
- 135 firm zatrudniających od 6 do 49 pracowników
- 46 firm zatrudniających powyżej 49 pracowników

Podpróba instytucji publicznych liczy 46 jednostek reprezentujących najważniejszych pracodawców państwowych i samorządowych. Są to podmioty należące do następujących jednostek klasyfikacyjnych:

- Administracja publiczna
- Edukacja

- Ochrona zdrowia i opieka socjalna
- Usługowa działalność komunalna

Udział poszczególnych kategorii podmiotów publicznych w próbie ustalony zostanie w proporcji do ich znaczenia dla lokalnego rynku pracy.

Łącznie w skali województwa w ramach obu pomiarów głównych zbadane zostaną 632 firmy oraz 92 jednostki publiczne oraz odpowiednio 316 firm i 46 jednostek publicznych podczas jednego pomiaru, a w skali wyróżnionego regionu 2212 firm i 322 jednostki publiczne.

Biorąc pod uwagę cele niniejszego badania oraz potrzeby jego odbiorców ważne jest zapewnienie odpowiednio pełnej reprezentacji firm działających na terenach wiejskich i w małych miastach. W tym celu 50% firm w próbie będzie losowanych z miejscowości poniżej 20 tys. mieszkańców.

Po przeprowadzeniu badania pilotażowego w województwie lubelskim liczba firm badanych w każdej z warstw może zostanie poddana korekcie w celu uzyskania dokładniejszych wyników dla prognozowania zmian na rynku pracy. W badaniach węgierskich zastosowano większa jest liczebność w próbie przedsiębiorstw dużych, zatem należy wziąć pod uwagę zwiększenie udziału firm zatrudniających powyżej 100 osób.

Technika zbierania danych

Zaproponowano technikę wywiadu bezpośredniego, kwestionariuszowego. Także badanie podmiotów publicznych jest przeprowadzane na podstawie wywiadów bezpośrednich metodą kwestionariuszową. Respondentami są szefowie firm i instytucji publicznych lub upoważnieni przez nich szefowie działów personalnych.

Przewidywany czas trwania wywiadu to 30-40 min. W przypadku takiego całościowego badania wywiad bezpośredni jest właściwszy od wywiadu telefonicznego. Równocześnie dopuszcza się możliwość, że pewne informacje zbierane w kwestionariuszu mogą być dodatkowo pozyskiwane od respondentów za pośrednictwem telefonu, na przykład w przypadku podawania przez respondentów określonych danych księgowych.

2. Opis narzędzia

Kwestionariusz składał się z pytań zamkniętych i otwartych oraz z części metryczkowej zawierającej podstawowe informacje dotyczące przedsiębiorstwa.

Badanie pilotażowe zostało poprzedzone przeprowadzeniem 10 pogłębionych wywiadów wśród przedsiębiorców i ukazało zasadnicze problemy umożliwiające określenie wrażliwych punktów ankiety. Wyniki uzyskane po dzięki przeprowadzeniu wywiadów pogłębionych oraz pytania kwestionariusza były także konsultowane z przedstawicielami Wojewódzkich i Powiatowych Urzędów Pracy.

Podstawowe dane o przedsiębiorstwie

Pytania zawarte w części metryczkowej kwestionariusza służą uzyskaniu ogólnej charakterystyki przedsiębiorstwa. Zmienne wchodzące w jej skład pełnić będą w analizach rolę zmiennych wyjaśniających. Są to:

- rodzaj prowadzonej działalności
- forma prawna

- rok założenia
- udziały osób zagranicznych
- wielkość miasta, w której znajduje się główna siedziba
- przychody przedsiębiorstwa
- prowadzenie współpracy z zagranicą (eksport, import)
- liczba zatrudnionych

Sytuacja w przedsiębiorstwie

W części tej zebrane zostaną dane dotyczących zatrudnienia w firmie oraz wskaźniki wykorzystania majątku produkcyjnego

Wielkość zatrudnienia.

- pracownicy pracujący na podstawie umowy o pracę, umowy zlecenie lub umowy o dzieło oraz pracujący bez umowy o pracę
- pracownicy zatrudniani sezonowo
- pracownicy z wykształceniem wyższym, średnim oraz zasadniczym zawodowym
- pracownicy fizyczni i umysłowi

Wynagrodzenia.

- najniższe wynagrodzenie w przedsiębiorstwie
- najwyższe wynagrodzenie w przedsiębiorstwie (poza członkami zarządu)
- zmiany w poziomie wynagrodzeń

Sposoby rekrutacji pracowników.

- ogłoszenia prasowe
- polecenie przez znajomych lub współpracowników
- pośrednictwo urzędów pracy
- korzystanie z usług wyspecjalizowanych firm

Zdolność produkcyjna przedsiębiorstwa

- stopień wykorzystania zdolności produkcyjnej
- możliwości zwiększania zdolności produkcyjnej.

Wymiana z zagranicą

- import lub eksport towarów i usług
- możliwość podjęcia lub rozszerzenia eksportu

Prognozowana sytuacja przedsiębiorstw i ich otoczenia

Ważną część narzędzia stanowią pytania prognostyczne służące zapewnieniu danych do tworzenia prognozy zatrudnieniowej. W tym celu zebrane zostaną opinie na temat przewidywanej sytuacji w przedsiębiorstwie i jego otoczeniu w bieżącym oraz w kolejnym półroczu.

Prognozowanie zmian w zatrudnieniu

- planowane zmniejszenie lub zwiększenie zatrudnienia
- popyt na pracowników o określonych kwalifikacjach
- podaż osób o potrzebnych kwalifikacjach

Prognozowane wyniki ekonomiczne przedsiębiorstwa

- zmiany w wysokości sprzedaży przedsiębiorstwa
- podejmowane inwestycje
- zmiany poziomu cen oferowanych produktów

Prognozowane zmiany w otoczeniu przedsiębiorstwa

- zmiany sytuacji gospodarczej w kraju i w regionie
- prognozowane zmiany w popycie na usługi lub produkty oferowane przez firmę

Nota metodologiczna dla województwa kujawsko-pomorskiego

Metoda badania: indywidualny wywiad kwestionariuszowy

Czas realizacji badania: 8 października – 29 października 2002

Lokalizacja: województwo kujawsko-pomorskie

Jednostki badane: firmy oraz instytucje publiczne

Liczba wywiadów asystowanych, prowadzonych z udziałem pracowników Urzędów Pracy: 13

Charakterystyka próby: próba losowa, na podstawie bazy REGON.

Liczebność próby:

Ogółem	356
Firmy nie zatrudniające pracowników	33
Firmy zatrudniające od 1 do 9 pracowników	109
Firmy zatrudniające od 10 do 49 pracowników	94
Firmy zatrudniające powyżej 49 pracowników	76
Instytucje publiczne	44